

NÕUKOGUDE KULTUUR

JAANUAR 1941

Nõukogude Kultuur

HARIDUSE RAHVAKOMISSARIAADI JA AMETIÜHINGUTE KESKNÕUKOGU KULTUURI JA POLIITHARIDUSE AJAKIRI

1941 II AASTA KÄIK Nr. 1

1941

Mei maa, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, on astunud uude, 1941. aastasse.

Möödunud aasta oli eesti rahvale sündmusrohke ja saavutusrikas aasta. Eestis on hävitatud kapitalistliku kliki valitsus, on jalule seatud nõukogude võim, teostatud pankade, suurtööstuste ning suurkaubanduslike ettevõtete natsionaliseerimine ja läbi viidud maareform, mille tulemusena kümned tuhanded maata ja vähese maaga talupojad on saanud maad; ühtlasi on alanud meie noore vabariigi kogu kultuurielu ümberehitamine. Valitsusaparaadi, suurtööstuse ja ühiskondlike organisatsioonide juhtimisele on asunud uued inimesed — töölisel, talupojal, edumeelne intelligents. 1940. aasta oli ajalooliseks aastaks, millal loodi Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, mis astus NSVL ühisesse perre.

Nõukogude Eesti rahvas alustas uut 1941. aastat poliitiliste suursündmustega. Suure hoo ja vaimustusega teostas Eesti rahvas oma saadikute valimise NSVL Ülemnõukokku. Hääletamisest võttis osa 96% elanikest. See asjaolu näitab, et rahval on suur lugupidamine ja usaldus kommunistide ja parteitute bloki kandidaatide vastu, ning et Eesti töötav rahvas sammub Lenini-Stalini partei lipu all.

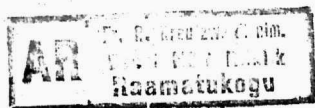
1941. aastal toimuvad partei organisatsiooni valimised, tuleb kokku Eestimaa Kommunistliku Partei IV kongress ja toimub Moskvas partei XVIII konverents. Neil sündmusil on suur poliitiline tähtsus nii partei siseelus kui ka ENSV majandus-poliitilises ja kultuurielus.

Eestimaa Kommunistlik Partei valmistub oma kokkutulekule legaalses tingimustes pärast pikki aastaid sügavat põrandaalust elu, pärast raskeid katsumisi, politseilikk tagakiusamist ja vanglaid. Eestimaa Kommunistlik Partei on nüüd tõepoolest riiklik partei, partei, kelle juhtimisel Eesti rahvas jätkab oma võitlust parema tuleviku eest, sotsialistliku riigi tugevnemise eest, oma sotsialistliku kodumaa — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kaitsmise eest, kommunistliku ühiskonna võidu eest.

Eestimaa Kommunistlik Partei tuleb kokku oma kongressile ühisena, ühtlasena, kandes kõrgel Lenini-Stalini partei võitmatut lippu, ja viib eesti rahva uutele võitudele.

Eestimaa Kommunistlik Partei on täiendanud oma ridu noorte bolševikkudega. Parteisse on tulnud tööliklassi, talurahva ja intelligentsi parimad esindajad. Nad on ühendanud oma saatuse Kommunistliku parteiga, avaldanud oma valmisolekut võidelda andumusega kommunismi eest. Noortel bolševikkudel on tarvis veel palju ja põhjalikult töötada enda kallal, et tõsta oma ideelist taset. Kutsutud masside juhtimisele, iga kommunist on kohustatud pidevalt laiendama oma silmaringi ja uurima marksistlik-leninliku teaduse põhialuseid.

XVIII parteikonverents köidab kogu maa sügavat tähelepanu. Konverentsi otsuseid hakatakse uurima selleks, et nende otsuste põhjal korraldada oma edaspidist tööd sotsialismi ülesehitamisel. Kõik poliitilised organisatsioonid, ametiühingud, kommunistlikud noored peavad tegema kõik selleks, et need otsused muutuksid kogu rahva pärandiks, ja peavad organiseerima kogu rahva partei otsuste üksmeelseks täideviimiseks.

3381

Oma ettevalmistustööd parteikonverentsiks tähistab rahvas uute uljaste võitudega. Nende võitude tagatis seisneb sotsialistlike töövõistluste uues, vägevas hoos, lõõktooliste, stahhanovlaste arvu kasvamises, selles, et töötav rahvas tahab omada kõrget töökultuuri, valjult täita tehnoloogilise režiimi eeskirju ja säästlikult toimida ühiskondliku varaga.

Sms Stalin on korduvalt juhtinud tähelepanu sotsialistliku võistluse suurele tähtsusele sotsialistliku tööse suhtumise kasvatamises.

„Võistluses on kõige tähtsam see, et ta inimeste vaadetesse töö suhtes toob põhjaliku muutuse, sest ta muudab töö häbistavast, raskest koormast, milleks teda enne peeti, au asjaks, kuulsuse asjaks, vaprusse ja sangarlikkuse asjaks.“ (Stalin, „Leninismi küsimused“, lk. 393.)

Stahhanovlased — need on inimesed, kes valitsevad tehnikat, kes täiendavad ülesehitamise entusiasmi uue tehnika omandamise paatosega. Partei XVIII kongress oma otsustes viis-aastaku kohta märgib: „On tarvilik kindlustada kogu linna ja maa tööraha massi kultuurilise tasapinna tunduvat tõusu, on tarvis teostada ajalooliselt tähtis samm edasi tööisklassi, sotsialistliku ühiskonna eesrindliku ja juhtiva jõu, kultuuritehnilise tasapinna tõstmises kuni insener-tehnilise töö tööliste tasemeni.“ 1941. a. on pingutavaks loomingu, stahhanovliku töö aastaks, on tõsiselt õppimise, sotsialistliku kultuuri õitsengu, teaduslike avastuste aastaks.

1941. aasta on kogu maa, ka Eesti Nõukogude Vabariigi, ettevalmistusaastaks riigikaitsele. Sms Molotov ütles UK(b)P XVIII kongressil:

„On saanud aeg, kus kerkivad esile kasvatusliku iseloomuga ülesanded, töötava rahva kommunistliku kasvatus küsimused. Kommunistliku kasvatus osatähtsuse tunnustamine ei vähenda käesoleval hetkel meie kohustust, millest kõneles meie sms Stalin, — meie kohustust hoida oma rahvast mobilisatsioonilises valmisolekus — iga suguste ootamatuste puhuks. Vastuoks, ainult niisugust kasvatus võib nimetada kommunistlikuks, mis tõstab meie mobilisatsioonilist valmisolekut kui ka kõiki meie võimeid tuliseks võitluseks kommunisti eest.“

On tarvis arendada suurejooneliselt Osoviahhi ja kehakultuuriliste organisatsioonide tööd, sest võitleja Punaarmee ridades peab olema tugev, julge, vastupanuvõimeline, karastatud. Ta on oma rahva poeg, uue sotsialistliku riigi võitleja.

Poliitilise kasvatus asutuste — rahvamajade, klubide, raamatukogude — tähtsamaks ülesandeks on sõjaliste Osoviahhi organisatsioonide abistamine sõjaliste teadmiste propageerimises tsiviilelanikkonna hulgas (loengud, referaadid riigikaitse allalt rahvusvahelise olukorra kohta; riigikaitseliste ja kehakultuuriliste õpperingide organiseerimine jne.). Kogu meie tegevus peab kaasa aitama meie maa mobilisatsioonilise valmisoleku tõstmiseks ja Nõukogude patriootide kasvatamiseks.

Suur revolutsiooniline ja riigikaitse osatähtsus on kõrgelt kvalifitseeritud vene keele õpetuse organiseerimisel elanikkonnale, eriti aga noorsoole. Vene keel — see on keel, milles töötasid Lenin ja Stalin, keel, mida õppis Karl Marx, milles on ilmunud kõik marksistlike klassikute teosed, keel, mis osutub sidemeks kõigi Nõukogude Liidu rahvaste vahel, keel, milles antakse õpetust Punaarmee võitlejatele. Vene keele omandamine on tähtsaimaks ülesandeks töötavale rahvale, intelligentsile, eriti aga noortele. 1941. aastal see ülesanne nõuab palju tähelepanu, palju takti; on vaja selgitada vene keele oskuse tähtsust nii Eesti NSV majandus-poliitilises elus kui ka kogu rahva, eriti noorsoo ettevalmistuse seisukohast oma sotsialistliku vabariigi kaitseks.

Kogu meie töö ja tegevuse süsteemis ei tohi me unustada kommunistlikku kasvatus. See tähendab inimeste maailmavaate muutmist, kapitalistlike jäänuste likvideerimist nende teadvuses, vana kodanliku korra kommete, harjumuste ning traditsioonide hävitamist, töötava rahva kasvatamist sotsialistlikuks suhtumiseks tööse ja ühiskonna omandisse, kommunismi teadlike ning aktiivsete ülesehitajate kasvatamist.

Selle vastutusriikka ülesande teostamine lasub kõigil meie ühiskondlikel organisatsioonidel: ametiühinguil, kommunistlikel noortel, vabatahtlikel organisatsioonidel, rahvaharidusorganidel ja kogu poliitilise hariduse süsteemil: rahvamajadel, klubidel, punastel nurkadel jne.

1941. aasta alguses hakkab töötama kultuuri tõstvate asutuste võrk nii linnades vabrikuis, käitistes kui ka maal.

I. BIRJUKOV

Detail monumentaalreljeefi kavandist

Heledasti säravad õhtuti kultuuriliste asutuste valgustatud aknad, siin on töötava rahva eelistatud paik õppetööks ja puhkuseks. Oma rahvamajja tullakse, et kuulata head loengut, kontserti, osa võtta vestlusest huvitaval teemal, töötada poliitilise kasvatus- ja üldhariduslikes ringides, näha endalavastatud näidendit, veeta vaba õhtut ajalehtede, ajakirjade või kasuliku raamatu lugemise või malemänguga. Töö saab olla ainult siis viljakas, kui see tõepoolest sügavalt huvitab osavõtjaid, kui see põhjeneb töötajate laialdasel isetegevusel, kui liikmed on kiindunud oma rahvamaja töösse ja on valmis pühendama selleks osa oma vabast ajast.

Suurimat tähelepanu peab osutatama selle töö ideelisele tasemele. Loenguis, referaatides, vabahariduslike ringide repertuaari valikus, poliitiliste, tehniliste, põllumajanduslike, loomakasvatustlike, üldhariduslike, kodunduslike ja muude ringide kavades peavad olema esiplaanil kommunistliku kasvatus- ülesanded, kavade, repertuaari, lektorite ning ringide juhtide kõrgeväärtuslikkuse ülesanded.

Poliithariduslike asutuste tegevus peab samuti põhjenema isetegevusel, nõupidamiste organiseerimisel asjaosalistele.

Marksistlik-leninliku revolutsioonilise teooria omandamine, propaganda Stalini Konstitutsiooni ning sotsialistliku ülesehitustöö kasuks, propaganda meie riigi arengu ning selle suure ülesehitustöö heaks, mida näeb ette kolmas stalinlik viisaastak, võit-

lus usuliste jäänustega, Nõukogude patriotismi ja internatsionalismi kasvatamine — need on põhilised momendid, põhilised ülesanded tegevuse sisu määramiseks.

Kõige paremini illustreerib vahet Nõukogude Liidu ja kapitalistliku maailma vahel rahvusvahelise seisukorra, teise imperialistliku sõja käigu selgitamine, kus ühelt poolt näeme rahvaid, kes on haaratud imperialistliku sõja tulikahjust, näljast, ning teiselt poolt — rahulikkude, viljakate sotsialistlikku ülesehitustööd, tööd riigikaitse tugevdamise alal, et olla valmis igasugusteks ootamatusteks maailmasõda taotlevate elementide poolt.

Kommunistlik kasvatuse peab mängima erakordselt suurt osa võitluses rahva poliitilise valveloleku eest. „On hädavajalik hävitada ja kõrvale heita kõdunenud teooria selle kohta, et ühes meie arenguga muutuks ka klassivõitlus järk-järgult vaiksemaks, nagu ühes meie edusammudega muutuks taltsamaks meie klassivaenlane...“ (Stalin, kõne 1937. a. veebruari-märtsi UK(b)P KK pleenumil.)

„Mitte unustada kapitalistlikku ümbruskonda, meeles pidada, et välismaine salaluure saadab meie maale spioone, mõrvareid, kahjureid, mõtelda sellele ja tugevdada meie kommunistlikku salaluuret, aidates teda süstemaatiliselt hävitada rahva vaenlasi...“ (Stalin, partei XVIII kongressi aruandes.)

Klassivaenlane ei esine alati jultunult ja avalikult, vastuoksa, ta töötab salajas, püüdes kahjustada valimiseelset tööd, sotsialistlikku töövõistlust, Nõukogude Valitsuse majanduspoliitilisi korraldusi, ning levitades igasuguseid ebatõenäolisi, laimavaid kuulujutte jne.

On vaja kasvatada rahva revolutsioonilist valvelolekut, et otsustavalt tagasi tõrjuda iga klassivaenulise väljaastumise katse.

1941. aasta on kunsti õitsenguaastaks, aastaks, millal valmistume oma kunsti demonstreerimiseks Moskvas, aastaks, millal luuakse uusi näidendeid, uusi helitöid, uusi laule, uusi kirjanduslikke teoseid ning luuletusi rahva jaoks, teatrite arenemise aastaks, kunstilise isetegevuse kasvamise aastaks.

„Kunst kuulub rahvale. Ta peab sügavasti juurduma töötava rahva tihedamasse massidesse. Ta peab olema arusaadav neile massidele ning armastatud nende poolt. Ta peab ühendama nende masside tundeid, mõtteid ja tahet, ning tõstma neid.“ (V. I. Lenin.)

Loov töö tekitab teadusejanu, ja teadusel on meie maal revolutsioonilis-parteiline tähtsus. Sellepärast on 1941. aasta kõige laiemate rahvamasside õppimise aastaks, et liikuda edasi, uutele võitudele Lenini-Stalini partei lipu all.

Head uut aastat, seltsimehed!

TOIMETUS

NSVL ÜLEMNÕUKOGU SAADIKUTE VALIMISEL 12. JAANUARIL S. A. VALITI ENSV-st LIIDU NÕUKOKKU KOMMUNISTIDE JA PARTEITUTE BLOKI KANDIDAADID SELTSIMEHED JOHANNES VARES — ENSV ÜLEMNÕUKOGU PRESIDIUMI ESIMEES, KARL SÄRE — EK(b)P KK ESIMENE SEKRETÄR, VLADIMIR BOTŠKAREV — NSVL, ÜK(b)P KK JA RKN VOLINIK ENSV-s JA JOHANNES LAURISTIN — ENSV RKN ESIMEES

ENS Vabariiki esindavad 12. jaan. valimiste tulemustel NSVL ÜLEMNÕUKOGU RAHVUSTE NÕUKOGUS seltsimehed
 J. SOMMER, F. OKK, O. LAURISTIN, I. SAVIN, A. KONJAEV, E. PLEKKSEPP, H. ANSIP, E. PIIP, H. ARBON, N. AND-
 RESEN, J. SOMSON, A. VEIMER, J. TELMAN, E. TARKPEA, A. JAKOBSON, V. SASSI, J. ELLAM, A. HABERMAN,
 J. NUUT, J. NEEMSALU, O. SEPPE, B. KUMM, M. LUHAKÕIV, J. KRUII ja V. KIHNO

Bolševismi leninlik-stalinlike organisatsiooniprintsiipide triumf

„Kasvatades töölisparteid, marksism kasvatab proletariaadi eesrinde, mis võib haarata enda kätte võimu ja viia kogu rahva sotsialismile, juhtida ja organiseerida uut korda, olla õpetajaks, juhatajaks, juhiks kõigile töölajale ja ekspuataeritavale ühiskondliku elu korraldamises kodanluseta ja kodanluse vastu“. (V. I. Lenin, Kog. teoste XXI köide, lk. 386).

Bolševikkude partei, Lenini-Stalini partei, hakkas tekkima proletariaadi uue ülemaailmse võitluse ajajärgul. Seda perioodi sms Stalin defineerib kui „klasside avalike kokkupõrgete perioodi, proletariaadi revolutsiooniliste ülesastumiste perioodi, proletaarse revolutsiooni perioodi, ettevalmistuse perioodi imperialismi hävitamiseks ja võimu haaramiseks proletariaadi poolt“.

Võideldes II Internatsionaali parlamentlike illusioonide ja oportunistide vastu, kes pidurdasid proletariaadi revolutsioonilisi püüdeid ja tõukasid teda reformi teele, Lenin ja Stalin ehitasid proletariaadi võitlusvõimelist, revolutsioonilist parteid, uut tüüpi parteid, kes oleks suuteline lahendama uue ajastu, imperialismi ja proletaarsete revolutsioonide ajastu suurejoonelisi ajaloolisi ülesandeid.

„Niisuguse parteita,“ ütleb sms Stalin, „ei saa mõelda imperialismi hävitamisele, proletariaadi diktatuuri kättevõitmisele. See uus partei ongi leninismi partei.“

Möödunud sajandi 90-ndail ja käesoleva sajandi algusaastail, kui tekkis proletariaadi uus revolutsiooniline partei, olid marksistlikud kaadrid Venemaal äärmiselt väikearvulised. Oli tarvis tohutuid pingutusi, et kasvatada ja karastada leppimatu võitluse vaimus II Internatsionaali oportunistidega uusi elukutseliste revolutsionääride kaadreid, kes pidid moodustama bolševikkude partei aluspõhja.

Iseseisva töölispartei loomine Venemaal polnud mõeldav täpse, valjult läbimõeldud organisatsiooniplaanita. Niisuguse plaani töötas välja V. I. Lenin. Selle plaani teostamisel oli loodud võimas proletariaadi partei, kes täitis ajaloolisi ülesandeid: hävitas monarhia, kapitalistide ja mõisnike võimu $\frac{1}{6}$ osas maailmast, purustas valgekaartlaste kontrevolutsiooni ja kapitalistlike suurriikide intervendid ning ehitas üles sotsialistliku ühiskonna.

Selleks et luua proletariaadi uut revolutsioonilist parteid, oli tarvis järjekindlalt võita narodnikute ideoloogiat, mis oli vaenuline marksismile ja eitas Venemaa kapitalismi arenemist proletariaadi revolutsiooniliseks võitluseks vabaduse eest.

Oma esimeses töös, mis oli sihitud valelike „rahvasõprade“ — narodnikute — vastu, Lenin osutas revolutsioonilise marksistliku töölispartei iseseisvaile ülesandele, mida ta iseloomustas Wilhelm Liebknechti sõnadega: „Uurida, propageerida ja organiseerida.“

Marksistid Venemaal pidid täitma suure ülesande — pidid omandama Marxi ja Engelsi pärandi, propageerima seda pärandit uues miljöös, uuel ajastul, rakendama seda õpetust kooskõlas võitluse uute tingimustega, tõstma seda õpetust uuele kõrgusele. Selle õpetuse alusel oli vaja organiseerida Venemaa eesrindlikke töölisi, moodustada nendest jõud, mis võiksid viia enda järele kogu proletariaadi, kogu talurahva massi tsarismi vastu ja seejärel asuda järgmise ülesande lahendamisele — mõisnike ning kapitalistide võimu hävitamisele ning sotsialistliku-proletaarse revolutsiooni teostamisele.

Partei organisatsioonilistel küsimustel oli alati suur tähtsus bolševikkude silmis. Lenin kõneles revolutsionääride organiseerimisest partei loomisest saadik. Proletaarsete revolutsionääride organisatsioon — see ongi too võimas kang, mille abil Lenin ja Stalin panid liikuma töötajate tohutud massid ja tagasid seega sotsialismi võidu. Ei ole tähtis partei arvuline koosseis, vaid ühtlus ja organisatsiooniline tugevus. Lenin ja Stalin rõhutavad mitmel puhul, et proletaarse eesrinde tugevus peab olema sada ja

tuhat korda suurem arvulisest koosseisust. Proletariaadi võitluste ajalugu kõigil mail näitas selle leninlik-stalinliku idee absoluutset tõele vastavust.

Inimkonna suured geeniused Lenin ja Stalin pooldasid partei ülesehituse põhimõtteid, mis Marx ja Engels olid üles seadnud; siin oli tegemist revolutsioonilise, proletaarse partei loomisega, millega võisid muidugi liituda ka teiste parteide esindajad. Lenin ja Stalin, nagu Marx ja Engelski, nõudsid eelkõige, et parteisse vastu võetaks ainult need isikud, kes täiesti ja vastuvaidlematult on omandanud proletaarse maailmavaate.

Marx ja Engels kirjutasid 1879. aastal Liebknechtile, Bebelile ja Brackile: „Kui proletaarse liikumisega ühineb ka teiste klasside esindajaid, siis tuleb neilt eelkõige nõuda, et nad ei tooks endaga kaasa kodanlike, väikekodanlike jne. eelarvamuste jäänuseid, vaid omaksid vastuvaidlematult proletaarset maailmavaadet.“

Marx ja Engels hoiatasid, et kui proletariaat usaldab partei juhtimise isikute kätte, kes pole täielikult omandanud proletaarset maailmavaadet, oportunistidele, siis viib see asjaolu töölispartei hukatusele. „Kui aga,“ kirjutasid nad samas kirjas, „partei juhtimine satub suuremal või väiksemal määral niisuguste inimeste kätte, siis see tähendab, et partei on lihtsalt kastreeritud ja temas pole enam proletaarset energiat.“

Juba partei loomise algupäevil õpetasid Lenin ja Stalin leppimatult oportunisti vastu võitlema, sest „omades oma ridades reformiste, menševikke,“ ütles Lenin, „ei saa võita proletaarses revolutsioonis, ei saa seda kaitsta.“

Leppimatus igasuguste oportunistide vastu, antiproletaarsete elementide vastu, kes maskeerisid endid kõige „pahempoolsemate“ fraaside taha, oli alati kõige olulisemaks elemendiks tööliklassi võitluses sotsialismi võidu eest Venemaal. Otsustav võitlus oportunistlike elementide tungimise vastu partei ridadesse päästis partei otsustavalt hetkedel lagunemisest väikekodanlike „revolutsionääride“ keskel, kes kiskusid parteid tagasi kompromisside sohu või nn. „pahempoolsetesse“ — anarhistlik-sündikalistlikesse või muudesse antiproletaarsetesse vooludesse.

*

Iseloomustades bolševikkude parteid kui uut tüüpi parteid, Stalin osutas selle kuuele iseärasusele: partei on tööliklassi eesrinne; partei on organiseeritud tööliklassi eesrinne; partei on klassiorganisatsiooni kõrgeim vorm; partei on proletariaadi diktatuuri t ö ö v a h e n d; parteis peab valitsema tahte ühtlus, mis ei salli fraktsioonide olemasolu; partei tugeneb seega, et puhastab end oportunistlikest elementidest.

Lenini-Stalini partei võitles kõigil oma arenemise ajajärgudel kindlalt nende organisatsiooniliste printsiipide nimel ja kaitses neid igasuguste oportunistide vastu. Ainult tänu sellele meie partei sai võimsaks jõuks, ühtseks monoliidiks.

Menševikud, trotskistid ja teised tööliklassi vaenlased püüdsid muuta meie parteid kodanlike ja väikekodanlike parteide alamliigiks. Nad andsid kodanlusele revolutsiooni juhi osa ja proletariaadile ainult „sabaraku“ rolli. Menševikud ja trotskistid kavatsesid „laiaulatusliku töölispartei“ loomist, püüdes lahustada tööliklassi eesrinnet väikekodanlike elementide massis.

Võitluses nende vaenlaste vastu, kes oleksid võinud nurja ajada tööliklassi kavatsusi, Lenini-Stalini partei saavutas oma iseseisvuse, oma organisatsiooni põhimõtted. Ta jäi kõige teadlikumaks, kõige eesmisemaks tööliklassi võitlusüksuseks.

Partei ülesanne on lähendada veel enam rahvamasse, tugendada veel enam ühendust kommunistide ja parteitute vahel. Partei muutus uues miljöös veelgi võimsamaks jõuks, mis juhib töötajaid kommunismi lõplikule võidule.

*

Juba oma olemasolu algupäevil bolševikkude partei sai võidu kõigi oportunistide üle, kellele ei meeldinud partei raudne distsipliin. Kuid selle distsipliinita ei saa ehitada tõepoolest revolutsioonilist proletaarset parteid. Proletariaadi organisatsioon võib olla tugev ainult juhul, kui ta on ühendatud mitte üksnes ühise programmiga, vaid ka ühiste bolševistlike põhimõtetega. Lenin rõhutas mitmel puhul, et partei loomisel ei piisa ainult ühtlasest programmist; on vaja veel saavutada seda, et tööliklassi eelvägi — tema partei — oleks ühendatud ühiste organisatsiooniliste põhimõtete alusel, et ideeline ühtlus oleks tugendatud „organisatsiooni materiaalse ühtlusega, mis koondataks miljoneid töötajaid tööliklassi ridadesse“.

Luues parteid esimese revolutsiooni päevil, Lenin kõneles ennustuslikult sellest, et niisugusele väele ei saa vastu panna rahvusvahelise kapitalismi vananenud ja vana-
nev võim.

*

KI Täitevkomitee VII laiendatud täiskogu istungil 1926. a. esitas Stalin meie partei arenemise ajaloo sügava analüüsi, näidates, kuidas meie partei oli kasvanud ja tugev-
nenud võitluses oportunistlike elementide ja kõigi leninismi vaenlaste vastu.

Nõukogude Liidu bolševismi võidukäiku tagab see, et parteil õnnestus hävitada kõik
antileninlikud ühendused, mis olid arenenud fašismi liitlasiks, alatuiks reetureiks, isa-
maa äraandjaks, spioonideks ja diversantideks.

Bolševismi võidukäik on kindlustatud seega, et partei on pidevalt puhastanud ja
puhastab oma ridu kõigist mitte-bolševistlikest elementidest: alalised partei puhastused,
ja viimaseil aastail partei dokumentide vahetus ja kontroll aitasid kaasa partei ridade
edaspidiseks tugevdamiseks ja kõigi kommunistide koondamiseks Keskkomitee ja sms
Stalini ümber.

Lenini-Stalini partei võitlus oma ridade puhtuse, Marx-Engels-Lenin-Stalini õpetuse
puhtuse eest omab suurt tähtsust mitte ainult UK(b)P jaoks, vaid ka vennas-komparteide
jaoks, kus trotskistid, buhharinlased ja muud fašistlikud jätised püüavad jätkata oma
reetlikku kahjustavat tegevust.

Puhastades end energiliselt kõigest võõrast ja vaenulisest, bolševikkude partei
samal ajal täiendab oma kaadreid meie kodumaa parimate, ustavamate inimestega, kes
on täielikult andunud Lenini-Stalini õpetusele.

Bolševikkude partei jõud ja bolševistliku juhtimise võitmatuse on igapäevases ühen-
duses parteitute laiade massidega. Seda näitasid hiilgavalt Ülemnõukogu valimised,
mis lõppesid kommunistide ja parteitute bloki hiilgava võiduga.

Meie bolševikkude partei on alati püüdnud ümbritseda parteilised organisatsioonid
tiheda kihiga inimestest, kes abistaksid teda, kuigi nad ei kuulu partei ridadesse. Veel
võitluses põhikirja esimese paragrahvi eest, esimese Vene revolutsiooni ajal, Lenin
osutas korduvalt sellele, et ei saa võtta iga streikijat partei ridadesse, kuid partei peab
olema loomulikult ühenduses kogu streikijate massiga; partei peab kasutama palju
laiemate hulkade abi, kusjuures need massid ei kuuluks partei organisatsiooni ridadesse,
vaid aitaksid parteid.

Partei ümber on kasvanud suur parteitute bolševikkude kiht. Selle parteitute aktiivi
tohtu tähtsus ilmnis eriti viimaste Ülemnõukogu valimiste ajal, kus sajad tuhanded
parteitute agitaatorid juhtisid bolševistlikku tööd valimisjaoskondades mitte väiksema
energiaga ja andumusega kui partei liikmed.

Iga partei organisatsiooni, iga kommunisti ülesanne on veelgi tugevdada ja suuren-
dada sidemeid laiade parteitute massidega, kasvatada ja karastada uusi kaadreid võit-
lejaid kommunismi eest.

*

Kommunistliku Internatsionaali II kongressil aastal 1920 kinnitati Kominterni vastu-
võtmise määrused. Oli vaja ehitada ülemaailmne bolševikkude partei ja seada selle
ehituse aluseks Marxi ja Engelsi poolt väljatöötatud ja Lenini ning Stalini poolt aren-
datud printsiibid uues olustikus, kolme revolutsiooni mõödudes. Paljudel parteidel tuli
sel juhul kaaluda legaalseid ja illegaalseid töövõimalusi.

Kõik kommunistlikud parteid on loodud UK(b)P põhimõttel — demokraatliku tsent-
ralisatsiooni alusel, proletariaadi diktatuuri tunnustusel, marksismi tunnustusel, veen-
dumusel, et on vältimatu võidelda kõigi oportunistide vastu ja eemaldada töölispartei
ridadest kõik oportunistlikud elemendid.

II Kommunistliku Internatsionaali kongress oma resolutsioonis kompartei osa kohta
proletaarses revolutsioonis annab täpse definitsiooni partei olemuse kohta:

„Kommunistlik partei on osa tööliksklassist, nimelt kõige eesrindlikum, teadlikum
ja seepärast kõige revolutsioonilisem osa. Kommunistlik partei luuakse parimate,
ennastalgavaimate ja ettenägelikemate tööliste valikul.

Kommunistlik partei erineb tööliste massist seega, et ta haarab kogu tööliksklassi
ajaloolist teed ja püüab selle tee käänakuil kaitsta mitte üksikute gruppide ja elu-
kutsete huvisid, vaid kogu tööliksklassi huvisid tervikuna. Kommunistlik partei on see
organisatsioonilis-poliitiline kang, mille abil eesrindlikem osa töölisi juhib õigele teele
kogu proletariaadi ja poolproletariaadi massid.“

See definitsioon on arendatud mõtteist, mis leiduvad „Kommunistide põhikirjas“, mille välja töötasid Marx ja Engels 1847. aastal, ja hiljem „Kommunistlikus manifestis“.

Bolševistliku partei võidukäik ongi tagatud just sellega, et Lenini-Stalini parteil õnnestus koondada oma ridadesse kahe aastakümne kestel „valiku teel parimaid, teadlikemaid, ennatsalgavamaid, ettenägelikemaid töölisi“, seda tohutud väge, mis on võimaline ületama kõiki kujuteldavaid takistusi, raskusi, ning lahendada kõige keerukamaid ajaloolisi ülesandeid.

Bolševistliku partei võidukäik seisnebki selles, et tohutud parteitute tööliste massid on aru saanud ja veendunud selles, et parteil ei ole erinevaid huviseid tööraha huvidest. Prantsusmaal, Hispaanias, Hiinas ja mujal kapitalistlikes maades laiad tööraha massid veenduvad iga päevaga selles, et kommunistid kaitsevad kogu rahva huvisid. Just see asjaolu — tihe side massidega — aitab kommuniste edukalt teostada oma ühise rinde taktikat terves reas maades.

Bolševismi triumf Nõukogude Liidus valmistab teed kommunismile kogu maailmas. Ja kui imperialistliku sõja ajal ja sellele järgneval perioodil sotsialistlik proletaarne revolutsioon ei pääsnud võidule terves reas eesrindlikes mais, siis peapõhjus selleks peitub bolševistliku partei puudumises neil mail, niisuguse partei, nagu see loodi Veneemaal Lenini ja Stalini juhtimisel.

On vaja kannatlikult õpetada eesrindlike töölisi, kuidas viia proletarset revolutsioonilist joont ka kõige reaktsioonilisemaisse massiorganisatsioonidesse, võidelda võimu eest ametiühinguis ja teistes organisatsioonides, luua mitmesuguseid „rihmu parteist massini“, allutada igasuguste töölisorganisatsioonide tegevust tööliklassi põhiorganisatsiooni — partei — juhtimisele. Sel teel on bolševikkude ülemaailmne partei — Kommunistlik Internatsionaal — saavutanud suuri tulemusi. Sellepärast võimegi kõnelda bolševikkude partei organisatsiooniliste printsiipide ülemaailmsest võidukäigust, sest nad on muutunud parima, eesrindlikuma tööliklassi osa pärandiks ka teistes maades.

Sms Stalin on korduvalt osutanud põhinõudeile, mis on vajalikud selleks, et kommunistlikud parteid kõigil mail muutuksid leninismi tõelisiks parteideks. Need on — revolutsioonilise teooria omandamine, milleta ei ole mõeldav revolutsiooniline praktika, partei muutmine kõrgemaks proletariaadi ühinemise vormiks, mis on kutsutud juhtima kõiki teisi proletariaadi organisatsioone ametiühinguis kuni parlamentlike fraktsioonideni.

Partei peab välja töötama niisuguseid loosungeid ja direktiive, et massid saaksid ise aru nende loosungite ja direktiivide õigusest, et need loosungid ja direktiivid valmistaksid masse ette revolutsiooniks, et nad põhjeneksid konkreetsel olustikul igal maal üksikult ja kogu rahvusvahelises miljões.

Partei, rõhutab sms Stalin, ei pea ainult õpetama masse, vaid õppima neilt, mitte ainult juhtima masse ja tõstma neid partei tasemele, vaid ka kuulama masside häält ja aru saama nende tungivaimatest tarvidustest. Partei on kohustatud mitte varjama oma eksimusi, mitte kartma kriitikat, vaid oskama parandada ja kasvatada kaadreid oma vigadest ammutatud kogemuste najal.

*

Seitseteist aastat on möödunud inimkonna suurima geeniuuse — Vladimir Iljitš Lenini surmast. Bolševistliku partei juhtimine pärast Lenini surma läks sms Stalini kätte, kes koos Leniniga on ehitanud üles meie parteid, karastanud teda võitluses vaenlastega ja edukalt viinud teda läbi sünge pörandaaluse võidukale proletarsole ülestõusule 1917. a. oktoobris, läbi kodusõja aastate sotsialismi ülesehitamiseni Nõukogude Liidus.

II Üleliidulisel Nõukogude leinakongressil 26. jaanuaril 1924. a. Vladimir Iljitši mälestusele pühendatud kõnes sms Stalin andis töötus-vande — säilitada meie partei ühtlust, säilitada ja tugevdada proletariaadi diktatuuri, tugevdada kõigi jõududega sidet tööliste ja talupoegade vahel, tugevdada ja laiendada vabariikide liitu, hoida puhtuses parteiliikme suurt nime, olla ustav kommunistliku internatsionaali põhimõttele.

Nende võitude suurus, nende ülemaailmne tähtsus on leidnud tugeva kajastuse Stalini Konstitutsioonis ja selle alusel läbiviidud Nõukogude Liidu Ulemnõukogu demokraatlikel valimistel.

Ent meie ei saa rahulduda saavutatud võitudega. Meil on tarvis meeles pidada sms Stalini juhiseid kapitalistlikust ümbruskonnast.

Tohutud ülesanded seisavad veel Nõukogude Liidu rahva ees võitluses kommunismi lõpliku võidu eest. Veel suuremad ülesanded ootavad ülemaailmset töölisliikumist.

Kõigi maade kommunistlikud parteid peavad veelgi tugevdama oma sidet massidega, õpetama neile massidele bolševismi ja viima neid võitlusse fašismiga, uue ülemaailmse tapluse ässitajatega. Seejuures on taryis valjult silmas pidada partei organisatsiooni bolševistlikke põhimõtteid, sest nende põhimõteteta ei saa olla juttu võidust.

Lenini-Stalini lipu all on ehitatud üles sotsialistlik ühiskond ühes kuuendikus osas maailmast.

Lenini-Stalini lipu all sotsialism võidab kogu maailmas!

E. JAROSLAVSKI

„VERINE PÜHAPÄEV“

Jaanuarikuule langevad need mälestuspäevad, mille sündmused on lahutamatult seotud kogu maailma töötava rahva südametuksetega ja suurte võitlustega õigluse eest. 9. (22.) jaanuaril 1905. a. puhkes esimene Vene revolutsioon. Puhkeva koidiku esimesed kiired sööstisid punaste valgusvihkudena Venemaa hahkjasse taevasse.

Hulk Peterburi kodanikke, juhitud papp Gaponist, kes osutus provokaatoriks, liikus tsaari Talvepalee suunas selles lootuses, et ta oma õigusi saab jalule seada ristikäigu korraldamisega. 9. jaanuaril hakkas liikuma varasel hommikutunnil rongkäik, milles oli töölisi tervete perekondadena koos naiste, laste ja vanakestega. Relvade asemel kanti tsaaripilti, kiriku reliikviaid; lauldi palvelaule. Rongkäigu tagatipus taheti esitada tsaar Nikolai II-le nn. petitsioon ehk kirjalik palve, milles kurdeti üldjoontes tööliste äärmiselt viletsat ja rasket elujärge, ülemuse ebainimlikkust, despotismi ja omavoli.

„Saabunud on see hirmus silmapilk, kus on parem surra, kui lasta kesta talumatuil piinul,“ öeldakse petitsioonis. Papp Gapon provotseeris tegelikult niisuguse „rahva meelevalduse“ ainult selleks, et anda põhjust ja võimalust tegutsemiseks tsaari ihukaitsväele. Kuidas see hiiglarongkäik, millest võttis osa tänavaile kogunenute arvu järgi otsustades üle 140 tuhande inimese, tollaegses Venemaa pealinnas lõppes, seda on kurb meenutada.

Nikolai II kohtles töölisrongkäiku üle ootuste vaenuliselt: ta andis käsu oma vägedele tulistada rahvast. Too 9. jaanuar, mil tsaari ihukaitsväe rühmad aimusetu ja heauskliku rahva kuulidega üle külvasid, kujunes üheks saatuslikumaks päevaks uue mas ajaloos. Üle tuhande töölise lasti maha sel päeval, haavatuid oli kahe tuhande ümber. Peterburi tänavad ujutati sõna tõsisel mõttes üle tööliste verrega. 9. jaanuar sai „verise pühapäeva“ nimetuse.

Kuid tol päeval said töölised ühtlasi ka verise õppetunni, öieti „lasti maha“ sel päeval töölise usk tsaarisse. Nad taipasid, et ainult võitlusega saavutatakse õigusi. Juba õhtuks kerkis töölislinnaosades tänavaile barrikaade. Töölised lausuisid: „Tsaar põrutas meile, no põrutame ka temale!“

Sõnum hirmsast veretööst levis kiiresti. Hämmastus ja tülgestus haaras kogu tööliklassi ülemaailses ulatuses. Ei leidunud linna, kus töölised ei oleks streikinud protestiks tsaari roimarlikule teguviisile. Töölisi ilmus tänavaile loosungiga „Maha isevalitsus!“ Streikijate arv kasvas jaanuaris hiiglasuureks — 440 tuhandeni. Töölisliikumine kasvas kohutava laaviinina.

Algas ülestõus. Lenin tähistas seda kui esimest tööliste sõjariistus väljaastumist Venemaal ja sellest liikumisest võttis üsna mälestatavate tagajärgedega osa ka tolle-aegne Eesti. Rahvas võitles demokraatliku riigikorra eest, teostas võimsaid massistreike, läi tänavlahinguid, põletas mõisu ja võitles samaaegselt sõja vastu, mille olid esile kutsunud võimuahtned Ida-Aasia imperialistid oma huvide rahuldamiseks.

Käsitöölised ja pisikodanlus lülitus varem ühinenud töölis- ja talupoegade perre. Ulev oli see usaldus, millega anti töötava rahva õiguste kaitse eesrindlikumale organisatsioonile — töölispartei. See oli võitlus rahu, vabaduse ja leiva eest...

Alles 12 aastat hiljem õnnestus tsaaritrooni lõplikult ümber paisata.

10. oktoobril 1917 toimus partei Keskkomitee ajalooline istung, kus otsustati lähemal päeval alustada relvastatud ülestõusu. Partei Keskkomitee korraldusel loodi Petrogradi Nõukogude juurde Sõjalis-Revolutsiooniline Komitee, mis sai ülestõusu legaalseks staabiks. 16. oktoobril toimus partei Keskkomitee laiendatud istung. Istungil valiti ülestõusu juhtimiseks Parteikeskus eesotsas sms Staliniga. 24. oktoobri ööl saabus Lenin ja võttis tõusu juhtimise vahenditult enda kätte. Enamlaste partei juhtimisel kukutab tööliklass soldati ja madruste toetusel kodanluse võimu, paneb kehtima Nõukogude võimu, asutab uue riigitiibi — sotsialistliku nõukogude riigi.

1917. a., jällegi 9. jaanuaril, algasid uued rahvameeleavaldused ja streigid Petrogradis, Moskvas, Bakuus jt. linnades. Moskvas võttis 9. jaanuari streigist osa ligi 1/3 kogu linna töölikonnast. Kahetuhandepealine meelevaldajate pere Tverski bulvaril kihutati laiali ratsapolitsei poolt. Petrogradis, Viiburi sosesel, ühinesid sõdurid demonstrantidega. Veel mõned nädalad ja tsaarivõim oli kukutatud. Lenin, kes varsti peale neid sündmusi maapaost tagasi pöördub, kirjutab:

„Töölised! Teie tegite proletarise, rahvaliku kangelaslikkuse imesid kodusõjas tsarismi vastu! Teie peate tegema proletarise ja üldrahvaliku organiseerimise imesid, et valmistada ette oma võitu revolutsiooni teisel etapil.“ (Lenin, Teoste kogu. XX k., lk. 19.)

Hajutati illusioon mingist jõuetust ja näilisest demokraatiast. Lenini juhtimisel löid hiiglarriigi vabastatud töölised ja talupojad esimese sotsialistliku riigi maailmas. Uus loodud kord muutis põhjani kunagise tsaristliku riigi kopitanud korra. Uued, rahva ridadest tulevad jõud säilitasid vabad arenemissuunad. Alguse sai uudne kultuur Euroopa mandril. Inimõigused ühtlustati. Kõik töötavad kihid, klassiteadlikud kodanikud said võrdsed võimalused „teha karjääri“, omada materiaalseid eluhüvesid ja näidata oma võimeid mistahes huvialal ühiskonnale kasulikus suunas. See oli tõeline vabadus! Erakapital ja jumal — need orjastamisvahendid kaotati. Lenini juhtimisel algas ühe maa võimas sotsialistlik ülesehitustöö, mis on kestnud tänini, luues järjest uusi väärtusi ja saavutades uusi võite.

Leninil oli õnn alustada ajaloo uut peatükki.

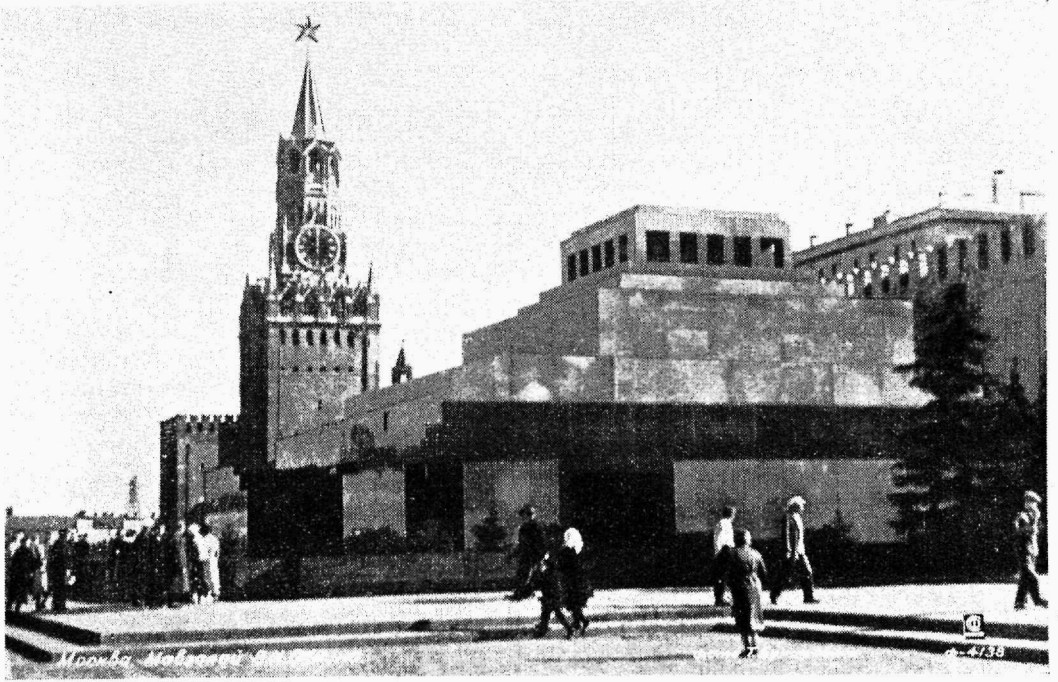
LENINI LEINAPÄEV

See oli taas üks jaanuaripäevi, nimelt 21. — 1924. a., kui suri juht ja õpetaja, kommunistliku partei looja — seltsimees Lenin. Kogu maailma töölisperre võttis vastu selle teate kui suure kaotuse. Lenini matusepäeval rahvusvaheline proletariaat kuulutas viieminutilise tööseisaku mistahes tegevusalal. Peatusid raudteerongid, seisatas töö tehaseis ja vabrikuis. Kõigi maade töötajad saatsid sügavas kurbuses hauda oma sõbra ja õpetaja, parima seltsimehe ja kaitsja — Lenini. Miljonid kogu maailmas leinasid teda; saja tuhandet talusid tunde lõikavat külma, et teda veel kord matusetalitusel näha.

Lenini surma järel Nõukogude Liidu tööliskond koondus veel tihedamalt Lenini loodud partei ümber. Iga teadlik tööline mõtles neil leinapäevil oma senises suhtumises kommunistlikku parteisse, mis kehastab Lenini püüdeid ja rakendab neid ellu. Partei Keskkomiteesse tuli parteitute tööliste tuhandeid liikmeksastumise sooviavaldusi.

Eestis avanes käesoleval aastal esmakordne juhus avalikult mälestada suure sotsialismi juhi sms Lenini surmapäeva. Leinatunne täitis kõigi südamed, kes saades osa kommunistliku korra poolt loodavatest hüvedest, mõtlevad selle korra tegelikule loojale ja võimsa sotsialistliku hoone nurgakivipanijale.

Lenin suri, kuid tema poolt alustatud tööd jätkatakse — ülesehitamise ja rahu tööd.

Ü. I. Lenini mausoleum Moskva Punasel väljakul

JOONISTUS LENINIST

JUTUSTUS

I

Noorele kunstnikule Sergei Šumilinile telefoneeriti suvisel keskpäeval ajalehe juurest ja kutsuti teda toimetusse mingi asja pärast läbi rääkima. Kunstnik katkestas joonistamise, pesi käed, surus pliiatsi ühes blokknoodiga pluusitaskusse ja väljus tänavale.

Ariakendele oli pandud välja punasest riidest raamides suuri portreesid Leninist ja igal pool puutusid silma pealkirjad: „Elagu Kolmas Kommunistlik Internatsionaal!“

Sergei silmitses vaateaknaid ja mõtles, et päevapildid annavad Lenini näojooned arvatavasti väga õigesti ja täpselt edasi, kuid et kunstnik võiks näo iseärasusi ja liigutuste elulisust siiski veel teravamalt tabada, ja kui hea oleks kord Leninit joonistada elava modelli järgi.

Toimetuses öeldi Sergeile:

— Vaat millise ülesande tahame teile anda: Kominterni kongressile sõidab palju välismaa saadikuid. Minge Töö Paleesse; sinna kogunevad nad täna, tehke mõnest saadikust joonistusi lehe jaoks! Olete nõus?

— Hüva!

— Homme aga anname teile läbipääsu loa kongressi avamisele, siis võite saadikuist joonistada keda tahate, ja kui silmate Leninit...

— Leninit? katkestas Sergei kiiresti jutu, naeratades oma hetkeliselt tärnitud mõtte juures. Kui imelikult küll saatus tema soovi täidab!

— Jah, kui avaneb võimalus, siis joonistage meile Lenin.

— Hea küll, ütles Sergei.

Lõbusatujuliselt sõitis ta trammis Töö Paleesse, ja kui ta teel vagunist välja vaadates kuskil Lenini portreed märkas, imetles ta uuesti seda ebatavalist kokkusattumust ning kujutles selgesti, kui originaalne, kerge, sundimatu ja elav tuleb tema joonistus Leninist.

Ta otsustas, missuguse joonistusbloki ta ühes võtab, milliseid pliiatseid tarvitab ning kuidas siis hiljem joonistuse järgi suure pildi maalib.

II

Palee, kuhu kunstnik ilmus, oli kärerikas. Treppidel ja eesruumides seisis ja liikus välismaalasi, ümbritsetud venelastest, kes jutustasid neile üht-teist Nõukogude vabariigi elust.

Oli käimas sõda Poolaga, poolakate vastupanu oli murtud ja Punaarmee jälitas põgenevaid Poola vägesid. Ka parun Wrangeli valgekaartlastel Krimmis oli lõpp lähenemas. Kuid rahust oldi siiski veel kaugel, vaenuline blokaad kurnas ja väsitas noort Nõukogude maad ja raske oli välismaalt pääseda Petrogradi. Saabunud külalised kasutasid sõiduks kongressile mereteed Skandinaavia kaudu, ja teel tuli neil üle elada riskantseid seiklusi. Kuid soov näha Nõukogude maad aitas neid ületada raskeimad takistused ja inimesi sõitis siia kõigist maailma osist.

Sergeid esitleti ühele sakslasele. See oli väikesekasvuline küürakas, tähtsa näo ja aeglase kõnnakuga. Ta pärines Braunschweigist ja oli elukutselt rätsep. Saksa revolutsiooni ajal oli ta kolm päeva Braunschweigi „iseseisva“ vabariigi juhiks, mille siis saksa sotsiaaldemokraadid hävitasid.

Ehkki sakslane kohe nõustus kunstnikule poseerima, hakkas ta enne põhjalikult teateid pärima Nõukogude maa ja selle valitsuse kohta, ning ei suutnud kuidagi taibata, milleks oli tarvilik igasuguse kaubanduse kaotamine ja kaupade jaotamise sisseseadmine.

Nad seisis palkonil, vaadates kainelt-karmilt väljakule Töö Palee ees, millel veel püsisid Petrogradi kangelasliku kaitsmise jäljed kindral Judenitši rünnakute vastu: tänaval oli näha rutuga kinniaetud kaevikuid, puiesteel jäänuseid ringkaevikust: palgid ja liivakotid. Sergei tähendas:

— Kogu vaenlaste kari on relvastatud meie vastu. Meie aga mõtleme ainult üht — neid võita.

— Saan aru, saan aru, rääkis braunschweiglane üleolevalt.

— Aga mis mõte on sellel, et teil poekesed on suletud?

— Poodnikud on ühes nõus meie vaenlastega.

J. BRODSKI

Lenin tribüünil

— Saan aru. Aga kui mul nööp ära kaob, kust ma siis uue saan osta?

Näis, et sääarastele arutlustele ja pärimistele ei tulegi lõppu. Sergeil hakkas järsku igav ja ta tundis, et sellest midagi välja ei tule, kui ta nüüd'sakslast joonistama hakkab.

— Teate mis, ma proovin teid joonistada homme, kongressil, ütles ta järsku. Sakslane nõustus üleolevalt ja kunstnik lahkus kiiresti.

III

Pääse taskus, kiirustas Sergei järgmisel hommikul kongressi avamisele. Kui ta kohale jõudis, oli Uritski palee saal juba tulvil koosolijaid ja ka rõdudel lainetas inimpeade meri. Öhk oli sumbunud ja lämmatavalt palav ning koosolekuruumis võtsid paljud kuued seljast; inimesed lehvitasid rätikute ja

ajalehtedega tuult, higitilgad veeresid mööda põski alla ja silmad hakkasid virvendama. Kõik olid ootamisärevusest pinevil.

Sergei leidis endale koha ajakirjanike loožis, mis asus tribüüni vastas. Siit olid presiidiumi istmed hästi näha. Ta avas albumi ja valmistus joonistama.

Järsku hakkasid rõdud tugevasti sumisema ja kõik mattus kärasse. All põrandal hakkas kateplagina-torm jääliustikuna edasi liikuma. Kõigi teiste järel tõusis ka Sergei oma kohalt ja hakkas üksisilmi presiidiumi kohtade poole vahtima. Kuid sinna ei ilmunud kedagi. Saalis ümber vaadates kukkus tal jooniste album järsku käte vahelt maha: ta hakkas ägedalt aplodeerima.

Otse tema poole, läbi saali, sammus saadikute eesotsas Lenin. Ta astus kiirel sammul, hoides pead ettepoole longus, justkui tahtes sellega teel vastupuhuvat õhku läbi lõigata ja nagu püüdes võimalikult ruttu koosolijate silme eest varju leida, et lõpeks aplodeerimine. Ta tõusis presiidiumi kohale ja sel ajal, kui kestis ovatsioon, ei olnud teda näha.

Lenini ilmumise momendil avanesid kõik saaliuksed ja rõdudele ning koosolekuruumi kanti tohutud korvid punaseid nelke. Lilled lendasid käest kätte, muutes pikad pinkide read ühes lippude ja muu dekoratsiooniga toredaks punaseks lillemereks.

Saali vaadates nägi Sergei enese läheduses istumas kaht eakat kunstnikku, kes alles hiljuti tema õpetajaiks olid olnud. Uks oli juba kohale istunud, kuna aga teine ikka veel püsti seisis. Seda märgates haaras Sergei mahakukkunud jooniste albumi ja võttis pliiatsid kätte.

Kuid ootamatult, kui kõik oli vaikinud, nägi ta jälle Leninit, kes koosolijate ruumi istekohtade vahelt õige kiiresti ülespoole tõttas. Algul teda ei nähtud, kuid kohe pärast märkamist tõusis uus meelevalduste torm. Silmapilkselt täitus läbikäigutee, mida mööda ta peaaegu jooksis. Uhe inimese kõrvale jõudes naeratas Lenin järsku ja sirutas talle tervituseks käe. Võõras peatus, sõbralik, tagasihoidlik naeratus näol, ja tervitas aeglaselt, kuidagi talupoeglikult. Nad hakkasid vestlema, end ikka enam teineteise lähedale surudes, kuna ovatsioon suurenes ja rahvas neid tihedalt oma rõngasse haaras.

— See on Mihha Tšakaja, kuulis Sergei, — grusiinia kommunist. Ta elas koos Leniniga Šveitsis.

Inimмери nende ümber tõmbus ikka kitsamaks rõngaks, ja järsku Lenin, surudes seltsimehel kätt, peaaegu murdis läbi sellest järeleandmatust salgast, tõtates tagasi, avaldades ilmset rahulolematust ümbritseva müra pärast.

Sergei jälgis teraselt Lenini iga sammu. Talle näis, et on suutnud märgata selle väikesekasvulise inimese elavates liigutustes juba õige tähtsaid iseärasusi, ja ta nägi neid juba pliiatsiga kinnipüütuna oma albumis.

Presiidiumi kohale jõudes kadus Lenin minutiks, siis aga paistis jälle, ning Sergei nägi, kuidas ta läbikäiguastmele istus ja seal taskust paberid välja võttis. See sündis kiiresti, ootamatult, kogemata, lihtsalt, ning paremat poosi ei võinud enam oodata ega kujutella. Sergei tundis, et ta naabrid-kunstnikud juba joonistavad. Ta pigistas sõrmede vahel pliiatsit, kuid ei suutnud siiski oma pilku Leninilt pöörata.

Lenini pea oli nii hästi näha, — suur, iseäralik, mis kohe meelde jäi. Lenin laotas paberid oma põlvedele ja sügavalt nende kohale kummardudes hakkas lugema. Ta tagasisurutud laup, pealuu ja kuklatagune heledate juukseähä-ratega, mis puudutasid kaelust, ilmestasid kogu ta nägu. Sergei tahtis Leninit

võrrelda mõne kujuga ajaloost või olevikust, kuid Lenin ei sarnanenud kelle-
gagi. Iga jooneke temas kuulus ainult temale endale.

Viimaks ometi puudutas Sergei pliiatsiga paberit. Uheainsa pehme, tund-
liku libisemisega joonistas ta Lenini pea kontuurid paberile — ja tõstis siis
silma üles. Leninit ei olnud enam endisel kohal.

IV

Sergei nägi teda uuesti, kui ta kõnetooli astus, et esineda aruandega.

Seal võttis Leninit vastu tormiline, vaimustav ovatsioon, mis teda läm-
mata kippus. Tal tuli see lõpuni välja kannatada. Kaua korraldas ta oma
pabereid kõnepuldil. Siis tõstis ta oma käe kõrgele, et vaigistada selle liigu-
tusega lainetavat rahvahulka. Laitvalt ja karmilt vaatas ta ümber — üksi keset
kohisevat müra. Siis haaras ta järsku taskust kella ja näitas seda auditooriumi-
le, seejuures vihaselt sõrmega numbrilauale koputades, kuid miski ei aida-
nud. Ta hakkas uuesti enda ees olevaid pabereid lehitsema ja sorima, kuni
meeleavaldus enese nagu ise tühjaks ammutas ja kuulajaskond tähelepanelikult
vaikseks muutus.

Lenin hakkas kõnelema.

Sergei nägi teda elavalt žestikuleerimas, mis mõtteid edasi andis. Vaat
seda nimelt tahtiski kunstnik kujutada oma joonistuses. Lenini jooned, mis
mõni minut tagasi kõigiti täpselt kinni püüti, nüüd nagu kadusid Lenin-
oraatoris ja vaheldusid uutega vahetpidamatus elavas kordumises. Sergei
märkis need üksteise järel oma mällu; need tekkisid, sündisid, kuid ei kordu-
nud enam; ta kartis mõnda neist vahele jätta, mistõttu ta ikka veel joonis-
tama hakata ei julgenud. Ta ei suutnud enam ütelda, mida teeb: kas uurib
ja õpib Lenini liigutusi, või kuulab tema kõnet.

Kokkukõla Lenini liigutuste ja sõnade vahel rabas Sergeid. Kõne sisu anti
edasi plastiliselt, kogu kehaga. Sergeile näis, nagu muutuks vedel metall
järeleandlikuks kujuks: nii täpselt vastasid sõnade välised liigutused, nii
tormiliselt sündis kõne tuliste mõtete edasiandmine.

Lenin paljastas Inglismaad, kes ootamatult ja arusaamatult täitus rahu-
armastusest, ning et päästa allasurutud, purustatud Poolat ja valgete kindralit
Wrangelit, pakkus nendele ja Nõukogude riigile oma vaheltsobitust. Kui
Lenin kooslijailt küsis: mispärast tekkis kogu maailmas „rahutus“ — nagu
Inglismaa delikaatne kodanlik valitsus tähendab — siis kujutas kogu tema
keha irooniliselt seda kodanlusele soovimatut ja kõditavat „rahutust“, ning
kõigi silmis muutus maailmapoliitika mingiks satiiriliseks kujuks.

Lenin silmitses kõneldes tihti oma märkmeid ja tõi ette palju arve, kuid
minutikski ei muutunud ta seepärast igavaks ja kuivaks professoriks, vaid jäi
kogu aja võitmatuks, valitsevaks tribuuniks. Ta kõrge hää oli väsimatu, ta
keel rahvalikult lihtne ja hääldamine mahe, pehme; r-tähte väljendas ta erilise
rõhuga, mis andis ta kõnele elavust, viis selle kuulajaile lähedale.

Tundmusega, nagu ei laseks ta sellest kõnest ainsatki häälikut kaduma, asus
Sergei joonistama. Ta viskas paberile Lenini kõrgeletõstetud pea, ta välja-
sirutatud käed, tugeva seljajoone ning ümmarguse, võlvitud rinna. Ta jättis
pooleli ühe joonistuse, alates teist, kord puudus tal nägu, siis käsi... jne. Ta
kordas õnnestunut, vaevles selle kallal, mis äpardus, pööras albumis närviliselt
lehti ja märkas kohkudes, et ta pole oma eesmärgile sugugi lähemale jõudnud.

Sergei vaatas oma õpetajaile. Üks neist kummardus sügavalt paberi kohal ja kustutas kummiga hoolega midagi joonistatut. Ta paljas pealagi läikis ja oli helepunane. Sergeile meenus: ta lõi alati punetama, kui midagi ebaõnnestus. Teine kunstnik aga lahkus loožist, istus tribüüni vastas asuvale pingile, katkestas joonistamise ja hakkas kõnet kuulama.

Sergei hakkas järsku kartma, et ta ei suuda juhust kasutada: Lenin lõpetab viimaks oma kõne, kuna tema albumis ei leidu ainsatki terviklikku joonistust. Ta lahkus loožist, tungis läbi tiheda rahvahulga ja peatus all läbikäigus, kust Lenin näis talle suuremana ja kõrgemana. Ta otsustas, et see on kõige sobivam koht. Kuid siin segas jupiterlampide valgus: fotokaamerate läätsed ja kino ühes kunstnikuga püüdsid Lenini tabamatut elulisust ning tulesähvatused pimestasid nägemist. Sergei läks teisele poole tribüüni. Siit oli aga Lenin peaaegu varjukujuna näha, sest valgus tema tagant paistis heledamalt. Ei, kõige parem oli ikka esimene koht ja oli tarvis kiiresti loožist tagasi rutata.

Sergei endine koht loožis oli aga juba ära võetud ja tal tuli püsti seista. Kuid püsti seistes nägi ta Leninit tema kogu suuruses ja täiuses, nagu mitte kunagi varem. Sergei alustas kiiresti uut joonistust. Siin siis hakkas mõju avaldama kõik senine ettevalmistus: käsikaudu, juhuslikult tehtud etüüdid, visandid Lenini keha ja pea liigutustest ning näojoontest hakkasid üksteist täiendades liituma, hakkasid aeglaselt muutuma tihedalt seotud joonistuseks, mis oli nii lähedane ja vastas täpselt elavale Leninile. Kiirelt, kergelt, pingutusteta hakkas Sergei nüüd joonistama, pead albumilt üles tõstmata.

Hele mürisev sumin kostis saalist. Silmi üles tõstes nägi Sergei, kuidas Lenin paberid kokku korjas ja kergel sammul tribüünilt lahkus.

Sergei lõi oma joonistusalbumi kinni.

V

Istungi lõppedes lahkus Lenin ühes Gorkiga paleest suure saadikute hulga keskel. Neid võttis vastu pimestavalt päikesepaisteline ilm. Väljapääsu juures ummistus liiklus. Päevapiltnikud jooksid saadikutele igast küljest tormi, tehes rohkesti ülesvõtteid. Gorki ja Lenin, edasi kantud rahvavoolust, peatusid palee trepi sammastiku juures. Neid pildistati lõpmatuseni. Gorki paljas raseeritud pea läikis päikese käes ja paistis kaugele. Umberringi korراتi tema nime. Lenin seisis madalamal, tema ees, samuti katmata peaga.

Sergei seisis nendega kõrvuti ja ta oleks pidanud joonistama. Kuid rahvahulk surus peale. Ja ta ei mõtelnudki end liigutada: nõnda lähedalt ei näinud ta Leninit kogu päeva jooksul. Ta tundis, et naeratab, ja et ta naeratus võib-olla ei ole omal kohal, kuid ta ei langenud siiski näost ära, vaid seisis puiselt, tuimalt. Muidugi ei võinud ta ju rõõmutseda selle üle, et päevapiltnikud siin kümneid halbu ülesvõtteid tegid, kuid ta kadetses nende muretut elukutset ja agarust.

Rongkäik liikus edasi. Pea kohal lehivate lippude ja loosungite keskel kanti suurt, kolmemeetrilist tammeokstest pärga: sammuti Revolutsiooni Ohvrite väljakul asuva vennashaua poole.

Lenin liikus kongressi delegatsiooni eesotsas. Käigu ajal vaheldusid tema kõrval sammuvad inimesed: välismaalased, kaasmaalased, vanad, noored. Ühega lõpetanud, alustas ta juttu teise ja kolmandaga.

Ta oli palituta, eest lahtise kuuega, aeg-ajalt hoides käsi seljal, siis jälle neid püksitaskuisse surudes. Näis, nagu ei viibiks ta suurte raskete ehituste vahel tänaval, vaid kodus, elutoas: mitte midagi erakordset ei leidnud ta teda piiravas määratas rahvahulgas, vaid tundis end nii vabana, kodusena, avaldades ise suurt külgetõmbejõudu.

Läheduses sammuv Sergei märkas järsku, kuidas temale tuttav inimene enesele teed tegi läbi tihedate ridade ja ettepoole tungis. Kasutades parajat silmapilku, ta oligi Lenini kõrval. See oli braunschweiglane. Asjalikult tutvustades ja tähtsalt Lenini kätt surudes päästis ta valla pika sõnavoolu, mis nähtavasti oli hoolsalt ette valmistatud.

Et lühikest kõnelejat paremini kuulata, kallutas Lenin pea veidi kõrvale. Braunschweiglane rääkis tähtsa näoga, sõnade mõju käeliigutustega suurendada püüdes, kartes pajatada midagi üleaurust. Algul oli Lenin tõsine, siis aga naeratas, muigas, pilgutas silmi ja vangutas aeg-ajalt pead. Siis tõmbus ta tagasi ja vehkis katkendlikult käega, braunschweiglane jätkas millegi tõendamist. Lenin võttis ta käevangu ja ütles kaks-kolm lühikest, lõplikku lauset. Kuid sakslane vaidles siiski ägedalt vastu. Siis laskis Lenin laksuva nipsu, surus sõrmed vestiavaustesse ja hakkas valjusti naerma. Ta kiirustas samme, vaatamata tagasi inimesele, kes teda nii naerma oli ajanud.

Ei tea, kas õnnetu braunschweiglane hakkas rääkima oma kaotatud nõobist? See on võimalik, muigas Sergei, kui sakslane Leninist maha jäi ja rahva hulka kadus. See vahejuhtum äratas Sergeis imelikke mõtteid. Kui palju liikumist ja elu, sundimatust ja halastamatut pilget tõi see Leninis esile. Sergei nägi Leninit ülilõbusana, kõigest südamest naervana, jälgis tema vaidlusosavust, näojoonte kiiret muutust, kavalalt pilgutavaid silmi, liigutusi täis kirge ja tahtejõudu. Vahejuhtum braunschweiglasega võis nüüd Sergei joonistust täiendada säärase tähtsate joontega, mäherdusi ta varem aimatagi ei võinud.

Kaks juhti, mõttes Sergei naeratades, nagu seisaksid ta silme ees ikka veel kaks kuju: kolmepäevase Braunschweigi valitsuse juht, mis mõodus lennates, ning valitsuse juht, mis on kestnud juba kolm aastat ja jääb kestma igavesti.

Sergeid vallutas senitundmatu uhkustunne, kuid peaaegu samal silmapilgul hakkas järsku süda kloppima vihast: mispärast käib nii palju inimesi Lenini jutul, ja kõigile neile kulutab ta aega, aga tema, kunstnik, kes on tiivustatud soovist Leninit sadade ja tuhandete inimeste südameisse jäädvustada, mispärast peab tema otsima sekundeid Lenini näkku vaatamiseks, tema pilgu püüdmiseks?

Sergei avas oma joonistusalbumi. Kahtlemata oli joonistuses tabavaid sarnasusjooni. Püütud kiiresti, silmapilkselt, võis neis ju ka vastuoksusi leida, aga mis ütleks nende kohta Lenin ise?

Sergei tõugati edasi. Võib-olla näis see temale ainult nii, kuna ta ise end esiritta surus ja juba ta marssiski kõrvuti Leniniga. Peaaegu hingeldama oleks ta juba hakanud. Ainult üks sammuke lahutas teda veel eesmärgist, ning teadmata oli, kas tal jätkub selle astumiseks jõudu.

Ta läks Lenini juurde.

— Ma tahan, ütles ta, kuid samas purunes mõeldud lause, — Vladimir Iljitš, mis te arvate sellest joonistusest?

Lenin viskas kiire pilgu Sergeile, võttis albuminurgast kinni ja kummardus paberi kohale, silmitsedes teravalt joonistust. Siis lükkas ta albumi kaugemale ja noogutas lõbusalt Sergei poole.

— Arvate, et meeldib? küsis ta Sergeilt, sõbralikult r-tähte pöristades.

— Ei, vastas Sergei, — kuid arvatavasti sarnasust on...

— Ma ei tea otsustada, ma ei ole kunstnik, tähendas Lenin kiiresõnaliselt.

Kaval-naljatlev pilk silmades, viskas Lenin pea selga, vaatas siis heakskiitvalt Sergei poole ja pööras nüüd pea teisale: keegi hakkas temaga rääkima.

Sergei suruti kaugemale esimesest, siis teisest reast. Ta imestles: kogu aja oli tal rongkäigus nii kerge olnud sobivat kohta käes hoida, kuid nüüd ta järsku kaotas selle. Kurvastus? Saamatus? Ta hakkas uuesti järele mõtlema seisukorra üle, mida just praegu oli üle elanud. Ei, Lenini hääles ega vaates polnud midagi rahutukstegevat. Aga kuidas tuli talle pähe näidata Leninile oma ebaõnnestunud joonistust? See oli juba väiklus! Sergei avas oma albumi, kuid sulges selle jälle kohe: joonistus ei kõlvanud kusagile.

Siis haaras keegi ta käevangu ja tiris kõrvale. Ta pöördus ümber. Braunschweiglane hoidis temast tugevasti kinni.

— Teie, sõber, kavatsesite mind joonistada, ütles ta valjusti. — Täna see teil ei õnnestunud, kuid ma võin teid homme vastu võtta.

Tõstes pea juurde oma pika kuivetu käe, silus ta sellega üle Sergei näo.

— Saadanlikult palav ilm. See ei sarnane sugugi teie emakese Venemaaga.

— Kas teate, mis, ütles Sergei, — ma mõtlesin ümber ja ei joonistagi teid.

— Oh, väga armas, kuulis ta enda taga hüüdu, kui ta läbi rahvahulga tungis.

Sakslane oli silmapilk unustatud. Samas tundis ta uut, sooja käepigistust. Tema õpetaja, kunstnik, kes temaga koos loožis joonistas, ütles tuttava, osavõtlikult mõtliku häälega vaikselt:

— Kuulge, mul ei tule Lenini joonistusest midagi välja! Aga kuidas teil?

— Ka minul ei õnnestunud, vastas Sergei. Kuid järsku, surudes enese vastu sõbralikku kätt, rääkis ta vaimustatult.

— Aga ma annan sõna, annan teile ausõna, et minu joonistusest tingimata tuleb midagi!...

K. FEDIN

Ühiskondlik olu ja ühiskondlik teadvus

Marxi suur teene seisis selles, et ta kohaldas dialektilise materialismi ühiskonnaelu nähtuste, ühiskonna ajaloo uurimiseks.

„Materialistliku dialektika rakendamine kogu poliitilise ökonomia ümbertöötamiseks selle algusest peale — loodusteaduses, filosoofias, töölisklassi ajaloos, poliitikas ja taktikas — see huvitab Marxi ja Engelsit kõige rohkem, sellesse toovad nad kõige olulisemat ja kõige uuemat, selles seisab nende geniaalne edusamm revolutsioonilise mõtte ajaloos¹.“

Ajalooline materialism läheneb ühiskonna-uurimisele kui loomulik-ajaloolisele protsessile. Ühiskondlike nähtuste mitmekesisusest võtab ajalooline materialism aluseks selle, mis on tähtsaim ja otsustavaim inimeste elus.

¹ V. I. Lenin, Teosed, XVII k., lk. 30.

„Nagu Darwin avastas orgaanilise maailma arenemise seaduse, nii avastas Marx inimsoo ajaloo arenemise seaduse: selle, mis kuni viimase ajani oli maetud ideoloogiliste kihtide alla, lihtsa fakti, et inimesed peavad sööma, jooma, omama peavarju ja riietuma — enne kui nad suudavad tegelda poliitikaga, teadusega, kunstiga, usuga jne.¹“

Et omada vahendeid elamiseks, peavad inimesed neid tootma. Aga elamisvahendeid toota saavad inimesed ainult vastavate tootmisriistade abil. Järelikult, inimühiskonna olemasolu peatingimuseks on tootmisriistade ja materiaalse hüvede tootmine.

Otsustavaks jõuks ühiskondlikus arenemises, mis määrab ühiskondliku korra iseloomu ja ühiskonna arenemise ühelt korralt teisele, on „inimeste olemasoluks vajalike elatusvahendite hankimise viis, materiaalse hüvede — toidu, riietuse, jalanõude, elamu, kütte, tootmisriistade jms., mis on vajalised, et ühiskond saaks elada ja areneda — tootmise viis².“

Sellest väljudes jõuab ajaloo materialistlik arusaamine järgmisele teaduslikule seisukohale: materiaalse hüvede tootmine, elatusvahendite hankimise viis on aluseks, materiaalseks baasiks igasugusele ühiskondlikule korrale, kindlaksmääratud perekondlikule organisatsioonile, teadusele, kultuurile jms.

Ajalooline materialism tuli sellele seisukohale inimühiskonna kogu ajaloo uurimise alusel.

Teatavasti igal ajajärgul mitmesuguste rahvuste juures valitseb eriline riiklik korraldus. Näiteks feodalismi ja kapitalismi vahel on määratu suur vahe poliitilises korralduses, maailmavaates jms. Feodaalset absolutismi asendas kodanlik parlamentarism, pärisorjust kapitalistlik orjus, kusjuures tööline juriidiliselt vabaks lastakse; kodanlik maailmavaade erineb õige tunduvalt feodaalse aadli maailmavaatest, keskaegse madala kultuuri asemele tuleb kodanlik tsivilisatsioon.

Feodalismi üleminekut kapitalismile saatis terve rida kodanlikke revolutsioone. Tähtsaim neist oli Prantsuse revolutsioon 1789. aastal. Kõiki neid tõsiseid muutusi rahvaste elus seletab ajalooline materialism sellega, et feodalismi süles sündis uus elatusvahendite hankimise, uus materiaalse hüvede tootmise viis.

Poliitilisele pöördele Euroopas eelnes muutus tootmisviisides.

Kapitalistlik tootmisviis ilmus ja omandas üha valitsevama seisukoha Inglis- ja Prantsusmaal, hiljem Saksamaal ja teistes riikides.

Veel feodaalse ühiskonna raamides, kõrvuti uute tootlike jõudude arenemisega, hakkas maad võtma uus ideoloogia, tekkisid uued ideed, uued teooriad, uued poliitilised vaated. Niisugused uue ideoloogia esindajad Prantsusmaal nagu Voltaire, Rousseau, Diderot ja teised kujundasid uue maailmavaate. Revolutsiooni eel käis äge ideeline võitlus feodaalse riigi ja selle õiguse, feodaalse ideoloogia ja kogu vana korra vastu. Ilma uute ideede aktiivse osata oleks olnud võimatu revolutsioon, mis feodalismi valitsemise Euroopas kõrvaldas.

Nagu üleminek feodaalse korra juurest kodanliku korra juurde sündis tootlike jõudude arenemise, uue kapitalistliku tootmisviisi tarvitusele võtmise tagajärjel, nii ka üleminek kapitalismist sotsialismile sai ajalooliselt võimalikuks

¹ F. Engels, 14. märtsil 1883. Partei väljaanne 1933, lk. 7.

² ÜK(e) Partei ajalugu, lühikursus, eestikeelne väljaanne, 1940, lk. 126.

ja paratamatuks pärast seda, kui kapitalismi tootlike jõudude arenemine läi materiaalse baasi kodanliku tootmisviisi asendamiseks sotsialistlikuga.

Tühjendamatu teaduslik marksistlik selgitus tootlikest jõududest on antud UK(b)P ajaloo kursuses.

„Tootmisriistad“, öeldakse seal, „mille abil toodetakse materiaalseid hüvesid, inimesed, kes tootmisriistad liikuma panevad ja teostavad materiaalsete hüvede tootmist teatud tootmiskogemuste ja töövilumuse tõttu, — kõik need elemendid kokku moodustavad ühiskonna tootlikud jõud¹.“

Kodanlikele sotsioloogidele-idealistidele on iseloomustav kujutus sellest, nagu oleks ühiskonna ajalugu juhuslike, omavahel millegagi seostamata sündmuste kogumik. Sel vaatekohal asusid narodnikud, kes seletasid, et ühiskonna elu sõltub väljapaistvate isiksuste tegudest. Teised ajaloolased-idealidid ütlevad, et kuigi ajaloos seadused on olemas, on need siiski mingi kõrgema võimu poolt juba varem ette määratud (ühed peavad seda võimu vaimuks, teised ideeks, kolmandad — jumalaks).

Vastupidiselt idealistlikele teooriatele tunnustab ajalooline materialism ühiskondliku elu seaduspärasust. Ajaloolistel seadustel on objektiivne iseloom, s. o. need seadused on reaalselt olemas, elus eneses, ja inimesed on võimalised neid mõistma ning mõistavadi. Ajaloo seaduste mõistmine annab inimestele kätte määratu suure jõu võitluses iganenud ja vananenud tootmisviiside ja ühiskonnakorra vanade vormide kõrvaldamiseks. Marksism näitas esimesena masside, rahva osa ajaloos. „Ainult rahvas on surematu. Kõik muu on möödaminev.“ (Stalin.) Inimesed teevad ise oma ajalugu. Mida enam inimesed mõistavad ühiskonna arenemise seadusi, seda suuremaks kasvab nende võim nende seaduste üle.

Seaduspärasus ajaloos tekib seepärast, et ühiskonnas, nagu looduseski, kõik nähtused ja sündmused on omavahel seotud. Iga nähtus kutsutakse ellu mingil põhjusel ja saab omakorda põhjuseks reale uutele nähtustele, sündmustele.

Kindlaksmääratud tootmisviisid korduvad eri aegadel eri rahvaste juures. Aga seal, kus on kordumine, seal on ka seaduspärasus.

Materiaalsete tootlike jõudude arenemises on olemas ajalooline pärilikkus. Iga uus inim põlv leiab valmina eest tootlikud jõud ja on sunnitud vastu võtma maksva taseme kui inimeste eelmise tegevuse resultaadi. Järgnev edasiliikumine on võimalik ainult ühiskonna tootlike jõudude saavutatud tasemelt.

Ajaloo teadusega on täpselt kindlaks tehtud, et inimesed tootmistegevusega iialgi ei tegelnud lahus, üksikult. Sellest ajast, kui inimene eraldus loomariigist, on inimesed tegelnud tootmistegevusega alati ühiselt, gruppides, ühiskonnas. See tähendab, et tootmisprotsessis on kindlaks määratud inimeste teatavad suhted nii enda kui ka tootmisvahendite vahel: näiteks eksploatatsioonivabade inimeste kaasatöötamine või, vastupidi, ühiskonna ühe osa teisest sõltumine — eraomanduse õiguse alusel tootmisvahendeile. Neid suhteid nimetatakse teaduses tootmissuheteks. Järelikult väljendavad tootmissuhted inimeste varanduslikke suhteid, nende suhteid tootmisvahenditega.

Tootlikud jõud määravad tootmissuhete iseloomu, ja need viimased sõltuvad tootlikest jõududest. Tootlikud jõud arenevad alati nende või teiste tootmis-

¹ UK(e) Partei ajalugu, lühikursus, eestikeelne väljaanne, 1940, lk. 126.

suhete raamides. Tootmissuhted, kui need kord on üles kerkinud, muutuvad ise aktiivseks jõuks ja mõjutavad tootlike jõudude arenemist.

Tootlikud jõud ja tootmissuhted sünnitavad selle, mida nimetatakse tootmisviisiks. Järelikult ilmneb tootmisviisis tootlike jõudude ja tootmissuhete ühtlus materiaalsete hüvede tootmise protsessis.

Tootmisviis moodustabki ühiskonna majandusliku aluse — materiaalse ühiskondliku olemise.

Sellel baasil kerkivad ühiskondlikud pealeehitused: poliitiline kord kõigi selle asutustega, õigus, ühiskondliku teadvuse kõik liigid — moraal, teadus, kunst, filosoofia, usund jms.

Majanduslik baas on primaarne, ühiskondlikud pealeehitused aga sekundaarsed, mis tulenevad olemasolu materiaalsest tingimusest, on neist tingimusest määratavad ja olenevad neist.

Niisiis, kui teadus tahab uurida ja mõista riigi ja tema mitmesuguste vormide olemust, ühiskondliku teadvuse olemust selle mitmesugustes avaldustes (kunst, moraal jne.), siis teadus peab eelkõige uurima teatud maal teataval ajal tarvitusel olevat tootmisviisi.

Ajaloolased-idealid ütlevad, et kogu ühiskonnaelu korralduse määrab üksnes inimese teadvus. Et aga neile esmajärjekorras silma torkavad väljapaistvad tegelased, siis nad (näiteks vene narodnikud) nägid ühiskondlike nähtuste põhjust väljapaistvate isiksuste subjektiivses tahtes. Säärane vaatekoht ei ole teaduslik. Marksismi vaatekohalt määrab ühiskondliku teadvuse ühiskondlik olemine. Inimeste ühiskondlik teadvus on mitmesugune oma sisult ja vormilt mitmesuguste rahvaste juures mitmesugustel ajaloojärgudel. Kõik oleneb ajaloolistest tingimustest, ajast ja kohast. Näiteks teaduslik sotsialism kui proletariaadi maailmavaade ei saanud ilmuda ei vana- ega keskajal. Ta võis tekkida ainult kapitalistlikul ajajärgul, kui tootlikud jõud saavutasid teatava küpsuse, kui ilmus ühiskondlik klass, kes oli võimeline teostama üleminekut sotsialismile.

Marksismi-leninismi vaatekohalt ühiskondlik teadvus, nagu ka kõik pealeehitused majanduslikule baasile, on mitte ühiskondliku olemise passiivseks peegelduseks, vaid aktiivseks ühiskondlikuks jõuks, mis mängib määratu suurt osa kõigil ühiskonnaelu aladel ja mõjub aktiivselt kaasa materiaalse tootmise protsessis. Nõnda siis ühiskondlikud pealeehitused, ühiskondlik teadvus, kui need on kord tekkinud materiaalsete tingimuste mõjutusel, hakkavad neile tingimustele mõjuma vastupidiselt.

„Mis puutub ühiskondlike ideede, teooriate, vaadete, poliitiliste asutuste tähtsusse, mis puutub nende osasse ajaloos, siis ajalooline materialism ei eita, vaid, vastuoksa, rõhutab nende tõsist osa ja tähtsust ühiskonna elus, ühiskonna ajaloos¹.“

Teooriad, mis püüavad kogu ühiskondliku elu mitmekesisust ja keerulisust, inimeste kogu vaimse elu mitmekesisust viia otsesesse sõltuvusse majandusest, räägivad põhjalikult marksismi vaimule vastu ega oma midagi ühist ajaloo materialistliku mõistmisega.

Marksismi vaenlased kodanlikust laagrist, revisjonistid ja marksismi labastajad sotsiaaldemokraatide, menševikkude laagrist püüdsid alati moonutada

¹ ÜK(e) Partei ajalugu, lühikursus, eestikeelne väljaanne, 1940, lk. 122.

ajaloolise materialismi õpetust baasist ja pealeehitustest, ühiskondlikust olemisest ja ühiskondlikust teadvusest.

Nad püüdsid kujutada marksismi kui mehaanilist süsteemi, mis automaatselt lahendab kõik ideoloogia nähtused majanduslikust baasist lähtudes. Menševistlikud marksismi moonutajad kinnitasid, et üleminek sotsialismile sünnib automaatselt, ilma revolutsioonita, kodanlikku korda kukutamata, nagu viiksid majanduslikud seadused iseenesest sotsialismile. Vene marksist Šuljatikov 1908. a. raamatus „Kapitalismi õigustamine Lääne-Euroopa filosoofias“ seletas äärmise häbematusena, nagu seisaks materialism selles, et mitte ainult iga filosoofiline süsteem vahetult ja otse määratakse majanduslikust huvist, vaid ka filosoofia terminid väljendaksid klassi huvi. Šuljatikov kirjutas: „Kõik filosoofilised terminid ja vormelid on ühiskondlike klasside, gruppide, rakkude ja nende vahekordade tähistamiseks.“

Lenin kirjutas Šuljatikovi raamatu valgele äärele: „Terve raamat on — materialismi piirituks läilustamiseks... materialismi karikatuuriks ajaloo.“

Marksismi labastamise, läilustamise näiteks võib olla M. N. Pokrovski ajalooline kontseptsioon, mis terviklikult asus niinimetatud majandusliku materialismi positsioonidel. Ta püüdis kõike seletada majanduslike seaduste vahetu tegevusega. Pokrovski mõtles välja universaalse, kõike seletava kaubandusliku kapitali skeemi. Kui oli tarvis seletada dekabristide ülestõusu 1825. aastal, siis selle põhjuseks oli kaubandusliku kapitali kasv. Kui oli tarvis seletada narodniklust, siis ka see oli seletatav kaubandusliku kapitali abil.

Majandusteaduse ja ühe ning teise ajajärgu ajalooliste tingimuste konkreetse analüüsi asemel muutuvad majanduslikud seadused mingiteks muukraudadeks, millele abil niisama kergesti kui arusaamatult seletatakse kõik. Pokrovski vulgaarne ökonomism viis pääsmatult ajaloolise töö moonutamisele. Pokrovski lentsõnad, et ajalugu on minevikule ümber lülitatud poliitika, on üleskutse ajaloo võltsimiseks ja selle vaatlemiseks ajaloolase subjektiivseilt seisukohtadelt, s. o. mitte midagi muud kui liugulaskmine subjektiiv-idealistlikel seisukohtadel. Marksism-leninism on alati võidelnud ajaloolise materialismi läilustamise vastu igasuguste majandusliku materialismi teooriate poolt.

Ajalooline materialism õpetab, et ideed, teooriad, poliitilised vaated, kui need kord on tekkinud tootmise materiaalsete tingimuste mõjul, omandavad ise teatud iseseisvuse ja evivad oma arenemise seesmist loogikat. Ideoloogiate arenemise valitseb ajalooline pärilikkus, mis ei vii tootlike jõudude arenemise mehaanilisele jälgimisele. Kui iga ajajärgu ideoloogiate põhiline sisu määratakse ühiskondlike vahekordadega, siis eelnev ajalugu on spetsiifiliseks ajalooliseks materjaliks, „mõtteliseks materjaliks, materjaliks, mis talle on üle antud tema eelkäijatelt ja millest ta väljub¹“.

Võtame näiteks marksismi. Teatavasti on marksism töötava klassi ideoloogiks, maailmavaateks. Marksismi sihiks on töölisklassi huvid. Kuid marksism, nagu õpetab Lenin, oli ühtlasi ka XIX sajandi eesrindliku mõtte arenemise resultaadiks ja tema allikateks on — saksa klassikaline filosoofia, prantsuse sotsialism ja inglise majandusteadus.

Näiteks võtame ilukirjanduse valdkonnast L. Tolstoi teosed. Teatavasti tema loomingu sisu on määratud ajajärguga 1861. a. kuni 1905. aastani. Kuid

¹ F. Engels, kiri Schmidtile 27. okt. 1890. a. (K. Marx ja F. Engels, Kirjad, 4. väljaanne, 1931, lk. 384.)

Tolstoile kui kunstnikule oli lähtepunktiks kogu eelnenud kunstilise kirjanduse ajalugu.

Tänu ühiskondliku teadvuse suhtelisele iseseisvusele ajaloos võib märgata nii inimliku mõtte suurimaid lende, mis majanduslikust arenemisest ette jõuavad tervete ajajärgude võrra, kui ka mõtte suurimat konservatismi, mis oma arenemises jääb maha terveid ajajärke.

Prantsuse materialistid Diderot, Lamettrie ja Helvetius avaldasid juba kaua enne kodanluse võimule tulekut kodanliku ajajärgu eesrindlikke vaateid.

Majanduslikult mahajäänud Saksamaal tekkisid XVIII sajandi lõpul ja XIX sajandi alguses kuulsad mõtlejad ja kunstnikud Lessing, Goethe, Schiller, Heine, Kant, Schelling, Hegel ja Feuerbach. Nende kunstnike ja mõtteteadlaste teostes tegi inimsoo geenius kõrget lendu.

Majanduslikult mahajäänud Venemaal tekkis XIX sajandil terve hulk geniaalseid mõtlejaid ja kunstnikke: matemaatik Lobatševski, keemik Mendelejev ja füsioloog Setšenov; suured revolutsioonilised demokraadid — Belinski, Dobroljubov ja Tšernõševski; suured kirjanikud Puškin ja Tolstoi.

Väljapaistvais kunstilisis teoseis jõuab inimlik teadvus kõige sagedamini ette majanduslikust arenemisest. Näiteks võivad olla Shakespeare Inglismaal, Goethe ja Schiller Saksamaal ning Puškin, Tolstoi ja Gorki Venemaal. Igaüks neist kirjanikest peegeldas omamoodi tulevaid sündmusi, mis saabusid palju hiljem tollest ajajärgust, milles kirjanikud kirjutasid.

Ja ometi see kõik ei väära vähimalgi määral seisukohta, et ühiskondlik olemine määrab ühiskondliku teadvuse, et lõppkokkuvõttes kõik ideoloogia liigid määratakse materiaalsete tootlike jõudude arenemise tasapinnaga, ühiskonna majandusliku baasi arenemisega.

Shakespeare, Goethe, Puškin, Tolstoi ja Gorki olid oma sajandi inimesed. Ajajärgu ühiskondlikud vahekorrad, millistes igaüks neist elas, andsid ideelise suuna nende loominguks ja määrasid nende ühiskondliku sisu.

Järskude, äkiliste ühiskondlike pöörete ja vanade ühiskondlike vahekordade purunemise ajajärgudel ilmneb erilise selgusega kõigi ideoloogia-liikide klassiiseloome. Sellistel ajajärgudel heidetakse kõrvale ideoloogia üleklassilisuse igasugune kate. Kunsti, teaduse ja filosoofia tegelased astuvad avalikult võitlevate klasside barrikaadidele ühel või teisel poolel. Opetlikuks näiteks selles suhtes on suur sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon ja sotsialismi ülesehituse ajajärg, kus sotsialismi vastu üles tõusid kõik mineviku tumedad jõud, kus kõigi maade kodanlased ja nende jäaned NSV Liidus lasksid uue korra vastu käiku kõik, mis nende arsenalis leidis, muuseum kõik ideelisedki relvad.

Ajalooline materialism, tunnustades teadvuse vastupidist mõju majanduslikule baasile, väljub sellest, et on mahajäänud ideesid ja teooriaid, mis väljendavad vanade, iganenud tootmisviiside huve, ja on eesrindlikke teooriaid ja ideid, mis tõstavad tootmist, väljendavad ühiskonna eesrindlike klasside huve.

Eesrindlikud ideed, teooriad, poliitilised vaated mängivad määratu suurt organiseerivat, mobiliseerivat ja ümberkujundavat osa. Ilma uute ühiskondlike ideedeta on uue tootmisviisi võit võimatu. See on kindlaks tehtud inimsoo kogu ajalooga, see on kinnitatud kõigi revolutsioonide ja eriti Suure sotsialistliku revolutsiooni kogemustega.

Uued ideed, teooriad, mis vastavad uutele ülesannetele tootlike jõudude arenemises, muutuvad suureks materiaalseks jõuks, kui nad vallutavad massid.

Eesrindlike ideede osatähtsuse õpetus on Lenini poolt geniaalse sügavusega läbi töötatud. Oma raamatus „Mis teha?“ Lenin näitas, et töölisklass võib võita ainult varustatuna eesrindlikema, teadusliku sotsialismi teooriaga.

„UK(b)P ajaloo“ Lenini õpetus eesrindlikest ideedest, ühiskondliku teadvuse mõjust majanduslikule baasile on arendatud edasi rikkalike kogemuste alusel võitluses kommunismi eest.

Leninism töötas läbi kodanlik-demokraatliku revolutsiooni sotsialistlikuks ümberkujundamise õpetuse, arendas edasi marksismi õpetust proletaarsete revolutsiooni ja proletariaadi diktatuuri üle uutest ajaloolistest tingimustest, leninism avastas proletariaadi poliitilise võimu uue vormi — nõukogud, leninism avastas ja arendas igakülgset sotsialismi võidu õpetust ühel maal.

Ilma nende leninismi teooriateta, ilma selleta, et need ideed said miljoniliste rahvamasside omandiks, oleks võimatu nii sotsialistliku revolutsiooni võit 1917. a. kui ka kolhoosliku korra võit ja sotsialismi ülesehitamine.

Ega asjata kõik leninismi vaenlased, kõik reetjad ja äraandjad, härrad trotskid ja buhharinid, zinovjevid ja rōkovid, menševikud ja sotsialistid-revolutsionäärid püüdnud kahjustada ja nõrgestada Lenini teooria jõudu ja võimu.

Seltsimees Stalin arendas ja rikastas Lenini sotsialismi ülesehitamise õpetust määratu suure praktilise kogemusega.

Seltsimees Stalin töötas välja meie maa industrialiseerimise plaani. Ilma industrialiseerimise plaanita, mis meie majanduse arenemise paljudeks aastateks ette näeb, poleks partei suutnud mahajäänud agraarmaad muuta eesrindlikuks tööstusmaaks.

Määratu suurt osa mängisid eesrindlikud ideed kolhoosi-korra võidus. Sotsialistliku tööstuse arenemine tegi võimalikuks põllumajanduse ümberkujundamise. Põllumajapidamine varustus rea aastate jooksul uue tehnika, uute inimestega. Uued tootlikud jõud nõudsid kõige hädavajalikumalt üleminekut väikeselt tootmiselt suurele. Aga kolhoosi-korra võit ei tulnud spontaanselt, iseenesest. See tuli teadusliku poliitika resultaadina, mida juhtis meie partei. Seltsimees Stalin töötas läbi, arendas Lenini õpetust põllumajanduse sotsiaalsest ümberkujundamisest. Kollektiviseerimise ideed valdasid miljonite talupoegade mõistuse. Kolhoosi-korra võit muutus võimalikkusest tõelisuseks.

Seltsimees Stalini tööd „Vilja frondil“ (1928), „Suure murrangu aasta“ (1929), „Agraarpoliitiliste küsimuste kohta NSVL-s“ (1929), „Kulakluse kui klassi likvideerimise poliitika küsimuse kohta“ (1930), „Peapööriruse edust“ (1930), „Vastus seltsimeestele kolhoosnikele“ (1930), „Tööst külas“ (1930) ja rida teisi töid moodustavad partei ideelise arsenal, millega ta relvastas nõukogude rahvad.

Ei saa olla mingeid kahtlusi, et ilma eesrindlike ideedeta kollektiviseerimise osast, mida arendas seltsimees Stalin, ilma selleta, et talupoegade miljonilised massid omandasid need ideed, ei oleks saanud olla sotsialismi võitu põllumajanduses, ei oleks saanud olla sotsialismi võitu NSVL-s.

Seltsimees Stalini teostes leidis marksism-leninism oma edasise arenemise, rikastus sotsialismi võidu suure kogemusega.

„UK(b)P ajaloo kursus“ on teoseks, milles on näidatud eesrindliku teooria terve jõud, terve määratu suur tähendus.

P. JUDIN

KAS KRISTUS ELAS?

Vastusel küsimusele, kas Kristus elas, on suur teoreetiline, praktiline ja poliitiline tähtsus. Kui avastame Kristuse-müüdi tekkimise sotsiaalmajanduslikud juured, näitame ära tema ajaloolised allikad, siis purustame ühtlasi usu kristluse üleloomulikkude tekkimisse; kui selgitame Kristuse-müüdi ajaloolisi, maisi tekkimistingimusi ja -põhjusi, siis paljastame väited ristiusu taevast mahalangemisest, mida meile kiriklased jutlustavad.

Kristuse isiku mitteaajaloolisust tõendades me purustame ristiusu õpetuse põhimised alused, hävitame õpetuse Kristusest kui lunastajast.

Mis see tähendab?

Kristus olevat kannatanud inimeste eest. Oma kannatusega ta olevat päästnud inimese „patust“, needusest ja surmast. Kristuse maised kannatused on määratu suure tähtsusega kristlastele, sest nende läbi inimsugu olevat vabanevad viletsusest, nende läbi olevat kurjus kaotatud maa pealt. Selgitades, et Kristuse isikut ja tema kannatust ei ole kunagi olnud ja et see on ainult muinasjutt, me hävitame ka usu ristiusu õpetuse.

Tuues nähtavale Kristuse kuju klassi-olemuse kui niisuguse, milleks see on kujunenud sajandite vältel, võime me näidata, kuidas valitsevad klassid seda kasutasid endi huvides kogu ristiusu ajaloo vältel kui võimsat töötava rahva pimestamise vahendit ja selleks, et muuta töötajaid vabatahtlikult alistuvaks alandlikeks ja kannatlikeks kurnamiskorra orjadeks. Lõpuks paljastame pettust, võltsimist ja alatist usklike pimestamist kiriku poolt Kristuse olemasolu tõestamisel.

Siirdumegi nüüd Kristuse isiku ajaloolise tõepärasuse küsimuse vaatlemisele. Paljud usklikud arvavad veel praegugi, et küsimus kas elas Kristus on esmakordselt üles tõstetud nõukogude ateistide poolt pärast Oktoobrirevolutsiooni. Tõeliselt on see küsimus päevakorral olnud juba kristluse õige varajastel aegadel, ristiusu tekkimise algajastul, millal juba mõned õpetlased ja kirjanikud kahtlesid selle fakti tõepärasuses. Kristuse tekkimise ajastul elanute kahtlustusavaldusi on säilinud, sest need peegelduvad tolleaegses kirjanuses.

Näiteks kirjutab Justianus (150. a.):

„Te usute tühja muinasjuttu ja luuletate ise endile Kristuse. Kui ta kuskil ka sündis ja kuskil elas, pole ta igatahes kellelegi tuntud.“

Järelikult leidis teisel sajandil inimesi, kes eitasid Kristuse isiku olemasolu. Tähendab, küsimus Kristuse isiku ajaloolisest tõepärasusest seati üles juba 1800 aastat tagasi.

Teine Rooma kirjanik Celsus 70. aastail kirjutas terve raamatu ristiusu vastu ja süüdistas kristlasi:

„Teie toidate meid legendidega ega oska tõestada nende tõepärasust. Mõned teist sarnanevad joobnutega, kes puhastavad ja parandavad teie evangeeliumide tekste, et teha kahjutuks vastuväited, mis leiduvad neis evangeeliumides teie vastu.“

See on erapooletu inimese tunnistus, kes oskas juba sel ajal alla kriipsutada evangeeliumide võltsingut.

Keskajal peaaegu ei kahelda evangeeliumi lugude tõepärasuses, kuid juba XII sajandil ilmub teoseid, mis on suunatud evangeeliumide vastu. Näiteks eitab tundmatu autor „Traktaadis kolmest petisest“ Kristuse olemasolu ja evangeeliumi-imesid.

Uuemal ajal leiame juba hulgaliselt ja laialt levinud kahtlustusi Kristuse kui ajaloolise isiku vastu. Ühenduses Prantsuse revolutsiooniga tekib rida uurijaid, kes kritiseerivad evangeeliume teaduslike tõsiasjade ja ajaloolis-kriitiliselt seisukohalt. Prantsuse kodanliku revolutsiooni ajal töötavad nende küsimuste kallal kaks õpetlast: Dupuis ja Volney, kes ise innukalt osa võtavad selle tormilise ajastu ühiskondlikust ja poliitilisest elust.

Nad jõuavad tulemusele, et evangeeliumid on vanade paganlike jumalaist jutustavate legendide ümbertöötamise tulemus. Volney ja Dupuis tegid katset seletada evangeeliumide tekkimist üleloomulikke ilmutusi abiks võtmata. Vaatluste ja tõsiasjade alusel nad lausuvad, et Kristuse olemasolu kohta puuduvad meil igasugused tõendid.

XIX s. esimesel poolel tegeleb nende küsimustega terve rida uurijaid, kes jõuavad otsusele, et evangeeliumid on ainult müüdilised raamatud. Kõik mainitud õpetlased olid kodanliku teaduse esindajad. Nagu nähtub, tehti kodanliku teaduse raamides katset otsustada eitavalt Kristuse ajaloolist isikut ja ristiusu tekkimise küsimust. Kuid kodanlikud õpetlased, kes ei kasutanud ainsat tõelist teaduslikku meetodit, nimelt ajaloolise materialismi meetodit, ei suutnud muidugi seda küsimust lõplikult lahendada. Selle küsimuse edasine areng leiab lõpliku lahenduse alles marksismi-leninismi teooria valgusel. Juba kommunistlikus manifestis on ette toodud asjaolud, mis põhjustasid ristiusu tekkimise. Engels oma elu ja tegevuse lõppajajärgus pühendab ristiusu küsimusele kaks tähtsat ja põhjanevat artiklit: „Bruno Baueri nekroloog“ ja „Algristiusu ajaloo kohta“. Neis teoseis on antud lõplik ja karmilt teaduslik Kristuse-müüdi tekkimise küsimuse lahendus.

Võib nimetada veel saksa õpetlast Drewsi, kelle õpetus oli kokkuvõttes selles, et ta tunnustas Kristuse isiku müüdilikkust, kuid jaatas ristiusu vajadust ennast, ja poola õpetlast Andrei Nemojewskit, kes oma raamatus „Jumal Jeesus“ eitas samuti Kristuse isiku olemasolu võimalust. Ennesõjaaegses vene kirjanduses oli selle küsimuse kohta avaldatud väga vähe arvamusi, mis on tsaristliku riigikorra juures ka mõistetav.

Alles pärast suurt Oktoobrirevolutsiooni avanes võimalus neid küsimusi teaduslikult uurida. Nõukogude õpetlased Jaroslavski, Rumjantsev, Rano vitš jt. on arendanud kõnesolevat küsimust viimsete konsekventsideni, luues ühtlasi vastava ateistliku kirjanduse. Kokkuvõttes on selge, et küsimus Kristuse ajaloolisest olemasolust on ümber lükatud. Terve rida õpetlasi on toonud hulga faktilist materjali, millest piisab väite püstitamiseks, et Kristus ei ole maa peal elanud.

Allpool vaatleme lähemalt, millega kiriku esindajad, usklikud ja kodanlikud õpetlased püüavad tõestada Kristuse ajaloolist olemasolu.

Veenvamaks tõenduseks tuuakse siin ette Uus Testament. Sellesse kuuluvad Apokalüpsis, Johannese ilmutamise raamat ja evangeeliumid. Esimene neist on varasemat algupära, kirjutatud varakristlaste poolt umbes 69. e. r. ajaarvamist.

Selles raamatus ei tunta veel maist Kristust. Viimane elavat kuskil taevas, seega taevalik olend: „Ja kesk nende seitsme küünlajala vahel...” „...oli inimesepoja sarnane...” „... Tema pea ja juuksed olid valged kui valge vill, kui lumi, ja tema silmad kui tuleleek. Ja tema jalad olid hiilgava vase sarnased ja kuumad otsekui ahjus...” „... Ja temal oli paremas käes seitse taevatahte, ja tema suust läks välja üks terav kaheterane mõök ja tema pale oli otsekui päike...” (I, 13—16).

Niisugune oli selle mitte reaalse Kristuse välimus. Näeme, et I sajandi teisel poolel polnud veel mingit kujutlust Kristusest kui inimesest. Varakristlaste teosteks on ka Pauluse raamatud. Ajalooliselt ei ole midagi teada Paulusest ega apostlitest. Need 14 raamatut on kirjutatud tundmatute autorite poolt. Isegi vaimulikud tunnistavad 7 raamatut järeletohtuiks ja liidetuiks Pauluse nime all. Kui tähelepanelikult jälgida, mida neis raamatuis kõneldakse Kristusest, siis selgub, et nende raamatute kirjutajad ei teadnud tema elust veel midagi täpsemalt. Oli ainult üldjoonis teada, et Kristus oli elanud maa peal, kannatanud ristilöömise, siis surnud ja üles tõusnud, päästes seega inimesi. Kristuse sündimisest neitsi Mariast, tema paastumisest kõrves, elust, pühaõhtu-söömaajast ei lausuta Pauluse raamatuis midagi. See sõltub asjaolust, et Kristusest teati veel vähe, legendid polnud jõudnud veel välja kujuneda hiljem saavutatud fantaasia kõrguseni. Mida kaugemale jõuame arvatavast Kristuse sünni ajast, seda rohkem üksikasju teatakse temast jutustada. Niisiis ei anna Johannese ilmutamise ega Pauluse raamatud Kristusest kui ajaloolisest isikust mingit reaalselt pilti.

Usklikele on kõige veenvamaks materjaliks Kristuse isiku ja olemasolu tõestamisel evangeeliumid, mis kirjeldavad üksikasjaliselt Kristuse elu. Kuid kas võib ja peab uskuma evangeeliume? Kas tohib neid nimetada ajaloolisteks dokumentideks?

Seda me ei saa teha. Juba seepärast, et evangeeliumid on täis vastuoksusi ja vasturääkivusi. Iga evangeelium kirjeldab Kristuse elu isemoodi. Võtke näiteks kas või lihtne küsimus, kes oli Jeesuse vanaisa.

Matteuse ev. (I, 16) lausutakse:

„Ja Jakob sünnitas Joosepi, Maria mehe, kellest, Mariast, on sündinud Jeesus, keda nimetatakse Kristuseks.”

Luuka ev. (III, 23) öeldakse:

„Jeesus... oli... Joosepi poeg, kes oli Eli poeg.”

Loendades Kristuse esivanemaid, saab Matteus puusepp Joosepist kuni Taavetini 43 sugupõlve, Luukas aga ainult 29; sealjuures on loetelus esivanemate nimed kummalgi erinevad. Kuningas Taaveti soost pidi sündima Kristus. Joosepist pidi saama Taaveti järeltulija. Kuid Joosep ei olnud ju Kristuse isa, sest Kristus sündis neitsi Mariast ja pühast vaimust. Maria ei olnud Taaveti soost. Kristuse sünni- ja elukoha määramise küsimuses valitsevad niisamasugused vastuolud: Matteuse evangeeliumis Joosep rändab Mariaga ja Jeesus lapsega Egiptusse. Luuka ev. ei tea aga Egiptusest midagi. Joosep pöördunud koos Maria ja lapsega tagasi Naatsaretti. Sääraseid vastuolusid leidub palju mitte ainult Kristuse isiklikus elukäigus, vaid ka tema õpetuses.

Kuid evangeeliumid on mitte ainult täis omavahelisi vastuolusid, vaid on tihti vastuolus teiste ajaloo allikmaterjalidega. Ajaloolised sündmused, mis on märgitud evangeeliumis isegi kronoloogiliselt, ei ühtu tõeliste ajaloo sündmustega.

Näiteks Matteuse evangeeliumi järgi olevat Kristus sündinud kuningas Herodese valitsemise päevil. Herodes on ajalooline isik, kelle elu ja tegevus on ajaloolise uurimise põhjal tuntud. Teatakse, et Herodes suri 750 a. pärast Rooma linna asutamist, s. o. 4 aastat enne meie ajaarvamist. Luukas tõendab, et Kristus olevat sündinud Süüria maavalitseja Quirinuse valitsemise ajal, rahvaloenduse ajal. Ajalooliselt on teada, et Quirinuse määramine Süüriasse ja kohaliku elanikkonna loendus toimus 760. a. Rooma linna asutamisest, s. o. 6. a. ristiusu ajaarvamise järgi. Kummal on siis õigus? Kristus ei võinud ju sündida kaks korda.

Kuid vähe sellest. Kõik rahva kombed, pruugid ja eluviisid on evangeeliumi autorite poolt leidnud valekäsitluse või on moonutatud. Sellest nähtub, et nad polnud tuttavad toliaegsete eluviiside ja sündmustega ning et nende ülestähendused on hilisemad, kuigi kirikliku õpetuse järgi on evangeeliumid kirjutatud Kristuse kaasaeglaste poolt.

Evangeeliumid kirjeldavad, kuidas Kristus paasapäha õöl areteeriti ja juudi ülempreetri majja viidi kohtumõistmisele. Tõeliselt polnud see võimalik, sest kohut mõista võidi juuda rahva seaduse järgi ainult pühakoja juures asuvas ruumis. Juudi ülempreester ei tohtinud seaduse järgi paasapäha õöl üldse millegagi tegelda, kõnelemata kohtumõistmist. Evangeeliumi autorid ei tundnud seda fakti.

Pärast kohtumõistmist viidud Kristus Pontsius Pilatuse juurde. Viimane on tõeliselt olemas olnud isik, kuid ei elanud Jeruusalemmas, nagu väidetakse, vaid Caesariuses. Siis olevat Kristus risti löödud käsist ja jalust. Teada on, et roomlased ei tarvitanud ristipuud hukatute juures surmanuhtluse teostamisel. Selleks püstitati post, mille külge surmamõistetute seoti kätest. Mõnel erilisel juhul kinnitati posti otsa veel põikpuu, kuid mitte risti- vaid T-kujuliselt. Põikpuu otste külge seoti siis surmamõistetute käsipidi. Naelu ei tarvitatud üldse, sest selle tulemuseks oleks olnud naelahaavade laienemine valu käes viskleva ristilöödu poolt ja järelikult ka ristilt mahalangemine.

Evangeeliumis kirjeldatud hukkamisviis ei vasta niisiis tõele, pole reaalne. Juudi kommee mittetundmine on evangelistide juures ilmne: Matteus (V, 11—13) teatab, et „seal oli . . . suur seakari söömas . . . neid oli ligi kaks tuhat“; vana juudi rahvas sigu ei kasvatanud, sellist seakarja Palestiinas ei võinud olla. Moosese seadus loeb isegi sea puudutamist suureks patuks. Kuidas autor, ise juut, sellist rumalust võib kirjutada? Ei tunta teisigi Palestiina loomi, juttu on ainult veel hundist, kuigi hunte Palestiinas peagu ei leidu.

Ka Palestiina geograafia on esitatud vigaselt. Kristus, selleks et minna teatud kohast teise lähedasse kohta, läheb läbi kaugeist paikadest.

Kapernaumat, Kalilead, Kaanat ja isegi Kristuse päritolu-linna Naatsaretti polnud Palestiinas olemaski ajal, mil kristlaste jutu järgi olevat sündinud ja elanud Kristus.

Botaanika alal jutustatakse sinepi kasvamisest suureks puuks, aga rohitaim sinep pole meetrigi pikkune.

Need ja teised näited tõendavad, et evangeeliumid ei jutusta ajaloolisi fakte, vaid fantaasiat. Autorid pole jutustatud sündmusi ise näinud ja esitavad hulgaliselt silmapaistvaid absurdsusi. Kuid fanatism pimestab . . .

„Neitsi Mariast“, „puutumata neitsist“ kirjutab Matteus (XIII, 55) punastamata järgmist: „Eks seesinane ole puusepa poeg? Eks tema ema hüüta Mariaks, ja vendi Jakobuseks ja Joseseks, ja Simonaks ja Juudaks? Ja eks tema õed ole kõik meie juures?“ „Puutumata neitsi“ oli 12 lapse ema!

Teaduslikult vaatekohalt ei vääri vähimatki usaldust evangeeliumide imed. Absurdsed väljamõeldused on 5000 mehe söötmine 5 leivaga, Kristuse ülestõusmise puhul haudade avanemine, nii et „palju ihusid tuli haudadest välja ja läks pühasse linna...“ (Matteus XXVII, 51—53) jt. Miks ei tea sellest asjast ükski kaasaegne ajaloolane? Täheendab — kogu lugu on väljamõeldus.

^{9/10} evangeeliumest sisaldab selliste „imede“ kirjeldusi, mis ei saa olla muud kui fantaasia. Evangeeliumid ei paku niisiis mingeid ajaloolisi tõendeid Kristuse isiku kohta.

Kirik õpetab, et evangelistid olevat olnud Kristuse jüngrid. Kreekakeelsest evangeeliumi tekstist loeme „kata Luko“ — Luuka järgi, Matteuse järgi jne. Täheendab — mitte n e m a d i s e pole kirjutatud, kirjutatud on n e n d e järgi. Vahe on suur.

Et evangelistid ise ei olnud Kristuse kaasaeglased, seda teab kirikukirjanduski. Evangeeliumide tekstid on kirjutatud umbes II sajandi keskpaiku, poolteistsada aastat p. m. a. a. Algupärandid on kreekakeelsed ja olevat kirjutatud Kristuse jüngrite, vaeste kehvikute poolt. Kuidas võisid vaesed juudi kehvikud omandada kreeka kirjatundmise?

Evangeeliume oli algul 40 ümber. Alles IV sajandil tunnustasid papid 4 neist õigekeelset ja hävitasid teised. See tõendab veel kord, et kaasaegsed neid ei kirjutatud. Järelikult — Uue Testamendi raamatud ei ole Kristuse isiku ajaloolisuse tõendamiseks võimelised. Kristus on müüdiline isik.

Kuid peale evangeeliumide pole mingeid tõendeid Kristuse ajaloolisuse kohta. Rida „reliikviaid“ — Kristusega seotud ainelisi esemeid, mida säilitatakse L.-Euroopa kaasaegseis klostreis ja kirikuis — ei tõenda seda kindlasti mitte. Kristuse „pühast sõimest“, milles Jeesus-laps olevat maganud, säilib üks eksemplar Betlehema koopas, teine Rooma Maria kirikus — viimast näidatakse rahvale ainult kord aastas, jõulu ajal. Peale kahe terve eksemplari leidub „püha sõime“ üksikuid osi Prantsus- ja Saksamaal, Hispaanias jm. Usklikud kummardavad paljudes maailma paikades „püha heina“, millel Jeesus maganud. Seda on kogusummas hulk koormaid. Naelu, millega Kristus risti löödi, on säilinud rohkem, kui usklikud sooviksid — 37, suuruselt väga erinevaid. Ristitükikesed moodustaksid kogutult kahekordse maja kõrguse hunniku.

Teadlaste poolt kogutud andmeil on säilinud 50 keskaegsete moodide järgi valmistatud jumalaema seelikut. Sama jumalaema saapaid on 12 paari, igaüks isesuguse suurusega ja erineva ajajärgu nahast. Neljas kohas säilitatakse jumalaema juukseid: valkjaid, musti, — isegi punaseid. Kalli hinna eest müüakse väikesi pudelikesi jumalaema pisarate, vere, eriti aga piimaga. Peale tilgakeste ja klaasikeste on säilinud 17 suuremat pudelitäit neitsi Maria piima.

Laialt on tuntud ka pühimused, nagu „Kristuse hingamine“, „pühavaimu aevastus“, „puusepp Joosepi ohkamine“ jms. Need võltsingud on sedavõrd jämedad, et paljastavad end ise. Neid fabritseerisid papid rahva petmiseks, tulude hankimiseks rahva rumaluse arvel. I sajandil elas ligi 20 suurt kirjanikku, ajaloolast, filosoofi ja poeti. Elulugude kirjeldaja P l u t a r c h o s

(48—120), vana rooma filosoof Seneca (suri a. 65), luuletajad Persius (22—64), Martialis (40—104), Juvenalis (60—140), ajaloolased Tacitus (55—120), Plinius noorem (62—114), Suetonius ja rida teisi — ei tea Kristusest midagi, ei ole teda sõnagagi maininud. Sama lugu on tolleaegsete suurte juudi ajaloolaste Josephus Flaviuse, Justuse ja filosoof Philoniga. Nad ei kirjuta Kristusest sõnagi.

Kui Kristus tol ajal oleks elanud ja midagi vähegi tähelepanuväärset teostanud — siis oleks ta kas või mõnegi autori teoses mainimist leidnud. Aga ajaloolased ei tea temast midagi sellepärast, et sellist isikut pole üldse elanudki.

Kui teda ei elanudki, kust tekkis siis tema nimetus? See on sagedane küsimus.

Kreekakeelne „Christus“ tähendab „võitnud meest“, sama, mida juudi vaste „messias“. Vanad juudid andsid selle nime oma väljapaistvatele juhtidele, kuningatele, kõigile, kellest eeldati, et nad on jumalast saadetud juudi rahva päästmiseks. „Võidmise“ toiming teostati õli valamiseega nende meeste pähe. See pole niisiis pärisnimi nagu Jaan, Hans, Peeter, vaid tiitel. Seda tarvitati juba enne ristiusku.

Pärisnimi ei ole ka Jeesus. Seegi on kreekakeelne sõna, mille juudikeelne vaste Josua tähendab „jumala jõudu“, „taevalikku saadikut“, „võitnud meest“. Paljud vanajuudi väljapaistvad mehed kandsid seda nime.

Need nimed ei eelda järelikult sugugi vastava isiku olemasolu.

Usklikud küsivad aga veel: Kuidas tekkis ajaarvamine Kristuse sünnist, kui Kristust pole olnudki? Ristiusk oleks juba 5 sajandit, kui veel ei teatud, millal sündis Kristus. Selle üle vaieldi kaua. Alles VI sajandil munk Dionysius Väike hakkas Kristuse sünniaastat arvutama. See oli peaaegu võimatu. Siis teatas Dionysius, et temale on ilmunud öösel ingel ja ütelnud: „Mine ja kuuluta, et Kristus sündis 754 aastal *ab urbe condita*“ (Rooma linna asutamisest arvates). Seda Dionysius kuulutaski, määrates, et Kristus sündis 525 a. tagasi (tema „kuulutamise“ ajal). Kaua aega pidas aga kirikki veel kinni vanast ajaarvamisest. Alles pikkamööda mindi uuele üle. Nii ei tõenda ajaarvaminegi Kristuse sünnist selle isiku ajaloolisust.

Kuidas tekkisid legendid Kristusest, sellest järgmises numbris.

K. JUHANSON

KAKSKÜMMEND KUUS JA ÜKSAINUS

MAKSIM GORKI

POEEM

Meid oli kakskümmend kuus meest — kakskümmend kuus elavat masinat, suletud niiskesse keldrisse, kus me varahommikust hilisõhtuni taigat sõtkusime, kringleid ja rõngaid vormisime. Meie keldri akende ees oli piklik, rohekate, hallitanud telliskividega müüritud auk; aknaraamid olid väljast võretatud paksude raudlattidega ja päikesevalgus ei jõudnud läbi jahutolmuga kaetud ruutude tungida meieni. Meie peremees oli meelega lasknud aknad kinni lüüa, et me poleks võinud ulatada tükikest tema leiba kerjustele ega neile meie seltsimeestele, kes tööta olles kannatasid nälga; peremees kutsus meid sulipoisteks ja andis meile lõunaks liha asemel halvaks-läinud sisikondi...

Meil oli lämmatav ja kitsas elada ses kivikastis, madala, raske lae all, mis oli kaetud tahma ja ämblikuvõrkudega. Meil oli raske ja vastik paksude mustuse ja hallituslaikudega kaetud seinte vahel... Tõusime kell viis hommikul, ilma et oleksime välja puhanud, ja asusime kell kuus nürimeelselt ning ükskõikselt töölaua taha, et taigast, mille töökaaslased me magamise ajal olid kerkima pannud, voolida kringleid. Päeva läbi varahommikust kuni õhtu kella kümneni istusid ühed meist laua ääres ja vormisid käsitsi sitket taigat kringliteks, kusjuures nad õotsustasid endid pidevalt edasi-tagasi, et mitte jääda täiesti kangeks, kuna teised samal ajal sõtkusid taigat. Ja päeva läbi kees samasuguse ühetooniliselt nukra suminaaga vesi katlas, milles keedeti kringleid, ja pagarilabidas surises kähku ja ägedalt vastu ahjupõrandat, iga kord kui libedad, äsja keedetud taigatükid läksid hõõguvaile ahjukividele. Hommikust õhtuni hõõgusid pagariahju ühel küljel põlevad puuhalud ja leegi punane vastuhelk väreles töötoa seinal nagu salamisi meie üle naerdes. Määratu suur ahi sarnanes muinasjutulise koletise inetu hiiglapeaga, mis otsekuu põranda alt välja vaadates meile oma pärani, tuldsülitava kurguga vastu sülgas, kuna õhuaukude mustendavad avaused vaatasid tuimalt meie otsatut tööd. Need mõlemad hämarad augud olid meie meelest ka silmad, nagu koletise jäigad, kaastundetud silmad: ikka vaatasid nad meile sellesama morni pilguga, nagu oleksid nad väsinud vaatlemast orje, kellelt nad ei oodanud midagi inimlikku ja kelle vastu neil oli vaid üleoleva tarkuse külma põlgust.

Päev päeva kõrval jahutolmus, poris, mida me oma taldade küljes õuest sisse kand-sime, lämmatavas, halvalõhnalises õhus rullisime taigat ja veeretasime sellest kringleid, mida niisutasime oma higiga. Me vihkasime oma tööd kibeda vihkamisega ega sõõnud kunagi seda, mis tuli meie kätest, eelistades kringlitele musta leiba. Istusime pika laua ääres üksteise vastas, kummalgi küljel üheksa meest; palju, palju pikki tunde ühtesoodu liigutasime mehaaniliselt oma käsi ja sõrmi ja olime oma tööga nii harjunud, et me ei omistanud oma liigutustele enam tähelepanu. Samuti olime üksteist juba nii tüütuseni sagedasti näinud, et igauks meist tundis kõiki kortse ja kurde kaaslaste nägudes. Polnud midagi, millest me oleksime võinud rääkida, sellega olime aga juba harjunud ja vaiksime kogu aja, kui me just ei sõnelnud; on ju küllalt põhjusi teise inimesega sõnelemiseks, eriti aga töökaaslasega. Sõnelesime me aga ainult harva, — sest mida lõpuks võib panna süüks inimesele, kui ta on poolsurnud, sarnaneb puunukuga, kui ta tundeelu on karmi, raske tööga täiesti lämmastatud? Vaikimine on aga ainult neile piinav ning hirmus, kes on juba kõik ütelnud ja kel pole enam midagi lisada; inimestele, kes pole üldse veel rääkima hakanud, on vaikimine lihtne, kerge asi... Mõnikord laulsime ja meie laul algas nii: keset tööd ohkas äkki keegi meist raskelt nagu väsinud hobusekronu ja alustas tasa üht noist melanhoolseist lauludest, mille mahedalt kaeblik viis ikka kergendab rasket rõhku, mis lasub laulja hingel. Üks meist laulab ja me teised kuulatame alguses vaikides seda üksildast laulu, mis lõkendab nagu leek madala keldri lae all ja kustub kui väike stepi tuli külmniiskes sügisöös, millal hall taevast nagu plekist katus ripub maa kohal. Siis seltsib lauljaga teine; mõle-mad hääled heljuvad tasa ning kurblikult läbi meie kitsa keldriaugu sumbunud leitsaku.

Akki alustavad veel mõned hääled laulu, see paisub nagu laine, kõlab ikka valjemini, näib lõhkuvat me kivivangla niisked, paksud müürid...

Varsti laulavad kõik kakskümmend kuus meest; valjud, ammu juba lauluga harjunud hääled täidavad töötoa: laulul jääb madalas ruumis liiga kitsaks; ta puruneb vastu kiviseid seinu, ta oigab ja nutab ning kutsub südames esile vaikse, kibeleva valu, paneb põlema vanad haavad, äratab uinuva igatsuse... Lauiljad ohkavad sügavasti ning raskelt; vahete-vahel peatub mõni äkki, et kuulata seltsimeeste laulu ja liituda siis uuesti kõlava kooriga. Teine toob keset laulu kuuldavale kaebliku „oh“, laulab suletud silmadega edasi, ja helide lai, võimas laine näib talle võib-olla teena, mis üleni päikesepaistes viib kuhugi kaugusse, laia teena, millel ta iseennast näeb rändamas...

Leek ahjus lõkendab ikka veel, ikka veel suriseb pagarilabidas üle telliskivide, keeb vesi katlas, väreleb, meie üle salamisi naerdes, tule vastuhelk seinal... Meie aga laulame võõraste sõnadega nüri häda südamest, elavate, päikesest ilma jäetud inimeste raske kurbuse, orjade ängistuse. Nii elasime meie kakskümmend kuus suure, sumeda kivimaja keldris ja meie elu oli nii raske ning rõhuv, nagu oleksime kandnud kogu kolmekordset maja oma õlgadel...

Peale laulude oli meil aga veel midagi, millega end virgutasime, midagi, mida armastasime, ja mis meile võib-olla asendas päikese. Meie maja teisel korral asus kuldtikandi-töökoda ja seal elas peale paljude õmblejannade ka kuueteistkümnenda-aastane toatüdruk Tanja. Igal hommikul ilmus meie töötoast eeskotta viivas ukseks asuva väikese klaasruudu taha roosiline näoke reibaste sinisilmadega ja hele, sõbralik hääli hüüdis meile: „Hei, vanglapisid! Kringlid siia!“

Kuuldes seda meile tuttavat heledat kõla, pöördusime kõik otsekohe ümber ja vaatasime rõõmsalt ja heasüdamlikult selgesse tütarlapsenäkku, mis meile lõbusalt vastu naeratas. Meile oli saanud armsaks harjumuseks näha vastu aknaruuu lihtsust nina-kest ja väikesi valgeid hambaid, mis sätendasid naeratavate, roosiliste huulte vahelt. Tungisime kõik ukse juurde, et seda talle avada, ja juba ta astub meie ette, nii reibas ja nii armas, ja seisab seal hoides põlled avatud, pea kallutatud vähe küljele, seisab seal ning naeratab ja naeratab. Pikk, paks, kastanpruuni palmik ripub tal üle õla rinnale. Ja meie, märdunud, tumedad, inetud inimesed, vaatame üles tema poole — sest ukse-lävi, millel ta seisab, on neli astet põrandast kõrgemal — vaatame talle tõstetud päi otsa, soovime talle head hommikut ja ütleme talle täiesti erinevaid sõnu, nii nagu neid leidub meil vaid tema jaoks. Kui me temaga kõneleme, muutuvad meie hääled pehmemaks, meie naljad kergemaks. Kõik, mis on ühenduses temaga, on kuidagi eriline. Pagar toob ahjust labidatäie kõige küpsemaid roosakaid kringleid ja raputab need osavalt Tanjale põlde.

„Vaata ainult, et peremees sind ei taba!“ hoiatame teda iga kord. Ta naeratab kelmikalt ja hüüab meile lõbusalt:

„Elage hästi, vanglapisid!“ ja kaob kähku kui hiireke.

See on kõik... Aga kaua peale seda veel, kui ta on läinud, kõneleme temast — ja alati ütleme sedasama, mis ütlesime eile ja üleile ja paljude päevade eest, kuna tema on samasugune, nagu ta oli eile ja üleile ja paljude päevade eest, nii nagu meie ja kõik meie ümber on jäänud samasuguseks nagu varemgi. On tavatult piinarikas ja rusuv, kui inimene elab päevast päeva ja tema ümber iialgi midagi ei muutu; ja kui see seisund tema hinge lõplikult ei surma, siis muutub see tema ümbruse liikumatus talle aja jooksul ikka piinavamaks... Me kõnelesime naistest muidu niisugusel viisil, et meie jämedalt häbitud kõnelused muutusid meile endile mõnikord vastikuks; see oli arusaadav, sest naised, keda tundisime, võib-olla väärised vaevalt paremat. Tanjast aga me ei kõnelnud kunagi halvasti, ükski meist poleks iialgi julgenud lubada endale liigset nalja tema vastu, rääkimata veel, et teda käega puudutada. Võib-olla tuli see sellest, et ta ikka ainult usna lühikeseks ajaks jäi meie juurde; ta vilksatas meist mööda nagu langev taevatäht ja kadus jällegi; või ka sellest, et ta oli nii väike ja kaunis, kõik kaunis aga kutsus esile austust isegi jämedate inimeste juures. Sellele lisaks tuli veel midagi: ehk küll meie sunnitöölise töö alandas meid nürimeelseiks veoloomadeks, jäime ikkagi inimesiks, ja nagu kõik inimesed me poleks võinud elada ilma midagi kummardamata. Meil polnud parajasti kedagi, kes oleks olnud parem kui tema, ja ükski peale tema ei kinkinud meile, keldriaugus elutsejaille, vähimatki tähelepanu, ei ükski kõigist meist paljudest inimestest, kes elasid suures majas. Lõpuks aga — ja see oli küll peamine põhjus — me pidasime teda mingil moel nagu endi omandiks, mis üksnes ainult

tänu meie kringlitele oleles. Olime endale kohuseks võtnud talle värskeid, sooje kringleid anda ja see sai meile igapäevaseks ohvriks, mida tõime oma ebajumalale. See sai meile peagu pühaks kombeks, mis aheldas meid iga päevaga tugevamini tema külge. Peale kringlite andsime Tanjale veel terve rea nõuandeid: soojemini riietuda, mitte nii ruttu treppidest üles joosta, raskeid puukingi mitte kanda. Ta kuulas meie nõuandeid, vastas neile naeruga ega järgnenud kunagi neile. Sellegipärast me polnud talle kunagi pahased: tahtsime talle ju ainult näidata, kui väga me ta eest hoolitsime.

Sageli ta pöördus meie poole selle või teise palvega, palus meid näiteks rasket keldriust avada või puid peeneks lõhkuda, ja me tegime rõõmuga, isegi teatud uhkusega kõike, mis ta meilt nõudis.

Kui aga üks meist palus teda oma ainsat särki lappida, ta krimpsutas põlglikult nina ja arvas:

„Mis? Sinu särki pean lappima? See puudus mul veel!...“

Me naersime selle kummalise veidriku kuuldavalt välja ega palunud Tanjalt kunagi enam midagi. Armastasime teda, sellega on kõik üteldud. Inimene tahab alatasa lasta kellelegi oma armastust osaks saada, kuigi see armastus vahetevahel on teisele koormaks, rüvetab vahetevahel selle teise elu, jah isegi teeb vastumeelseks, kuna ta armastades ei austa seda, keda ta armastab. Pidime just Tanjat armastama, kuna meil polnud muidu kedagi, keda oleksime võinud armastada.

Mõnikord hakkas üks või teine meist arutlema:

„Mispärast me õieti hellitame tüdrukut nii? Mis on tas siis nõnda — ah? Teeme tast liiga palju asja...“

Tõime selle hulljulge, kes julges niisugust juttu ajada, kiiresti ja karmilt mõistusele: me pidime midagi armastama, olime leidnud selle midagi ja armastasime seda ja see, mida me kõik kaksikümmand kuus armastasime, pidi olema kõigile ja igaühele puutumatu kui pühadus ja igaüks, kes ses küsimuses oli meie vastu, oli meie vaenlane. Võib-olla polnud see, keda armastasime, seda armastust väärt, aga meid oli kaksikümmand kuus ja sellepärast tahtsime, et see, mis kallis meile, pidi olema püha kõigile teistelegi.

Meie armastus pole vähem koormav kui meie vihavaen... Seepärast küll kinnitavad ka mõned uhked inimesed, et meie vihavaen on meelitavam kui meie armastus... Aga kui asi tõesti nii, miks nad ei põgene siis meie eest?

Peale kringlitööstuse oli meie peremehel veel kondiitriäri; viimane asus samas majas ning oli meie koopast vaid seinaga lahutatud. Kondiitrid aga — neid oli neli meest — hoidusid meist eemale, kuna nad pidasid oma tööd puhtamaks meie omast ja seega ka suhtusid endasse kui millessegi paremasse.

Nad ei käinud meie töötoas ja naersid alahindavalt meie üle, kui nad meid kohtasid õues; ka meie ei külastanud neid: peremees oli meile selle keelanud, sest ta kartis, et võiksime ülal kondiitrisaadusi varastada. Me ei sallinud kondiitreid, sest kadestasime neid: nende töö oli kergem meie omast, nad said paremat palka ning parema söögi; neil oli suur, valge töötuba ja nad ise, vastandina meile, olid nii terved ja puhtad. Meie aga olime kõik näost lausa kollased ning hallid, kolmel meist oli süüfilis, mõnel sügelised, üks oli reumast päris kõveras. Kondiitrisellid kandsid pühapäeviti ja puhketundidel lühikesi kuubi ja kriuksuvaid läikega saapaid, kaks neist olid lõõtsharmoonika omanikud, kõigil oli komme linnapargis jalutamas käia, — meie seevastu kandisime määrinud kaltse ja jalas lõhkisi pastlaid või viiske; seetõttu ei lasknud politsei meid ka linnaparki. Kuidas küll oleksime võinud sallida kondiitriselle?

Uhel päeval saime teada, et pagarmeister ülal nende töötoas oli hakanud purjutama, et meie peremees oli talle üles ütelnud ja et teine oli pandud tema kohale, keegi aja väljateeninud soldat, kes kannab atlassesti ja kuldketiga uuri. Tahtsime suure põnevusega sellist keigarit näha ning lootuses, et ta satub meie silme ette, jooksisime iga hetk üksteise järel õue.

Aga ta ilmus ise meie töötuppa. Uhe jalatõukega ta avas ukse, jättis selle pärani lahti ja ütles meile lävelt vastu naeratades:

„Jõudu! Tervist, poisid!...“

Külm õhk, mis tiheda aurupilvena tungis meieni, keerles ta jalgade ümber, tema aga seis isis lävel ja vaatas sealt naeratades alla meie poole, kusjuures ta valkjasblondide, kergelt ülespoole pööratud vurrude alt tulid nähtavale suured, kollased hambad. Vest oli tõepoolest erilist laadi, sinine, lillelise tikandiga ja helkis üsna iseäralikult; nõõbid vesti küljes olid punastest kivikestest. Ka uurikett oli tal...

Ilus poiss oli ta, see soldat, pika kasvuga, terve, punapõseline ja ta suurtel, heledatel silmadel oli heatahtlik, sõbralik ning selge vaade. Peas oli tal valge tärgeldatud mütsike ja puhta, ilma ühegi plekita põlle alt vaatasid välja moodsate, läikivaks harjatuud saabaste ninad.

Meie pagarmeister palus teda aupaklikult, et ta suleks ukse; ta tegi seda ruttamata ja hakkas siis meilt peremehe kohta teateid pärima. Ruttasime üksteise võidu talle ütleva, et meie leivaisa on lihvitud võrukael, sul, kurjatejaja ja inimeste nülgiija — ühesõnaga kõik, mida ainult võib ütelda ja pidi ütleva peremehest, mida kõike aga siinkohal pole võimalik kirja panna. Soldat kuulas, liigutas vurrusid ja vaatas meile sõbralikul, selgel pilgul otsa.

„Tütarlapsi on teil siin terve kari...“ algas ta äkki.

Mõned meist naersid aupaklikult, teiste näod tõmbusid kõveraks naeratuseks ja üks teatas soldatile, et neid on majas tervelt üheksa tükki.

„Kas on midagi peale hakata?...“ küsis soldat silma pilgutades.

Naersime jällegi, mitte väga valjusti ja pisut kohmetult... Nii mõnigi meist oleks meelsasti tahtnud esineda soldati ees niisama vahvana kui see ise, kuid ükski ei osanud nii käituda, ükski ei saanud sellega hakkama. Keegi meist tunnistas seda, üteldes tasa: „Kus meie nüüd...“

„M-jah, teile on see raske,“ arvas soldat veendunult, silmitsedes meid teraselt. „Te kuidagi... pole nii... Teil puudub õige hakkamine... korralik kuju... välimus, tähendab... Naised aga, need armastavad väljanägemist inimese juures! Et kogu kuju oleks õige, et kõik oleks akuraat! Ja enne kõike nad austavad jõudu... Vaat' niisugune peab olema käsivars!“

Soldat tõmbas parema käe taskust, tõstis küünarnukini palja, üleskeeratud särgekäisega käsivarre ülespoole ja näitas seda meile... See oli valge, jõuline, kullavärvi udemetega kaetud käsivars.

„Jalad, rind, kõik peab olema tugeva ehitusega... Ja siis peab mees veel tip-top riietuma, nagu nõuab seda niisugune peenike asi. Mind näiteks naised armastavad. Ma ei kutsu neid, ei meelita, nad langevad mulle lihtsalt kaela, viiekaupa korraga.“

Ta oli istunud jahukotile ja jutustas meile pikalt ja laialt, kui väga naised teda armastavad ja kui vahvalt ta neid kohtleb. Siis ta läks ja kui üks tema järel oli kriuk-sudes sulgunud, vaiksime kaua ja mõtisklesime tema ja ta kõne üle. Siis hakkasime kõik korraga rääkima ning otseteed selgus, et ta oli meeldinud meile kõigile väga. Nii lihtne ja kena oli ta — tuleb, istub ja hakkab juttu vestma. Kunagi seni polnud keegi meid külastanud, meiegi nii sõbralikult rääkinud... Ja me kõnelesime alalõpmata temast ja ta tulevasest edust kuldikandiõmblejate juures, kes kedagi meist õues kohates kräutasid solvunult huuli ja põikasis meie eest kõrvale või jällegi tormasid meile otsa, nagu poleks meid olnudki. Meie aga ei jõudnud neid küllalt imetleda, kui kohtasime neid õues või kui nad möödusid meie aknaist — talvel mingisuguseis erilisis mütsikesis ja kasukjakkides, suvel lilledega kaunistatud kübarakeses, käes kirjud päevavarjud. Selle eest kõnelesime omavahel neist tüdrukust sellisel viisil, et nad oleksid häbist ja vihast marru läinud, kui nad oleksid meie juttu kuulnud...

„Et ta ainult... meie Tanjuškät ära ei rikuks!“ ütles äkki murelikult meie pagarmeister.

Vaiksime kõik neist sõnadest täiesti kohmetades. Olime oma Tanja kuidagi hoopis unustanud: oli, nagu oleks soldat oma suure koguka kujuga ta ära varjanud. Algas kärarikas vaidlus: ühed ütlesid, et Tanja ei lase teda endale lähedale, teised tõendasid, et ta ei jõua soldatile vastu panna, kolmandad jällegi lubasid soldati kondid lõhki taguda, kui ta peaks Tanjale külge lööma. Ja lõpuks otsustasime kõik nii soldatit kui Tanjat teravasti silmas pidada ja tüdrukut ähvardava hädaohu eest hoiatada... Selle otsusega lõppes meie tüli.

Oli möödunud umbes kuu aega; soldat küpsetas oma kondiitriküpsiseid, tõmbas kuldikandiõmblejatega ringi ja käis sageli meie juures töötoas, ei jutustanud aga enam oma edust tütarlaste juures, vaid keerutas alati vurrusid ja matsutas himuralt huultega.

Tanja ilmus igal hommikul oma kringlite järele ja oli nagu ikka meie vastu reibas, armas ja sõbralik. Püüdsime temaga soldatist kõnelda, aga ta nimetas teda „jõllis silmadega vasikaks“ ja pani talle veel teisi naljakaid hüüdnimesid, ja see rahustas meid. Olime uhked oma tüdrukule, pealegi kuna nägime, kuidas tikandiõmblejad soldati lõime läksid. Mingil kombel leidsime Tanja suhtumises tema vastu nagu midagi meie jaoks ülendavat, ning justkui juhitud tüdruku suhtumisest hakkasime ka meie teda vähem

hindavalt kohtlema. Tüdruk aga sai meile veel armasamaks; tervitasime teda hommi-
kuti veel südamlikumalt, veel rõõmsamini.

Kuid ühel päeval tuli soldat natuke vintis meie juurde, istus ja hakkas kihistama,
ja kui me küsisime, mida ta naerab, seletas ta:

„Kaks tükki läksid minu pärast karvupidi kokku... Lidka Gruškaga... Kuidas nad
teineteist katkusid, mis! Ha-ha! Juustest sakutasid teineteist, üks kojapõrandale maha,
teine kaksiti kukile... hahahaha! Larhvid küünistasid lõhki... riided puruks... naera
või surnuks! Kust see tuleb, et eided ei oska ausalt võidelda? Muudkui katkuvad ja
küünistavad!”

Ta istus pingil, nii terve, nii puhas ja lõbus, istus ja naeris. Me vaikisime. Millegi-
pärast ta ei tahtnud meile seekord hästi meeldida.

„Ei, tõega, küll mul aga veab naistega! Kuidas? Nii et võib enda lõhki naerda!
Pilgutad silma ja naine on — valmis! Kurat teab, millest see tuleb!”

Ta tõstis oma valged, läikivate udemetega kaetud käsivarred üles ja laskis nad valju
laksatusega põlvedele langeda. Sealjuures ta vaatas meile rõõmsalt üllatunud pilguga
otsa, nagu ta oleks ise siiralt imestanud oma õnne üle naiste juures. Ta täidlane,
punapõseline larhv säras endaga rahulolust ja ikka-jälle ta lakkus endal himuralt huuli.

Meie pagarmeister töötas kõvasti ja ägedalt labidaga ahjus ja ütles äkki pilkavalt:
„Väikeste kuuskede langetamiseks pole vaja palju jõudu! Aga katsu kord ka
suure männiga.”

„Kas sa räägid minuga?” küsis soldat.

„Kellega siis?...”

„Mis sa sellega mõtled?”

„Ei midagi...”

„Ei, oota — millest sa räägid? Missugune mänd?”

Meie pagarmeister ei vastanud, vaid tegi jälle tegemist ahju juures: ta lükkas kee-
detud kringlid ahju, tõmbas nad valmina välja ja viskas praginal põrandale, kus küki-
tasid pipipoisid, kes ajasid siis kringlid ritta niinenöörile. Ta tegi, nagu oleks ta soldati
ja kõneluse temaga hoopis unustanud. Soldat aga oli korraga rahutuks muutunud.
Ta tõusis oma kohalt ja läks ahju poole, kusjuures ta äärepealt oleks joosnud rinnaga
vastu labidavart, mis õhus kramplikult edasi-tagasi viipus.

„Ei, sa ütle — kes see on. Sa solvasid mind... Mina? Minule ei või ükski vastu
panna. Ei! Ja sina ütled mulle niisuguseid solvavaid sõnu.”

Ta näis kõige tõsisemalt haavunud olevat. Nähtavasti polnud tal midagi, mille
pärast end austada, peale osavuse võrgutada naisi; võib-olla polnudki tas peale selle
võime midagi elavat ja üksnes see võimaldas tal end tunda inimesena.

On ju inimesi, kes mingit vaimset või kehalist puudust, mille all nad kannatavad,
peavad suurepäraseimaks ja parimaks, mida nad elus oskavad. Kogu oma elu nad
tegelevad sellega, elavad ainult ja üksnes sellest, toidavad end sellega, kaebavad ala-
liselt selle üle teistele ja pööravad sellega teiste tähelepanu endale ja — peale selle
neil pole mitte midagi. Kui võtta neilt see töö, kui ravida nad sellest, nad saaksid
õnnetuks, ja et nad on kaotanud oma ainsa eluvahendi, siis on nad tühjad. Vahel on
inimese elu nii vaene, nii armetu, et ta tahtmatult on sunnitud hindama oma pahesid,
ammutama neist elujõudu, ja võib ütelda, et inimesed arutihti on pahelised igavusest.

Soldat oli sügavalt solvunud — ta tükkis meie pagarmeistrile peale ja ulgus:

„Ei, nüüd sa pead ütleva, kes see on?”

„Ütlema?” lausus pagarmeister järsku, pöörates näo tema poole.

„Noh?”

„Kas sa Tanjat tunnend?”

„Noh — ja siis...”

„Katsu kord ka sellega!...”

„Mina või?”

„Jah, sina!”

„Teda? See on mul naljaasi!”

„Saame näha.”

„Saad juba näha! He-he!”

„Tema sind...”

„Kuu aja pärast!”

„Oled küll kiidukops, soldat!”

„Kaks nädalat! Näitan teile kõigile! Mis te õige mõtlete, et see Tanjka... Päh...!“

„Noh, tee nüüd, et sa minema saad... Segad siin.“

„Kaks nädalat — ja asi on küps!“

„Ah, sina... Käi minema, ütlen ma sulle!“

Meie pagarmeister läks äkki vihaseks ja tõmbas labida välja. Soldat hüppas imestunud tagasi, vaatas meid, vaikus ja lausus tasa, kurjakuulutatavalt: „Hea küll!“ ja lahkus meie juurest.

Kogu vaidluse aja olime vaikides ja põnevusega pealt kuulanud. Niipea aga kui soldat oli läinud, me hakkasime elavalt ja valjusti läbisegi rääkima.

Keegi karjus: „Oled aga vast asja alustanud, Pavel!“

„Tööta edasi!“ vastas viimane julmalt. Me tundsim, et asi oli puudutanud soldatit neerudeni ja et Tanjat ähvardab oht. Me tundsim seda, aga samal ajal haaras meid kõiki elav, meeldivalt pakitsev uudishimu. Mis saab? Kas jaksab Tanja soldatile vastu panna? Ja peagu kõik hüüdsid veendunult:

„Tanjka! See jääb kindlaks! See ei lase end nii paljaste kätega püüda!“

Me põlesime soovist proovida oma ebajumala vastupidavust; me püüdsime vastastikku üksteist veenda, et see ebajumal on tugev ja tuleb sest võitlusest välja võitjana. Jah, meile näis lõpuks, et me ei ässitanud soldatit küllaldaselt üles, et ta võib asja unustada, ja uskusime, et me peame ta auahnust veel enam õhutama. Sellest päevast alates me elasime omapäraselt, närvilises pinevuses, nagu me seda kunagi polnud läbi elanud. Me vaidlesime päevad läbi üksteisega, kusjuures me kõik saime kuidagi targemaks, jutukamaks ja kõneosavamaks. Meil oli tunne, nagu me mängiksime kuradiga julget mängu, milles meie poolt panuseks oli Tanja. Ja kui me ülalt pagarilt kuulda saime, et soldat oli meie Tanjale „külge lööma hakanud“, oli meil jubedalt hea tunne südames ja nii väga me süvenesime sesse asjasse, et me üldse ei märganud, kuidas peremees, meie erutust ära kasutades, meile lisas tööd neliteist puuda ööpäevas. Näis, nagu ei väsitaks töö meid enam sugugi. Tanja nimi ei läinud meil keelelt. Ja igal hommikul ootasime teda mingisuguse erilise kannatamatusega. Vahel kujutlesime endile, kuidas ta ühel hommikul astub meie juurde, aga pole enam selline meie Tanja nagu varem, vaid hoopis teine.

Me ei lausunud talle aga ühtki sõna toimunud vaidlusest. Me ei küsinud temalt ka midagi ja kohtusime temaga niisama sõbralikult ning südamlikult kui varem. Aga juba oli meie vahekorda temaga hiilunud midagi uut, mida me enne seda tema vastu polnud tundnud, ja see uus oli uudishimu, nii terav ja külm kui terasnuga.

„Poisid, täna on tähtpäev!“ ütles pagarmeister ühel hommikul, asudes oma töö juurde.

Teadsime seda hästi, ilma et ta oleks meid meenutanud, kuid siiski võpatasime.

„Vaadake teda ainult õige teraselt... ta peab kohe tulema,“ lisas pagar.

Keegi hüüdis kahjutundvalt: „Aga kas seda siis silmadega näha võib!“

Ja jällegi me hakkasime elavalt ja lärmikalt vaidlema. Täna pidime lõpuks teada saama, kas anum, kuhu me olime pannud oma parima, tõesti on mustusele kättesaamatu.

Sel hommikul tundsim, kuidagi äkki, ja esmakordselt, et mängime tõesti suurt mängu ja et see puhtuseproov, millele olime asetanud oma jumaluse, võis ta meie jaoks hävitada. Kõik viimased päevad olime kuulnud sosistatavat, et soldat jälgivat Tanjat kõige pealetükkivamalt, millegipärast polnud aga keegi meist tütarlapselt küsinud, kuidas see suhtub tasse. Nii nagu ennegi ilmus ta igal hommikul täpselt töötuppa, sai oma kringlid ja oli täiesti seesama, mis varemgi.

Ka sel hommikul kuulsime peatselt tema häält:

„Hei, vanglapoisid, siin ma olen!“

Ruttasime talle ust avama, aga kui ta oli sisse astunud, võtsime ta vastu oma harmumust vaikimisega vastu. Vaatasime talle kõik tardunult otsa ega teadnud, mida me pidime temaga rääkima, mida küsima. Sünge, vaikiva jõuguna seisime ta ees. Ta oli imestunud selle ebatavalise vastuvõtu üle — ja äkki nägime, kuidas ta kahvatas, muutus rahutuks ja kohmetuks.

„Mis siis on...? Mis teil on?“ küsis ta surutud häälel.

„Ja mis sul on?“ vastas pagar mornilt, temalt silmi pööramata.

„Minul? Ei midagi...“

„Andke ometi kringlid ruttu siia...“

Kunagi varem ta polnud meid kiirustanud.

„Jõuad juba,“ ütles pagar, vaadates talle ikka läbitungivamalt otsa ega liikunud paigast.

Siis pöördus tütarlaps äkki ümber ja kadus ukse taha.

Pagar haaras oma labida ja ütles rahulikult, pöörates näo ahju poole:

„Tähendab, tüdruk on niisiis valmis! Ennäe soldatit!... lurjust!...“

Nagu oinakari läksime üksteist tõugates ja lükates laua juurde, istusime vaikides kohale ja hakkasime loiult tööle.

Varsti ütles keegi: „Võib-olla on siiski veel...“

„Noh — lase olla! Ei tasu vaeva sellest kõnelda,“ karjus pagarmeister.

Teadsime, et ta oli arukas inimene, targem kui me kõik. Võtsime ta hüüet kui veendumuse väljendust, et soldat on võitnud. Meil oli kurb ja raske...

Kell kaksteist, kui me lõunastasime, tuli soldat. Ta nägi puhas ja keigarlik välja nagu ikka ja vaatas meile nagu ikka otse silmi. Meil aga oli piinlik talle otsa vaadata.

„Noh, aulikud härrad, tahate ma näitan teile sõduri vahvust?“ ütles ta uhkelt naeratades. „Minge siis eeskotta ja vaadake läbi prao... saate aru?“

Läksime välja ja surusime endid üksteist tõugates vastu eeskoja laudseina pragusid, mis olid õue pool. Me ei tarvitsenud kaua oodata... Varsti ruttas Tanja kiirel sammul mureliku ilmega näol üle õue, hüpates kergejalgselt üle määrduvad lumehunnikute ja loikude. Ta kadus keldrisse viiva ukse taha. Seejärel tuli soldat rahulikult vilistades. Ta käed olid tasku pistetud, ta vurrud aga liikusid... Ta järgnes Tanjale...

Sadas vihma ja me nägime, kuidas vihmapiisad langesid veeloikudesse, mille pealispind nõrgalt väreles. Oli niiske, hall, väga igav päev. Katustel oli veel lund, maas aga oli näha juba musti, paljaid laike. Ka lumi katustel oli kaetud pruuni, määrduvad korruga. Aeglaselt ja nukralt voolas vihm taevast. Külmetades seisime seal ja ootasime.

Esimesena tuli soldat keldrist välja; ta sammus aeglaselt üle õue, käed taskus, vurrusid liigutades — täpselt niisamasugusena nagu muidu.

Ja siis tuli Tanja. Ta silmad... jah, ta silmad särasid rõõmust ja õnnest, ta huuled naeratasid, ja ta astus nagu unes, kõikudes ja ebakindlal sammul...

Seda me ei võinud rahulikult taluda. Kõik korruga me tungisime ukse poole, jookisime välja õuele ja hakkasime vilistama ning metsikult ja pilkavalt lärmama.

Meid nähes ta võpatas ja seisis nagu porisse kinni naelutatud. Me piirasime ta ümber ning sõimasime teda roppude sõnadega, kahjurõõmsalt, piiritult ja ütlesime talle häbematusi.

Tegime seda käratult, ruttamata, nähes, et tal polnud kuhugi minna, et ta oli meie poolt sisse piiratud ja et me võime teda mõnitada nii palju kui soovime. Ma ei tea miks, aga me ei lõõnud teda. Ta seisis meie keskel ja pööras pead kord siia, kord sinna, kuuldes meie solvamisi. Meie aga pildusime teda ikka rohkem, ikka hullelalt poriga ja oma sõnade mürgiga.

Värvus ta näolt oli kadunud. Ta helesinised silmad, mis hetk enne seda nii õnnelikult olid säranud, olid pärani lahti, rind hingas raskelt ja ta huuled tüksatasid.

Meie aga, seistes tema ümber, maksime talle kätte selle eest, et ta oli meid riisunud. Ta kuulus meile, olime kulutanud temale oma parima ja ehk küll see parim oli kerjaste viletsad raasud. Meid oli ometi kakskümmend kuus ja tema oli üksainus, ja seepärast polnud ei miski piin, mida me talle valmistasime, küllalt väärt, et hävitada ta nüüd! Kuidas me teda teotasime! Tema aga jäi tummaks, vaatas meile iga kord vaid kohkunud silmil otsa ja värises üleni.

Me naersime, ulgasime, röökisime, mõirgasime... Inimesi oli veel juurde rutanud... Keegi meist tõmbas Tanjat pluusikäisest...

Äkki hakkasid ta silmad hiilgama; ta tõstis aeglaselt käed pea kohale ja, kohendades juukseid, ta ütles valjusti, kuid rahulikult meile otse näkku:

„Ah, te viletsad vangid...!“

Ja ta astus otse meie suunas, astus nii lihtsalt, nagu poleks meid üldse seal, nagu ei seisaks me üldse ta teel. See oligi, mis sundis meid talle teed andma.

Olles meie ringist väljas, ta hüüdis meie poole pööramata niisama valjult, uhkelt ja põlgavalt:

„Ah, te närukaelad... jõledad...“

Ja läks — sirge, kaunis ja uhke.

Meie aga jäime seisma keset õue, pori ja vihma kätte, hahkja, päikeseta taeva alla. Siis läksime ka meie vaikides tagasi oma niiskesse kiviauku. Nagu ennegi ei vaadanud päike enam meie aknasse, ega Tanja ei tulnud kunagi enam!

Tõlkinud JURI ŠUMAKOV

RINGIDE TÖÖST

Endakasvatuse töös võib mängida väga suurt osa töö ringides. Meil pole praegu väga moes ringide töö endaarendamise tegevuses. Laialdaselt praktiseeritakse partei tööringe. Lugemistubade, kolhooside klubide ja klubide juures üldse on väga vähe ringe, tavaliselt on olemas koorilaulu- või muusikaring, näitering, spordiring. Ja see on kõik. Seda asja on tarvis laialdaselt arendada. Praegu on eriti tähtis väljajõuetööalal, seda on tarvis hästi organiseerida tööringi tüübi näol.

Ütelgem, et paljud tahavad saada stahhanovlasiks. Kümnekond naistöolist tahab saada stahhanovlasiks, aga nad ei tea õieti, mis on stahhanovlane. On tarvis neid aidata organiseerida stahhanovlikku ringi. Huvi selle küsimuse vastu on suur. Neile on vaja programmi. Seal peaks olema näidatud, et põhiline küsimus seisab siin töö organisatsioonis; on tarvis näidata, mida lugeda tööküsimuse alalt, kuidas säästa aega, kuidas organiseerida kollektiivtööd oma ringkonnas, kuidas seda plaanitseda. Siis — mida lugeda oma tööstuse ja oma eriala kohta. Veel peaks näidatama ringi töökavas, kuidas täiendada loetut ekskursiooniga käitises ja kõnelustes stahhanovlastega. Milliseid küsimusi neile esitada, kuidas kontrollida nende teadmisi üldhariduslikul alal. See kava on tarvis põhjalikult läbi lugeda kõigi ringi liikmetega, arutada neid täiendusi, mida ringi liikmed soovivad teha. Diskussiooni kestel võib selguda, et on vaja veel asutada joonestus- või aritmeetikaring. Siis on vaja arutada, mida tuleb lugeda kõigil, mida võib jagada — näiteks ütleme, et kaks isikut loevad üht artiklit, kaks või kolm teist jne., ja pärast ühisel koosolekul annavad aru selle üle, mida nad on lugenud, nii et kogu ring saab kujutluse reast küsimustest, mida neil on vaja tunda. Säästetakse aega, ja kollektiivne arutelu annab palju. Ringis õpitakse kõnelema lihtsalt ja asjalikult, püüdes stahhanovlikult säästa üksteise aega. Ring arutab, missugune stahhanovlane kutsuda keskusteluks ja millal, kuhu ja millal minna ekskursioonile jne. Oleks hea luua stahhanovliku ringi töökava eraldi neile, kes on suurema ja väiksema ettevalmistusega.

Kõik need, kes õpivad töötehnikumis, leiavad, et neil puudub palju, nad ei saa aru, millest neile kõneleb instruktor, neil puuduvad üldhariduslikud teadmised. Paljud tahaksid omandada neid üldhariduslikke aineid. Soovijaile on vaja kujundada ring „töötehnikumile abiks“. Õigemini — on vajalik rida sellelaadseid ringe terve rea kategooriate jaoks, mille kava peab muutuma ühenduses töötehnikumi iseloomuga.

Üksvahe Rahvahariduse Komissariaat ühes ametiühingutega, püüdes ellu viia Lenini käsku tööliste poliitehnilise silmaringi laiendamiseks, asutas „Sissejuhatava kursuse tööstusse“. Mäletan, kuidas siis välismaised seltsimehed ütlesid: „Kui iseloomustav! Sel ajal kui Euroopa kodanlus püüab kõigiti kitsendada tööliste poliitehnilist silmaringi, teie püüate seda laiendada!“ Ma vastasin: „Aga meie oleme kommunistid!“

On vaja uuesti ellu äratada „Sissejuhatav kursus tööstusse“, mis osutaks üksikute tööstusharude vastastikusele sõltuvusele, tootva ja ümbertöötava tööstuse, tööstuse ja transpordi, selle üksikute liikide vahel, näiteks, missugune on sideühenduse — raadiotelefoni osa; on vaja näidata ühendust elektrifikatsiooni, raadio, kino ja elanikkonna kultuuritaseme vahel, kultuuritaseme ja organisatsiooni, kogu töö otstarbeka korralduse vahel.

Sellisel ringil oleks määratu tähtsus selle liikmete arusaamise ja rahva-plaanimajanduse aluste jaoks — selleks, milles meie sotsialistlik majandus erineb fundamentaalselt kapitalistlikust majandusest. On hädavajalik siduda selletüübiliste ringide tööd ekskursioonidega, valguspiltide ja kinotenduste demonstratsioonidega.

Plaanimajanduse küsimustega on tihedas seoses ringkonnateaduslikud ringid, mis aitavad kaasa teatud ringkonna eriomaduste tundmaõppimiseks ja ringkonna plaanimajanduse läbiarutamiseks.

Tohutu osa on praegu „NSVL riikliku organisatsiooni ringil“. Seda tööd on tarvis tihedalt ühendada informatsioonitööga ja Nõukogude ning nende sektsioonide tegevusega. Valitsuse mehhanism on vähem tuntud kui meie seda arvame, sageli ei teata, millega tegeleb üks või teine komissariaat, missugused on selle funktsioonid, õigused ja kohused. Seda on tarvis teada.

Hädavajalikud on uue Konstitutsiooni ja selle üksikute harude õpiringid. Hädavajalikud on kõigi NSVL vabariikide elu kirjeldamise ringid iga liiduvabariigi rahvuslike, etnograafiliste ja majanduslike eriomaduste tundmaõppimiseks.

Nii jõuame maateaduslike ringide hädavajalikkuse juurde, mis annavad oskuse ja harjumuse töötada ja lugeda maakaardi abil. Maateaduslikud ringid omandavad erilise osatähtsuse ühenduses stalinliku konstitutsiooni vastuvõtu ja rahvusvahelise seisukorraga.

Eriti suurt tähtsust omavad praegu ringid, milles õpitakse tundma kapitalistlikke maid ja nende võitlust asumaade pärast.

Sellega ühenduses tekivad vahest ringid Hispaania, Hiina, Jaapani jt. mineviku ja oleviku tundmaõppimiseks. Lugemine, ekskursioonid jm. omandavad neis ringes erilise osatähtsuse.

Ühenduses pinevusega rahvusvahelises seisukorras võivad areneda ja peavadki arenema õhukaitse-, topograafia- ja laskeringid, ringid kodusõja ja, kui leidub soovijaid, Maailmasõja ajaloo jne. tundmaõppimiseks.

Hoopis erisugust osatähtsust omavad ringid eluvormide ümberkorralduse alal. Siin on tähtis õmblus- ja parandustöö-ringid, kodundus-, sanitaar- ja tervishoiuringid, lastesõimede, lasteaedade, kooli- ja lastekasvatustöö-korralduse ringid.

Koorilaulu-, näite-, joonistus- ja kirjandusringid peavad haarama palju sügavamale.

Erilise hoolega peab korraldama kirjandusringe. Igas kolhoosis on algajaid kirjanikke. Neile antav abi peab olema tõstetud vastavale kõrgusele. Peab välja töötama kirjanduslike ringide kavu, missugustes peab olema näidatud, mida on vaja teada kirjandusliku loomingu tehnika kohta, kus oleks juhutatud teemasid esimesteks töödeks ja antud kirjandusliku loomingu näiteid.

On vajalikud uued, hoopis sügavamale alusele rajatud usuvastased ringid.

Võiks veel näidata palju rohkemgi ringide liike, nende arv peab kasvama ühes selle ala arenemisega.

Praegu on vaja välja töötada kavu ja juhiseid, kuidas töötada igas ringide pealiigis, organiseerida nõuandetööd ja laialdaselt populariseerida seda tööviisi. Need juhised peavad muutuma klubitöö oluliseks, lahutamatuks osaks.

Ringide õppetöö vorm peab silma paistma suure painduvusega, ringiliikmete aktiivsusega, kõrge huviga selle töövormi vastu, tänu selle vahetule ühendusele elupraktika ja elutarvidustega, tänu ringide õppetöö täiesti vabale valikule ja tööprotsessi organiseerimisele õppijate eneste poolt.

Kui ringide õppetöö areneb laialdaselt, võib ta tõsta kogu õpetegevuse kõige kõrgemale astmele, kuid senikaua peavad selle asja kallal töötama õpetlased-popularisaatorid, lektorid, õpetajad, raamatukoguhoidjad, insenerid, agroomid — kõik need, kes saavad aru masside kultuuritarvete rahuldamise tähtsusest meie sotsialistliku ülesehitustöö käesolevas etapis.

N. K. KRUPSKAJA

Buržuaaslik ja bolševistlik ajakirjandus

Ajaleht on mitte ainult kollektiivne propagandist ja kollektiivne agitaator, vaid ka kollektiivne organisator. V. I. LENIN.

Kogu Nõukogude Eestis on käimas edukas hoogtöö bolševistliku ajakirjanduse viimiseks töötajate kõige laialdasemasse massidesse. Sotsialistlikus ühiskonnas on ajaleht igale inimesele esimese järgu tarbeks. Peale õigeaegse ja täieliku informeerimise poliitilisist sündmusist ja sotsialistliku ülesehitustöö edusammudest ajakirjandus täidab ka poliitilise kooli vastutusrikast ülesannet.

Bolševistliku ajakirjanduse levitamise edu üheks tähtsamaks eeltingimuseks on mineviku jäänete kõrvaldamine masside teadvusest ka ajakirjandusele suhtumises.

Eesti töötavatel kihtidel ei olnud oma püsivat ajakirjandust, välja arvatud kitsas ringkond poliitilisi võitlejaid, bolševikke, kes suutis hankida nõukogude ajalehti. Suur enamust töötavast rahvast pidi lugema kodanlikku ajakirjandust. See kasvatas paratamatult teatud „maitse“ ajakirjanduse sisu ja laadi suhtes, millest vabanemine on nüüd võimalik ainult teadliku selgitustöö abil bolševistliku ja buržuaasliku ajakirjanduse olemusest.

Eesti kodanliku ajakirjanduse ajalugu ootab alles uurijat ja kirjutajat. Eriti õpetlik on laiadele hulkadele tutvumine Eesti kõige hilisema kodanliku ajastu ajakirjanduse telgitagustega. Ülevalt Toompealt ajalehtedele saadetavate ettekirjutustega osati isegi elavalt inimesi — valitseva kliki poliitilisi vastaseid — olematuks teha, mis tähendas seda, et nende nimesid ei tohtinud ükski ajaleht mainida.

Kodanliku Eesti ajakirjandus ei võinud erineda suurte kapitalistlike maade ajakirjandusest eesmärkide, sisu ega meetodite poolest. Ideoloogiliselt matkis ta teiste buržuaaslike riikide „suuri eeskujusid“: idealiseeris kurnamiskorda ja juhtis odava kõmu või tühja-tähjaga lugejate tähelepanu põletavalt sotsiaalseilt probleemidelt ja klassivastuoludelt eemale, et sellega vältida poliitilise võitluse teravnemist.

Kelle ja mille teenistuses on buržuaaslik ajakirjandus?

1913. a. ütles ameerika ajakirjanik John Swinton „American Press Association'i“ aastakoosolekul avameelselt:

„Ameerikas pole olemas rippumatut ajakirjandust, kui me ei arvesta mõningaid väikeste provintsilinnade ajalehti. See on kõigil teada, kuid keegi ei julge enda arvamist selle kohta avaldada. Ja kui ta seda avaldaks, siis seda ometi ei trükita. Mees, kes oleks nii pöörane, et ta kirjutaks enda isiklikku arvamist, lamaks varsti tänaval.“

New Yorgi ajakirjaniku kohustuseks on valetada ja ebajumal Mammona jalge ette maha heita. Ta peab oma maad ja rahvast enda igapäevase leiva huvides müüma.

Oleme tööriistad rikaste inimeste käes, kes ise seisavad kulisside taga. Oleme marionetid: nemed tõmbavad nõõrist ja meie tantsime! Meie aeg, meie talent, meie elu, meie võimed kuuluvad neile inimestele. Oleme vaimsed prostituudid!”

Olukord pole seal viimase 25 aasta kestes muutunud paremaks, küll aga on rahamagnaatide võim ajakirjanduses veelgi suurenenud.

Mitte kaua tagasi ilmus New Yorgis raamat „The Washington Correspondents“. Raamatu koostaja Leo C. Roston toob ära vastuseid, mis ta saanud mitmesajale ajakirjanikule saadetud ankeedile. Küsimusele: „Kui kaugele ulatub ajakirjaniku vabadus?“ oli tavaliseks vastuseks:

„Igaüks meist teab, et me peame kirjutama seda, mida väljaandjad nõuavad“. Või: „Kes ei anna toimetusele materjali, mida nõutakse, see lendab toimetusest.“

Leo C. Roston teeb kokkuvõtte: „Uhiskonnas, kus vabadus on ainult ilus lööksõna, mis piiratud majandusliku realiteediga, on puhas südametunnistus luksuses, mida endale lubada võivad ainult need, kellel on küllaldaselt raha selleks, et keelduda kompromisidest enda ideaalide arvel.“

Et buržuaasliku korra juures ajakirjandus on kitsa kapitalistliku kliki ikke all, seda tõendavad ka paar aastat tagasi New Yorgis Ferdinand Lundbergi sulest ilmunud raamatus „Ameerika 60 perekonda“ toodud faktid. Peatükis „Ajakirjandus raha valituse all“ toob Lundberg terve hulga tõendusi, et ajakirjandus Ameerikas on vastutus-tundeta äritsejate, rahatuusade ja buržuaaslike poliitikute käsualune.

Kodanlik ajakirjandus peab andma võimalikult pöörast sensatsiooni, võimalikult palju kõditavaid või närvevapistavaid lugusid, et ajalehekuningad võiksid kergeuskliki lugeja arvel võimalikult palju teenida.

Kuid buržuaasliku kliki „heas seltskonnas“ juhtub vahetevahel ka skandaale: haka-takse endataolisi paljastama. Buržuaasliku ajakirjanduse telgitaguste paljastamises on kõige suurema menu saavutanud inglise lordi P o n s o n b y raamat „Amazing Collection of carefully documented Lies circulated in Great Britain, France, Italy, Germany and America during the Great War“, mis ilmus 1928. a.

Et sõja ajal kõmulevitajate nisu eriti õitseb, selles pole midagi imestada. Ponsoby poolt kogutud ja süstematiseeritud näited esimese imperialistliku sõja ajal buržuaaslikus ajakirjanduses levitatud väljamõeldusist mõjuvad aga otse masendavalt. Toome nendest paar näidet, mis iseloomustavad selle informatsiooni väärtust ja usutavust.

Kui Saksa väed esimeses imperialistlikus sõjas vallutasid Belgias Antverpeni kind-luse, tõi saksa leht „Kölnische Zeitung“ märkuse:

„Kui Antverpeni langemine sai teatavaks, helistati kirikukelli“. Jutt on endast-mõistetavalt kirikukellade helistamisest Saksamaal.

Prantsuse ajaleht „Le Matin“ kirjutas selle järel:

„Kölnische Zeitung“ teatel on Antverpeni vaimuliklike sunnitud kindluse langemise puhul kirikukelli helistama!”

Inglise ajaleht „Times“:

„Nagu „Matin“ Kölnist kuuleb, on belgia vaimulikud, kes keeldusid Antverpeni langemise puhul kirikukelli helistada laskmast, Saksa võimude poolt kohtadelt ära aetud“.

Milaano ajaleht „Corriere della Sera“:

„Nagu „Times“ Pariisi kaudu Kölnist kuuleb, on õnnetud belgia vaimulikud, kes keeldusid Antverpeni langemise puhul kirikukelli helistada laskmast, vallutajate poolt sunnitööle mõistetud“.

Nüüd jõudis lugu tagasi „Le Matini“ veergudele järgmises sõnastuses:

„Nagu „Corriere della Sera“ Londoni kaudu Kölnist kuuleb, leiab kinnitust teade, et Antverpeni barbaarsed vallutajad on õnnetuid belgia vaimulikke, kes kangelaslikult keeldusid kirikukelli helistada laskmast, karistanud sel viisil, et nad neid, pea alaspidi, sidusid kirikukelladesse elusateks kellatiladeks“.

Teine lugu samast lord Ponsonby raamatust: esimese imperialistliku sõja ajal läbis liitlaste ja ameerika ajakirjandust lugu lapsed, kes päästeti Belgias ühest põlevast külast. Selle loo lendulaskja, ameerika ajakirjanik F. W. Wilson, pihtis 1922. aastal veebruaris „New York Times'is“ järgmist:

„Sõja algul olin „Daily Maili“ kirjasaatjana Brüsselis. Leht nõudis hirmulugusid sõjast. Kuna parajasti polnud hirmutegusid, teatasin sellest toimetusele. Siis nõudis toimeetus minult lugusid sõjapõgenejaist.

Hüva, ütlesin ma, see asi laseb end korraldada ja ma ei tarvitse kohta kaotada.

Brüsseli ligidal asus väike Courbecki linn, kuhu oli vahepeal vaenlane sisse tunginud. Kindlasti pidi Courbeckis olema ka mõni väike laps. Kirjutasin südantõhestava loo beebist, keda viimsel silmapilgul õnnestus päästa barbarite poolt põlema süüdatud elamust.

Sain toimetusest kirjaliku käsu, ma saatku beebi toimetusse, sest lehelugejate hulgast on tulnud 5000 sooviavaldust vaese lapsukese adopteerimiseks. Samal ajal saadeti „Daily Mailile“ suurel hulgal lapseriideid ja -pesu. Isegi kuninganna Alexandra saatis poolehoiu-telegrammi ja lapsepesu.

Nüisuguses olukorras ei võinud ma muidugi ütelda, et sellist last pole olemaski. Teatasin siis, et vahepeal on laps surnud väga ohtlikku nakkushaigusse.“

Sellistele võltsimistele sunnib ajalehes töötajat buržuaaslik ajakirjandus. Nende valedel abil püütakse korraga kaks kärbest: lugejaid meelitatakse veriste või armsatehaledate lugudega ostma ajalehte; ühtlasi õhutatakse vaenu „barbaarse vaenlase“ vastu.

Meenutades praegusele sõjale eelnenud sündmusi veendume, et mammona teenistuses olev ajakirjandus muutus ebamugavaks ja ohtlikuks isegi imperialistlikele valitsustele.

Ka tänapäeval on kehtiv Bismarcki ütlus: „Iga riik peab lõpuks kinni maksma need aknaklaasid, mis tema ajakirjandus puruks peksab“.

Buržuaaslik ajakirjandus kippus imperialistlike riike sõtta kallutama sel ajal, kui riigid polnud veel sõjaks valmis. Prantsuse viimane president Lebrun avaldas 8. veebr. 1937. a. prantsuse ajalehtedele hoiatuse mitte halvendada riikide-vahelisi suhteid äsistava kõmuga. Briti peaminister Chamberlain ütles 1938. a. alamkojas peetud kõnes: „Ajakirjanduse mõju rahvusvaheliste suhete mõjutamises on ääretu suur.“

Tekib küsimus: miks plutokraatlikud valitsused, kes silmapilkugi ei kahtle töölis-ajakirjandust maha materdamast, ei kasuta kogu oma võimutäiust buržuaasliku kõmu-ajakirjanduse korralekutsumiseks?

Põhjuseks on asjaolu, et imperialistlike riikide plutokraatlikud valitsused on tuhande sidemega seotud samade kapitalistide-ringkondadega, kes seisavad ajalehtede taga ja teenivad hiiglasummasid relvavabrikute kaudu.

Peaminister Chamberlain ei võinud ju minna vastuollu aktsionär Chamberlainiga. Samasugune „traagika“ oli ka Daladier'l, Reynaud'l ja teistel võimumeestel imperialistlikes riikides. Mida pinevamaks kujunes rahvusvaheline olukord ajakirjanduse ässitustöö tagajärjel, mida tõenäolisemad olid sõja puhkemise võimalused, seda rohkem tellimisi said relvavabrikandid, seda kõrgemale kruvisid nad relvastuse ja sõjavarustuse hindu ja seda peadpõrkitavamad olid aktsionäridele makstavad dividendid.

Bolševistlik ajakirjandus.

Tutvudes buržuaasliku ajakirjanduse kogu valelikkuse ja müüdavusega, pole kahtlust, et nõukogude inimesel pole mõtet hankida informatsiooni välismaade ajakirjandusest ega ka sellest informatsiooniteenistusest, mis varustab buržuaasliku maailma ajakirjandust teadetega. Tõtt sealt niikuinii ei kuule.

Hoopis teistele põhimõtetele ja alustele on rajatud bolševistlik ajakirjandus, mis seisab töötajate masside huvide teenistuses, mis kiidab, julgustab, toetab kõike ülesehitatavat tööd, laiendab lugeja silmaringi, süvendab tema poliitilist teadvust ja arvestab ainult seda, mis on puudulik, mis pidurdab sotsialismi-kommunismi ülesehitamist, mis on töötajate hulkade huvidele kahjulik.

Bolševistliku ajakirjanduse töö õigest organiseerimisest informatsiooni osas ütles sms V. M. Molotov 1927. aastal UK(b) Partei Keskkomitee juures asuvas ajakirjanduse osakonnas korraldatud toimetajate nõupidamisel:

„Informatsioon peab olema küllaldaselt mitmekesine.

Informatsioon peab tulema ajakirjanduses otseselt töötajalt, kes on tundma õppinud ühte või teist küsimust; informatsioon peab tulema ka majandusmehelt-praktikult, tööliselt-tootjalt, parteiliikmelt ja parteitult.

Informatsioon peab valgustama mitmest vaatepunktist ühte ja sama küsimust, ühte ja sama fakti, mis meie tegelikkuses leiab hindamist erinevaist vaatevinklitest.

Informatsiooni on tarvis kontrollida, arvustada.

Informatsioon peab andma pildi tegelikust elust, peab üksikasjalikult selgitama saavutatud tagajärgi kooskõlas nende faktidega, mida teavad massid, mida nad jälgivad oma igapäevases olukorras.“

Milline määratu vahe on nende juhiste ja buržuaaslikus ajakirjanduses valitsevate nõudmisteh vahel. Siin nõutakse võimalikult suurimat objektiivsust, buržuaaslik ajakirjandus nõuab aga väljamõeldusi, valet, nähete ja sündmuste võõriti kujutamist.

Nõukogude Liidu ajakirjanduse puudusena märgiti eespoolnimetatud nõupidamisel, et Nõukogude Liidu elu ei kirjeldata veel kogu selle mitmekesisuses. On veel rohkesti rajoone ja oblasteidki, mille elu-olu tuleb Nõukogude ajakirjanduses valgustada laiemalt ja täielikumalt. Informatsiooni kvaliteedi parandamine tunnustati sellel alal töötajate tõsiseks ülesandeks.

Praegusel bolševistlikul ajakirjandusel, mis on masside kommunistliku kasvatusel võimaliks relvaks, on küll mitte pikk, kuid võitluslik ja traditsiooniderikas minevik. Äsjalõppenud aasta detsembris tähistas Lenini ajalehe „Iskra“ (säde) esimese numbril ilmumise 40. aastapäeva.

Marxi ja Engelsi „Uus Reini leht“, Lenini „Iskra“, Stalini „Brdzola“ ja Lenini-Stalini „Pravda“ — need on kommunistliku ajakirjanduse ajaloo peamised etapid.

V. I. Lenin tegi juba 1895. a. ettevalmistusi marksistliku ajalehe väljaandmiseks, kuid ta areteeriti ja saadeti asumisele.

1900. aastal, kui lõppes väljasaatmise tähtaeg, korraldas V. I. Lenin Pihkvas Petrovski agulis majas nr. 6 revolutsiooniliste marksistide ja „legaalseste marksistide“ nõupidamise ülevenemaalise revolutsioonilise ajalehe väljaandmiseks.

Ajaleht, mille esimene number ilmus 24. detsembril 1900. a., sai nime „Iskra“ (säde) dekabristil luuletaja Odojevski vastusest Puškinile, kes Siberi kaevandustesse sunnitoõle saadetud dekabristidele läkitas tervituse. Poet Odojevski ütles oma luuletuses, et dekabristide võitlus ei kao kasuta, vaid sädemest tekib leek.

„Kogu vene ajakirjandus, kõik ajalehed ja ajakirjad on orjaikkas,“ kirjutas V. I. Lenin „Iskra“ esimeses numbris.

Ajalehe kui revolutsioonilise võitlusorgani loomise vajadusest kirjutas V. I. Lenin:

„Meie arvates tegevuse lähtekohaks, soovitud organisatsiooni loomise esimeseks praktiliseks sammuks, lõpuks juhiseks, millest kinni hoides võiksime kõrvalekaldumata arendada, süvendada ja laiendada seda organisatsiooni, peab olema ülevenemaalise poliitilise ajalehe asutamine.“ (Teoste kogu, IV k., lk. 110.)

Samal ajal kui Lenin oli välja saadetud, üritas J. V. Stalin Taga-Kaukaasias illegaalse revolutsioonilise ajalehe väljaandmist. Juba 1898. a. alustas Stalin koos kaasvõitleja Lado Ketshoveliga ettevalmistusi selleks, kuid ilmuda võis Stalin „Brdzola“ (võitlus) esimene number alles 1901. a. septembris.

„Ajaleht vastab igale küsimusele,“ õpetas Lenin.

„Anda selge vastus kõigile töölisliikumisega seotud küsimustele, selgitada põhimõttelisi küsimusi, selgitada teoreetiliselt töölisklassi osa võitluses ja valgustada teadusliku sotsialismi valgusega iga nähet, mida näeb töötaja“ — nii formuleeris Stalini „Brdzola“ enda ülesannet.

Vastavalt neile põhimõtetele teatasid ainult „Iskra“ ja „Brdzola“ rahvale tõtt, mida ei suutnud lämmatada vene buržuaaslik ajakirjandus oma ülistusega tsaarivalitsusele, mõisnikele ja pappidele.

Lenini „Iskra“ järglaseks oli bolševistlik ajaleht „Vperjod“ (edasi), mille esimene number ilmus 4. jaanuaril 1905. a.

1912. aastal 5. mail ilmus enamliku päevalehe „Pravda“ (tõde) esimene number, mis Lenini juhiste järgi asutati Stalini ja tema võitluskaaslaste poolt. „Pravda“ kujunes bolševistliku partei käes võimsaks relvaks ja on selleks jäänud tänapäevani.

Töölised pidasid „Pravdat“ oma töölisleheks, suhtusid temasse suure usaldusega ja kuulasid tähelepanelikult tema häält.

„Pravda“ kirjutas vabrikute ja tööstusharude tööliste hädadest ja nõudmisist, kirjutas sellest, kuidas töölised võitlevad oma õiguste eest.

„Pravda“ valgustas süstemaatiliselt ka talurahva elu, näljahädasid, talurahva ekspluateerimist feodaalmõisnike poolt, talurahvalt parema maa röövimist kulakute poolt.

„Pravdal“ oli määratu suur hulk töölikirjasaatjaid ja Peterburi töölised pidasid „Pravda“ toimetusega otsest ja tihedat sidet. Seetõttu pole imestada, et bolševikke nimetati sel ajal „pravdistideks“, sest ajalehe seljataga seisis sadu tuhandeid töölisi.

„1912. aasta „Pravda“ on vundamendi ehitamine bolševismi võidule 1917. aastal“ — nii iseloomustab sms J. V. Stalin „Pravda“ osa revolutsiooni ettevalmistamises. „Ajakirjandus on ainsaks vahendiks, mille abil partei iga päev, igal tunnil kõneleb tööliklassiga temale tarvilikus, omas keeles.“

Esimese Vene revolutsiooni aastail juhtis V. I. Lenin tähelepanu sellele, et üksnes võitlev tööliklass, arendades täies ulatuses välja ajakirjanduse sügava bolševistliku parteilisuse põhimõtte, on suuteline looma tõeliselt vaba ajakirjandust. Lenin ütles: „Temast kujuneb tõeliselt vaba kirjandus, sest tema ridadesse värbavad siis üha uusi jõudusid mitte enam ainealine omakasu ja karjäärihimu, vaid sotsialismi-idee ja kaasatunne kõigile töötajale...“ (V. I. Lenin, Teoste kogu VIII k., lk. 390.)

Nõukogude Liidu tänapäeva ajakirjanduse tähtsusest ja ülesandeist ütleb UK(b)P Keskkomitee järgmist:

„Nõukogude võimu tingimustes, kui bolševistliku partei käsutuses on selline võimas propaganda-relv nagu ajakirjandus, on loodud hoopis uued tingimused ja võimalused propaganda piiramatuks hooks ning selle tsentraliseeritud juhtimiseks...“

Marksismi-leninismi propagandas peab peamise ja otsustava relvana esinema ajakirjandus — ajakirjad, ajalehed, brošüürid — aga suusõnaline propaganda peab asuma abistaval kohal. Ajaleht annab võimaluse selle või teise tõe muuta kõigi omanduseks. seepärast ta on tugevam suusõnalisest propagandast...“

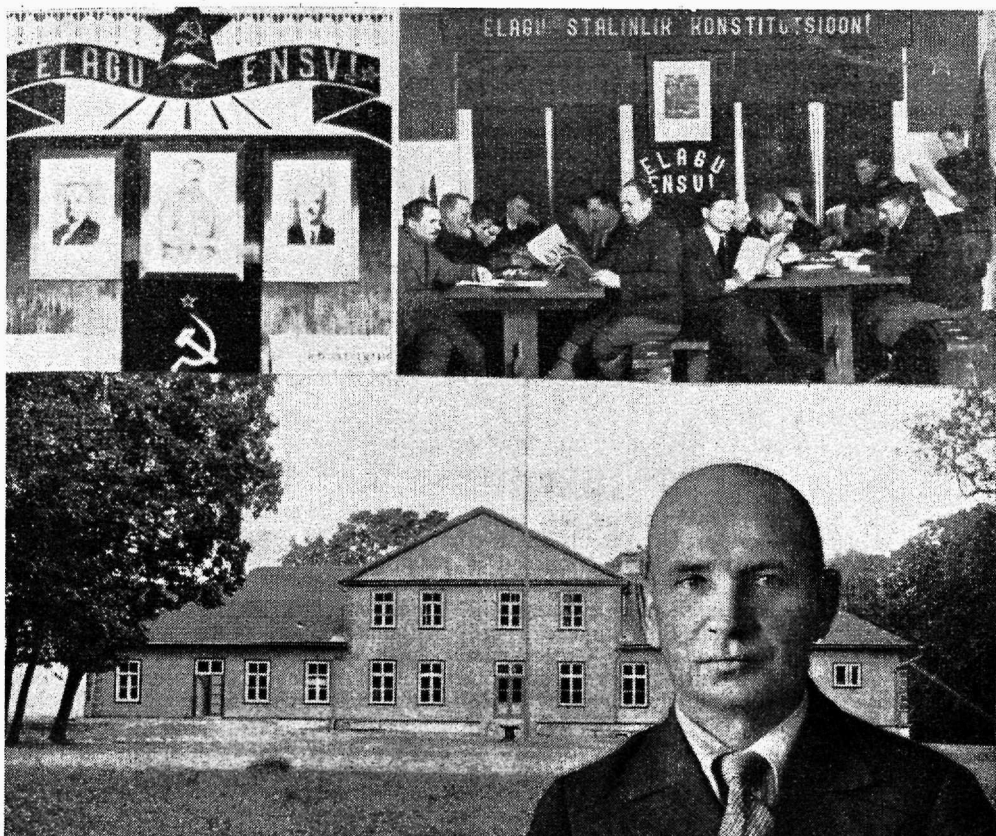
Seepärast UK(b)P KK otsustas: „Likvideerida ajakirjanduse kui marksismi-leninismi tähtsaima relva ja üleliidulise propaganda tribüüni tähtsuse alahindamine.“ (UK(b)P KK määrus 14. nov. 1938. a. ühenduses „UK(b)P ajaloo lühikursuse“ ilmumisega.)

Bolševistlik ajakirjandus toob esile eesrindlike tööliste tööd, valgustab teadlaste kogemusi, pühendab suurt tähelepanu kunstile ja kultuuriküsimusile. Võttes juhiseks sms Stalini näpunäiteid, ta kasvatab masse patriotismi ja revolutsioonilise valvsuse vaimus sotsialismi vaenlaste urgitemiste vastu. Bolševistlik ajakirjandus arvustab julgesti kõiki puudusi ja nõrkusi töös, selgitades massidele nende puuduste põhjusi ja näidates nende parandamisviise, käies sms Stalini juhtmõtte järgi: „Eneskriitika on bolševismi lahutamatu ja alati mõjuv töö- ja võitlusrelv, ta on orgaaniliselt seoses bolševismi iseloomu endaga, tema revolutsioonilise vaimuga.“

Selline ajakirjandus, bolševistlik ajaleht, peab leidma tee iga töötaja kodusse, peab muutuma igale nõukogude inimesele lahutamatuks kaaslaseks ja sõbraks, sest ainult bolševistlik ajaleht on õige teenäitaja paremasse tulevikku.

PEN

Eeskujulikult on töö organiseeritud Tsooru (Lepistu) rahvamajas (all), mida juhatab sms Hindrik Pill (all paremal). Valimiskampaaniat teostati laias ulatuses, (ülal vasakul agitpunkt algkoolimaja ruumes), kuid ka süvenemisega; (ülal paremal Konstitutsiooni õpiring töökoosolekul).

UUS KULTUURITÖÖ MAAL

Poliitilise haridustöö keskuseks maal on rahvamajad ja Maatöölise Ametiühingu koed. Mõlemad on alles noored ja kujunemiseas. Mõlemad on rakendunud teenima töötavat maarahvast. Keskmikud, kehvikud ja põllutöölised olid kodanlikes organisatsioonides tagaplaanile surutud, kui neid seal oli üldse. Endises maaorganisatsioonis moodustasid nn. „koorekihi“ suurtalunikud, kaupmees, konstaabel ja mõnikord ka vallasekretär. Selline „kolleegium“ pidas heaks tooniks „kõrgemat seltskonda“ järele ahvida, peamiselt küll jooma-olenguis ja praalimistes. Selline pentsik, tõusiklik ja äärmiselt kultuurivaene „kolleegium“ suunas pahatihti organisatsioonilist elu maal. Mürts ja mürgel tikkus saama heaks tooniks, seda nõuti maalavaltki. Kui sulane või kehvik niisugusele olengule või pidule sattuski, siis ta seisis nurgas: tal puudus jõukus, maa, tal puudusid vägevad sõbrad, kõik see, mis tol ajal andis inimesele eneseteadvuse,

uhkuse ja isegi tarkuse. Nüüd on tööline ja kehvik astunud nurgast välja ja võtnud juhtimise endi kätte, tegutsedes tihedas liidus ja täielikus huvideühitluses keskmise talupojaga nii riigiorganites kui organisatsioonideski. „Endised“ olid ehmunud, üllatunud, iroonilised: peremehe asemel asusid juhtima sulane ja pops. Ette kahjuröömu nautides oodati ja ennustati ebaõnnestumist, äpardusi ja hättajäämist. Uued maa-elu juhid ei oska, tõsi küll, lugu pidada endisest „traditsioonilisest peenest joonest“, kuid teiselt poolt ei võinud neil tõesti olla kuigi suuri teadmisi ja organisatsioonilisi kogemusi. Nende omandamist kehvikute ja sulaste poolt ei soodustanud kodanlik koolikorraaldus ega organisatsiooni-elu. Kuid töömehe terve instinkt ja kaaine proletaarlik elukäsitlus aitasid asjast üle. Meie ei häbene, et me õpime, et me peame veel innukamalt õppima ja kogemusi omandama, et juhtida majandust, hariduselu ja kogu meie töörahva vabariiki. Me õpime, et paremini juhtida, õiglasemalt tegutseda ja uuesti ehitada ja meie töötav rahvas saab sellega hakkama.

Rahvamajade organisatsioonil oli kodanlikust korrast siiski rohkem pärida kui ENSV Maatööliste Ametiühingu komiteedel. Nad pärisid ruume, raamatukogusid, nii mitmelgi pool hinnataval kunstilisel tasemel seisvaid laulukoore ja näitetruppe ja õpiringiliste kogemustega noori. Ei saa ütelda, et kodanlike seltside omavahelise riiu, viirelemise ja virr-varri ajastul oleks riigivõim hoolitsenud rahvamajade eest. Need saavutused, mida me üle võtame ja ära kasutame nõukogude kultuuri ehitamisel, on üksikute asja-armastajate ja kultuurihuviliste töö vilid. Nõukogude kultuuri ehitajate kohus on saavutatud taset mitte langeda lasta, vaid seda tõsta, sellele sotsialistlikku, loova töömehe väärilist sisu anda. Nõukogude kultuur ei tähenda ainult loosungite vahetust ega välise vormi muutmist, vaid eeskätt just sisu muutmist, tõusikliku pseudokultuuri asendamist laiadest töötavatest rahvakihtidest kantud sotsialistliku kultuuriga. Selle ülesande täitmiseks on rakendunud rahvamajad ja Maatööliste Ametiühingu komiteed.

Kuidas toimub koostöö nende kahe organisatsiooni vahel?

Ei ole vähe neid kohti, kus rahvamaja ja Maatööliste Ametiühingu komitee tegutsesid kumbki eraldi, ilma mingisuguse koordineatsioonia. Kumbki teostab eraldi üritusi ja märgib neid aruannetes. Väikeses maakeskuses ei ole otstarbekas kahe rööbiti klubi lugemislaua või õpiringi organiseerimine ja ülalpidamine. Nii kujunevad mõlemad üritused väikeseks ja elujõuetuks. Lisaks võivad tulla veel arusaamatused kahe organisatsiooni vahel, küll ruumide, küll tööjõudude pärast. Sellistel puhkudel tuleb kindlasti üritused koos läbi viia: sisustada kahe org-i peale ühiselt korralik lugemislaua, klubi või organiseerida elujõuline õpiring. See aitab lahendada Maatööliste Ametiühingu komiteedel ka ruumide küsimust. Maatööliste Ametiühingu komiteesse jäävad edaspidi liikmeiks ainult palgelised maatöölised. Seda enam ja varem peab mõtlema niisugusele koostööle kõikjal ja püüda juba teoksil olevaid üritusi ühendada. Koostöö huvides peab iga aktiivne Maatöölise Ametiühingu liige astuma ka rahvamaja liikmeks ja selle org-i tööst sama innuga osa võtma. On reeglilik, et palgatööline võib olla ainult ühes ametiühingus liige. Kuid rahvamaja ei ole ametiühing ja sinna tuleb liikmeks astuda kõigil Maatöölise Ametiühingu liikmeil.

• Selline koostöö on mitmel pool juba olemas ja on andnud häid tulemusi. Näiteks on Lepistu Rahvamaja klubiruumis Maatöölise Ametiühingu Lepistu Komitee poolt sisustatud lugemislaua; samuti Rõuges, Kanepis, Ruusmäel ja mujal, kus neid kohaliku töörahva poolt elavalt külastatakse.

Sovhoosides, turbatööstustes ja mujal, kus palju maatöölisi, on loomulikult mõeldav ja otstarbekaski ka omaette klubiruumide ja lugemislauade asutamine. Eriti peaks meie sovhooside administratsioon sellele mõtlema, et töölistele leitaks mõisas klubi ja lugemislaua tarvis sobiv ruum. See oleks tarvitamiseks kogu ettevõtte personaalile ja ka ümbruskonna töölistele ei peaks olema keelatud sellest osa võtta.

Mitmel pool maakeskustes leidub ametiühinglasi mitmest eri ametiühingust, kes omaette ei ole võimelised ürituste läbiviimiseks koha peal. Siin tuleb kaastööle tõmata kõik töötajad, ametiühingulisest kuuluvusest hoolimata, samuti ametiühinglasi-töötajaid, kes mittepalgelistena liikmeskonda ei kuulu. Töötava rahva klubis ja lugemislauas ei ole kamba- ega tsunftivaimu. Organisatsioonis valitseb õhkkond, mis võimaldab kõigil kaasatöötamise.

Ees on veel mitu kuud talvist tööperioodi. Maal on see soodsam klubilise tegevuse aeg. Kujunegu need kuud viljakaks tegevuseks, intensiivseks ja sisukaks õppeajaks.

F. EISEN.

Raamatukogude korrastamisest

Kodanliku Eesti valitsevate ringkondade armust jõudis meie avalike raamatukogude arenemine peaaegu surnud punktile. Teiste maadega võrreldes on meie avalikul raamatukogundusel veel tükk teed käia isegi nendele järele jõudmiseks. Naabermaadest on Lätigi meist raamatukogude rakendusliku külje poolst ees. Näiteks puudus meil seni täiesti raamatukogude varustamine raamatutega keskuse kaudu, kus oleks saadud hoolitseda raamatute vastupidava ja ühtlase kõite eest ja kiirustada raamatu jõudmist lugejani. Raamatukogunduse juhtidele tegevusjuhiste andmine ja nende kohapealne instrueerimine oli puudulik või ei olnud seda üldse.

Nüüd on teostatud avaliku raamatukogunduse põhjalik ümberkorraldamine ja -arendamine. See ei saa aga olla ainult vastavate keskasutuste asjaks. Olles maa- ja linna-tööliste üheks põhiliseks kultuuriteguriks, raamatukogundus uute ülesannete teenimisel peab kindlasti värbama kohapealse endaalgatustliku kaastöö. Bolševistlike ajalehtede poolt antud avar ruum kirjanduselu käsitlemiseks etendab siin teed valmistavat osa.

Ei ole teist võimalust, kui et avalikud raamatukogud koha peal, eriti väiksemates asulates, kiires korras loovad tiheda sideme oma lugejaskonnaga. Lugejate juhtimine poliitharidusliku ja populaarteadusliku kirjanduse juurde ei saa igakord toimuda laenu-tamise juures tehtud märkustega. Tuleb nõutada kultuurõhtute korraldamise võimalusi, kus kõige juures ühelt poolt antakse lugejatele kunstilise ja ka kultuurilise isetegevuse ja eneseavaldamise võimalusi, teiselt poolt lugejaskond liidetakse homogeenseks pereks avalike raamatukogude ümber.

Meie raamatukogude tarvitajad on kogu aja jäänud neile asutustele põhiliselt võõ-raks. Kontakt lugejatega on olnud kuidagi ühepoolne — raamatukogu on olnud küll p a k k u j a, olgugi väga vähenõudliku pakkuja osas, kuid omalt poolt lugeja k a s v a - t a m i s e k s ja lugejalt nõudmiseks ei ole ta midagi aktiivselt teinud.

Avalikud raamatukogud ei tohi jätta oma laubale mingit „kroonu-mentaliteedi“ pitsert ega oodata majanduslikke toetusi ainult keskasutustelt. Kui ka sellelt poolt edaspidi tehakse mitmekordselt rohkem kui kunagi varem, ei oleks tagajärjed ometi uute ülesannete juures selleks küllaldased, kui samaaegne omaalgatuslik töö ei alga avalike raamatukogude juhtivate isikute poolt.

Raamatukogu juhatajal on vaja teravalt jälgida tema juhtimisel oleva raamatukogu korrastuslikku külge. Sageli on nõnda, et raamatutele on antud halb kõide, lagunenu-d raamatuid ei ole lastud parandada, raamatud on määrdinud ja läbi imbnud higist. Samuti kataloogikastid on võidunud mustusest, raamatukaardid kulutatud ja nühitud, sageli hoolimatult kirjutatud.

Siin tuleb teostada õige põhjalik nõudlikkus raamatu, lugeja ja raamatukogu ameti-isikute suhtes. Raamatukogud tuleb hoida ka nende välisilme suhtes kultuurilisel tase-mel. See on üks silmapaistvamaid kohti, mille kirjutab ette vajadus lugejaskonna kaasa-tõmbamiseks, küll tasuta abijõudude hankimiseks, küll majandusliku aitamise toime-tulekuks, ometi sellise eneseteadlikkusega ja vääriskusega, et see ei kujuneks jälle min-giks kurtmise ja mangukse aktsiooniks.

Sageli meie raamatukogude paigutamine kuhugi ruumi on olnud äärmiselt vähe-nõudlik. Pime ruum, lagedad seinad, räpased või ärakulutatud värviga lauad, haisevad põrandad — otsekui vangla õhustik meie vaimuvara salvede kasutajate jaoks. Piimlik peaks raamatukogu ametnikel enestelgi olema liikuda niisugustes ruumides.

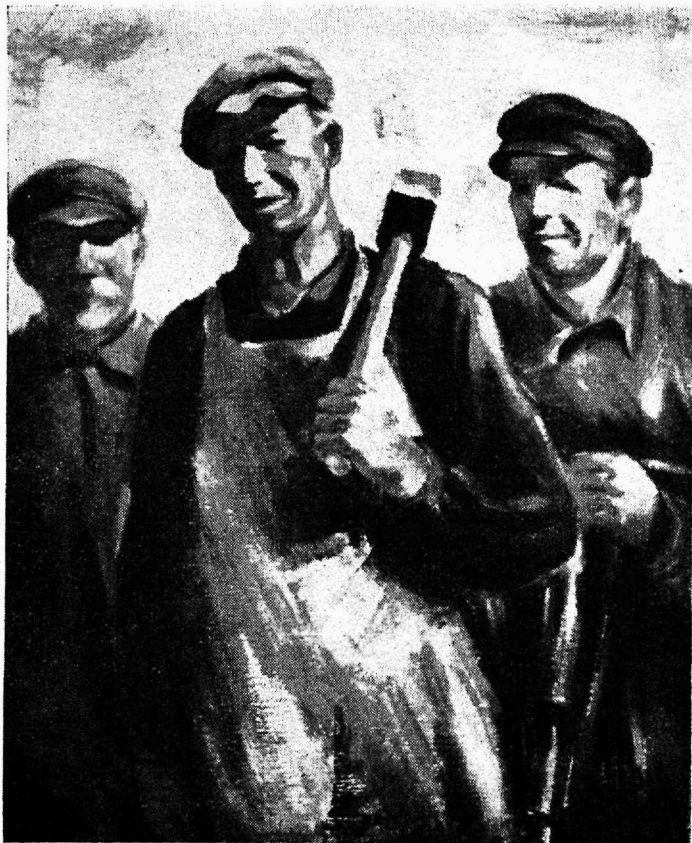
Lisaks ruumide meeldivale korrastamisele hangime lauale mõne linakese ja elavaid taimi. Kergesti kättesaadavasse kohta paigutame käepesunõud töölistele, kel ei ole ehk juhulikult leidunud võimalusi käte pesemiseks enne raamatukogusse tulemist. Selle eest oleksid meile samal ajal tänulikud kataloogikastid. Laenu-tamislauale jätame vanu ajalehti juhuks, kui raamatu toomisel pakkimismaterjal on ära lagunenu-d.

Ei saa ütelda, et kõik kodaniku suhtuksid armastusega raamatuse. Peab olema vajalikku valvsust raamatukogu ametnikel, et raamat oleks lugeja poolt säilitatud hoo-

likalt, et ruumides säiliks puhtus ja kord, kataloogikastid pandaks tagasi kohale jne. Juhul, kui see pole kergesti rakendatav märkuste tegemisega, tuleb möödaminevalt rakendada kas või trahvimissüsteemi, igakord mitte väikese rahalise tasu nõudmisega, vaid siis juba seinalehes vastava märkuse tegemisega või isikule teatavaks ajaks raamatute laenutamise katkestamisega.

On ajad, kus isikuline vastutus on märgatavalt suurenenud; määratult suurenenud aga ka ühiskonna tähelepanu väärtusliku inimese vastu. Tuleb nõuda meie avaliku raamatukogunduse juhtivatelt isikuteltki hoopis teissugust suhtumist oma asjasse, nendel omalt poolt aga esitada lugejatele palju suuremaid nõudeid.

A. TOOM

F. RANDEL

Paemurru töölised

V A R I A

NÕUKOGUDE SUURIMAI D E HITUSI

UK(b)P XVIII ajaloolise kongressi ajal selgus, et Uzbekistani kolhoosnikud on avastanud uusi sotsialistlikke töövorme: 14 000 kolhoosnikku läksid omal algatusel Ljangari kanali ehitustööle ja ehitasid selle valmis 17 päevaga. Kanali üldpikkus on 32 km, laius põhjast mõõtes 3 m, sügavus 2—6 m. Kanal saab vee Isfairam-Sai'st ja paiskab selle Šahimardani maaniisutusüsteemi. Uue kanali kaudu juhitud veed elustavad üle 2500 ha seni veeta maid.

Paljud Kesk-Aasia rajoonid on kuivad, kuid maad häll niisutustingimusil seevastu väga viljakandvad. Kesk-Aasia rahvad on sajandeid unistanud veest. Vee pärast sooritati roimi, mõrvu, reetmisi, peeti sõdu. Vee peremeesteks olid rikkad, khaanid, suurnikud. Vett nad kasutasid kui võimsat ekspluateerimisvahendit ja orjastamisabinõu rahva vastu. See, kes omas vett, valitses ka kõige muu üle.

Nõukogude võim andis üle Kesk-Aasia rahvaile koos maaga ka vee ja niisutusüsteemid. Rahva poolt ehitatud Ljangari kanal avas uue hiilgava lehekülje NSVL rahvaste ajaloos vee õiglase kasutamise taotlemisel.

Sotsialistlik võistlus vee pärast tõusis veel kõrgemale astmele Ferghana kanali ehitamisel, kus endaalgatuslikus korras rakendus tööle 160 000 inimest. Mitte üksnes majanduspoliitilisest seisukohast, vaid ka dimensioonidelt ületab see kanal endataolisi ehitusi kogu maailmas.

Kanal koosneb kahest osast, mis liituvad Kara-Darja jõe loodusliku sängiga. Esimene osa, pikkusega 44,2 km, algab Narõni jõe juurest, teine Kara-Darja vasemast kaldast pikkusega 219,3 km. Ferghana kanali üldpikkus koos jõe vahelülitusega (6,5 km) on 270 km.

Kanali üksikehituste üldarv tõuseb 1300. Lõpetamisel on 2 veekogujat ja 11 veetõket, üle 90 akvadukti, 6 paisu, 6 raudtee- ja 74 silda mootorsõidukeile.

Tähelepanдавaks ehituseks on Kuigan-Jari tamm veepinna tõstmiseks Kara-Darja jões.

Kanal lahendab täielikult Ferghana oru veeprobleemi. Olulised puuvillaistanduste rajoonid on nüüd alatiseks kindlustatud veega. Puuvillatööline vabaneb nüüd kõikvõimalikest haigusist. Saak kahekordistub. Muutuvad töötingimused, tõuseb ka maa majanduslik areng.

Meie kodumaa on suurte jõgede ja järvede maa. Teaduslikel andmeil on meil 8 jõge pikkusega 1200 kuni 1600 km, 9 jõge 1600 kuni 1800 km, 14 jõge üle 2000 km ja 1644 jõge 100 kuni 1200 km.

400 000 km meie suuri jõgesid on kõlvulised või kergesti kohaldatavad laevasõiduks. See arv ületab mitmekordselt Ameerika Ühendriikide, Prantsusmaa, Saksamaa ja Itaalia võimalused, mainitud liidetult. 14 merd, 180 000 järve, sajadtuhendeid jõgesid, miljoneid jõekesi ja järvekesi vajab uurimist ja lähemat tundmaõppimist. Volga basseini moodustab 1 385 000 km². Siin elab 50 miljonit elanikku.

Uus Volga rekonstruktsioon on ainult Nõukogude Liidu veeteede skeemi osaline teostamine. Dneprogesi paisu ehitamine kindlustas süvavee-tee Hersonist kuni Dnepri ülemjooksuni. Vesivärvate ehitamine Volhovile ja Svirile ühendas Leningradi Äänsjärve basseini rajoonidega ja Marinski süsteemi kaudu — Volgaga. Valge-Balti mere veeteede — Stalini-nimeline kanal — ühendas Balti mere ja Valge mere, lühendades seega teed nende vahel ligi 4000 kilomeetri võrra. Marinski kanalite süsteemi kaudu sidus ta Valge mere sisemiste veeteede võrguga, luues nii pideva magistraaltee Kaspia merest kuni Valge mereni.

Veel suurejoonelisem on Moskva-Volga kanal, mis muutis Moskva Nõukogude Liidu veeteede keskuseks.

Varsti alustatakse Rõbinski ja Uglitši veeteede sõlmede ehitamist. Uglitš on Moskva merest 140 km kaugusel. See

tõstab Volga pinda 12 meetri võrra, ja moodustab 220-ruutkilomeetrilise vee-reservuaari. Rõbinski veetee sõlm koosneb kahest tammist: üks neist on Volgal, teine Šeksna jõe suudmel. Need tammid tõstavad Volga ja Šeksna pinda 16 m võrra ja loovad 4800 km² suuruse vee-reservuaari. Rõbinski ja Ivankovi vahelistes rajoonides tõuseb paljude väikeste jõgede veepinna seis. Tee Rõbinskist Uglitsini lühenes 18 km võrra, Rõbinskist Vessegonskini 40 km võrra ja Uglitsist Tšerepovini 142 km võrra. Uglitsi ja Rõbinski veejõuamad kindlustavad seega hüdroenergia reale tsentraalseile rajoonidele Nõukogude Liidus. Need veejõuamad valmistavad ette Volga-Balti veeteed.

Stalini plaani tähtsamaks osaks Volga vangistamisel on Kuibõševi hüdroõlme ehitamine, mille koosseisu kuuluvad kaks hüdroelektrijaama. Esimene lüli selles on Žigulevski pais, mis koosneb muld- ja betoontammidest, elektrijaamast ja laevasõidulüüsist. Teine asub Perevoloki kanali ääres, mis piirab Samarskaja Luka'd Perevoloki asunduse ääres.

Hüdroõlme suurimaks ehituseks on 32 värvaga tamm, igaüks neist 25 m vahemaaga, ja muldtamm. Viimase kõrgus on 45 m, pikkus 2500 m ja maht 49 milj. kuubmeetrit. Elektrijaama pais projekteeritakse 95 m kõrguseks, millest veealune osa on 55 m, laevasõidu-lüüs on 290 m pikk ja 30 m lai. Veekogumus ühes kambris tõuseb 32 m. See hüdroõlme ületab kõige suuremad hüdrotehnilised ehitused kogu maailmas. Ameerika ühe võimsama hüdroelektrijaama Grand Culy võimsus on 1900 kw. Kuibõševi hüdroõlme võimsus on 3400 kw. See asendab 7 milj. tonni kütet ja kindlustab paljude rajoonide arenemist, muu-seas ka teise Bakuu oma.

Kuibõševi pais tekitab 7400 km² pindalaga veereservuaari. Rõbinskist kuni Astrahanini kindlustatakse kolmemee-trilised sügavused, üksikutes osades aga tõusevad need 5 m. Samaara-Luki õgvendamine lühendab teed 142 km võrra.

Kuibõševi hüdroõlme võimaldab lahendada niisutusprobleemi ligi 3 milj. ha ulatuses.

Selleks et ümber kujundada maa-kaarti, on tarvis tähelepanelikult ja uuesti seda kaarti tundma õppida. Meie suurte veeteede ja uute hüdrojaamade ehitajad ei vaadelnud loodust nende silmadega, millega vaatasid nende eelkäi-

jad — endiste aegade insenerid. Meie ehitajale on mäed, kosed ja järved ainult material, mida võib kasutada tööks. Heites pilgu kaardile, näevad nad seda, mida ei näinud mitmete põlvede eelkäijad. Uhtesid ja samu asju võib näha erinevalt. See, kes rühmab metsa mööda, et leida õngeritva või puud vibu ja noole jaoks, ei vaatle nii nagu see, kes on läinud sinna jalutamise eesmärgil. Esimene neist vaatleb hindavalt iga puutüve, selle vormi, kõverusi ja jändrikkusi. Peen ja ühtlaselt kasvanud tüvi, see on õngeritv, paindub ja tugev oks, see kõlbab vibuks. Nii vaadeldakse ka jõgede kääre, pinnase reljeefi, kui otsitakse loodusest sobivat materjali ja energiaallikaid ehitustegevuseks.

Nihkub üks jõgi oma jooksul teise jõe lähikonda, võib, tähendab, kahest jõest ühendava kanali kaudu teha ühe veetee. Asub mägedes järv, võib kaevata tunneli ja vee juhtida seda kaudu alla põldude niisutamiseks. Moodustab jõgi näiteks kääru, võib seda kääru sundida andma energiat.

Niisuguse kääru moodustab Volga mitte kaugel Samaarast. Selles paigas tõkestavad jõe jooksusuunda nagu maa alt väljakasvanud Žegulevi mägede kivimürakad. Need mäed on tõepoolest kasvanud maa alt. Kunagi, üsna kaua tagasi, kärises siin maakoarik ja tekkinud lõhe üks servi kerkis kõrgele üles eespool mainitud nimega mägedeks. Et vältida sel kombel tekkinud tõket, tuli Volgal kääruga ringelda itta. Inimesed sõitsid mööda seda kääru, raiskasid aega Žegulevi ümbersõitmiseks, kuid mitte ainult aega, vaid ka aurikute kütet. Õpetlased kõnelesid geograafilisest ja geoloogilisest väärust. Kellelegi ei tulnud aga pähe seda väärust parandada. Ning vaata — viimaks ometi nägid inimesed Samaara kääru teissuguste silmadega. Nägid nagu meister, kes vaatleb materjali. Kääru pikkus on 166 kilomeetrit, vahemaa kääru alguse ja lõpu vahel aga kõigest 25 kilomeetrit. Mis oleks, kui ühendada kääru otsad kanaliga, õgvendada Volga?! Teekond Volgal lühenes seega tervenisti saja kilomeetri võrra. Milline võit see oleks igale aurikule igal sõidul küttematerjalis ja ajas. Kuid ons kerge ühendada kääru otsad? Ehitada kanal 25 km pikkune — see läheb maksma. Ja pärast, ole lahke, ühendad kääru otsad, ei ühenda neid aga ots-otsaga, kulu on tulust suurem.

Foto uuest Nõukogude filmist „T A I G A”, mis varsti linastub Tallinnas

Kuidas toimida? Peab taas vaatama tähelepanelikult kaardile. Volgasse jookseb kääru põhjapoolses osaspeen nireke — Ussa jõgi. See on meie ülesandele väga sobiv asjaolu. Ussa jõgi jookseb 23 kilomeetri pikkuses just selles sihis, milles on vaja kaevata kanal. Ongi pea-aegu valmis säng kanalile. Jääb ainult üle lõigata läbi kahe kilomeetri laiune kitsas kaelus, mis lahutab Ussa jõge kääru lõunapoolsest otsast. Kuid siinjuures tekib juurde huvitav asjaolu: kanalis, mis ühendab kääru mõlemaid otsi, tekib veelangus, kuigi lühikesel vahemaal. See aga tähendab, et me mitte üksnes lühendame Volgat, vaid loome sellele kohale uue võimsa energiaallika. Tuleb kasutada vee energiat ja ehitada hüdrojaam.

Niisugusel asjade mõistusepärasel menetlusel alistub loodus inimesele.

★

FAKTE MINEVIKUST

Tsaariajal saadeti Siberisse asumi- sele mitte ainult kriminaalkurjategijaid ja riigivõimu vastu eksijaid, vaid ka süüdlasi niisuguses raskes roimas, nagu seda on hobuse juhtimine ohjades. Seda peeti looma piinamiseks, sest 17. sajandil komme nõudis hobuse juhtimist suu kõrvalt.

* *
*

Siberisse saatmise eest ei olnud kaits- tud isegi elutud asjad: tsaar Ivan IV poeg Fjodor saatis Siberisse Uglitsi lin- nakese kella, sest see oli julgenud hel- liseda troonipärija tapmise ajal. Nagu teistelgi roimaritel tiriti kellal enne telesaاتمist keel suust ja lõigati kõr- vad peast.

ESIMENE POOLAASTA NÕUKOGUDE TALLINNA TEATRITES

Möödunud poole aastaga on kodanlik Eesti muutunud Nõukogude Eestiks. See määratu suur murrang on kõigil aladel nõudnud pingutusi, tekitanud siin ja seal paratamatult häireid, ajutisi tühemikke, kõike seda, mida nimetatakse „ülemineku-olukor-raks“. Loomulikult on see ajaloo olulisim murrang puudutanud meie teatrit. Teater ei ole öieti kunagi olnud mingi elu eest „kaitstud“ kunstioas, veel vähem võib ta seda olla sotsialistlikus ühiskonnas. Vastupidi: just siin saab esmakordselt täiel määral tema vastutusrikkaks ja üle-vaks ülesandeks inimeste ühiskondliku teadvuse äratamine ja kasvatamine kunstilise teadvuse, kunstilise elamuse kaudu.

Ei või ütelda, et meie teater, tulles väike- või „suur“-kodanliku maitse ning eelarvamustega enam või vähem mürgi-tatud minevikust, oleks osutunud saama-tuks suurte oleviku-ülesannete ees. On tõsi, et nõukogude repertuaari esitamisel on siin-seal ilmnenu olulisigi puudujääke, psühholoogiliselt ja koguni ideoloogiliselt küsitavaid tõlgitsusi. Kuid see osaline küündimatus on täiesti mõis-tetav, kui meenutame, et alles äsja ja paljuti praegugi ei ole meil, endisest Eestist tulnud inimestel, päris selget ja kogetud pilti uuest nõukogude inime-sest, kellega nüüdne nõukogude näidend peamiselt tegeleb, tema mõtte- ja tunde-laadist, oludest jne. Sellest esialgsest võõristusest ülesaamiseks on Tallinna eesti teatreile arvestatavaks abiks Puna-lipulise Balti Mere Laevastiku Teater oma hoolsa realistliku lavatööga ja ausa ansambli-mänguga.

Ometi on „Estonia“ teater andnud ühe nõukogude autori näidendiga möö-dunud poolaasta parima ning mõjuvaima lavastuse, mis arvatavasti jääb veel mõ-neks ajaks eesti teatreile eeskujuks. „Vassa Železnovi“ autor on aga Maksim Gorki, võrratult mitmekülgne ja sügav inimestekujutaja — ja selle näidendi ainestik on „tsaariaegne“, seega meie vanemale põlvkonnale enam-vähem kogemustekohane. Olgu teose soodsusega lugu nii või teisiti, kuid selle psühholoo-giliselt ja mänguliselt väga nõudliku näidendi kõlbliselt laostuvast rikkast kapitalistiperekonnast esitas „Estonia“

trupp Andres Särevi juhatusel täie kultuursuse ning täieliku sisseelamisega. Liina Reiman oli Vassa Železnovi, hoolimatult tahtejõulise ja siiski süga-valt kannatava perekonnaema raskes osas jälle kord oma võimete tipul; ta mängu „suurus“ ei hävitanud realist-likku kodusust. Kauemaks jäid meelde ta õnnetute tütarde osades ka Mare Leet ja Reet Aarma, veidrikust elumehena Hugo Laur. Kahjuks aga ei saavutanud näidendi ainus positiivne kuju, bolševik Rahel, kes on Vassa mini, Meta Lutsu tõlgitsuses seda inimlikku mitmekülgsust ja individuaalsust, mis üllatas selle la-vastuse väikseimaiski tegelaskujudes. Kuuldavasti on küll Raheli osaga raskusi olnud suurimaailgi Nõukogude Liidu teat-reil, mida seletab Raheli järsk ja veidi abstraktne erinevus muust tegelaskon-nast. — Igal juhul näitas see lavastus, et ausa psühholoogilise sisseelamise ja realistliku väljatöötamise teel on teat-ris võimalik teha olematuks kõik erai-duspiirid „oma“ ja „võõra“ vahel — saa-vutada täit üldinimlikkust, mida kunagi peeti klassitsismi monopoliks.

„Töölisteater“, kes juba kapita-listlikus Eestis jõudumööda hoolitses ideoloogiliselt proletaarliku ja ka nõu-kogude näitekirjanduse lavaletoomise eest, on möödunud poolaastal mänginud kolme uuemat nõukogude näidendit. Pa-rimini õnnestus neist Boris Lavrenevi „Murrangu“ lavastus Priit Põld-roosi juhatusel. See täisväärtuslik, paa-tosest ja üldsõnadest hoiduv teos kuju-tab murrangut inimeste teadvuses suure Oktoobrirevolutsiooni eelpäevil ja sobis seepärast väga hästi revolutsiooni aasta-päeva tähistamiseks. Tegelas-teks on ühel poolt vana komandöri perekond Kroonlinnas ja mõned episoodilised, re-volutsioonile vaenulised ohvitserikujud, teiselt poolt ristleja „Aurora“ madruste revolutsiooniline kollektiiv. Eriti selle kollektiivi mäng ristleja pardal oli hästi välja töötatud ja elav, kuid soovida ei jätnud ka revolutsiooniga kaasa mineva-te endiste ülemkihi-inimeste — vana ko-mandöri ja eriti tütre — individuaalne esinemine. Neis osades oli Aleksan-der Mägi rahuldav, Lisl Lindau väga hea oma diskreetuses. Laevakomi-tee mehise madruste esimehena, keda komandöri tütar hakkab armastama, oli

kõigiti tüse Alfred Rebane. Silmapaistva, väga iseloomuliku kuju andis Enn Toona kõrgi aadlikust ohvitserina.

Aleksei Arbuzovi „Tanja“ teemaks on samuti maailmavaateline ja elutaju-line murrang, ent ainult üksiku inimese teadvuses ja juba väljakujunenud nõukogude olukordades. Ainult kitsast armastusõnnest unistav naine jõuab siin kannatuste teed kaudu vabanemisele, kaasaelamisele ühiskonnaga; ruumiliselt jõuab ta diivanilt Moskva mugavast korterist Kaug-Ida tuiskudesse ja noore, tohutute väljavaadetega elu valdkonda. Priit Põldroosi lavastuses „Töölis-teatris“ mõjusid kaasakiskuvaimalt siingi mõned „kollektivistlikumad“ pildid Kaug-Idast, hoolimata üksikuist küsitavaist detailidest. Nimiosa andis Lisli Lindau süvenemisega ja kohati ka soojusega, kuid sellest hoolimata ei olnud näidendi „eraelulisemal“ algusosal täit mõjuvust — küllap mõningate psühholoogiliste üleminekute ebaveenvuse ja ka küsimuses olevate eluprobleemide võõruse tõttu meie senisele kogemusele. Uldmulje esietendusest jäi siiski vähimalt korralik. — Viimast aga ei või samal määral ütelda S. Hergeli ja O. Litovski ungariaine-lise draama „Minu poeg“ esietendusest „Töölis-teatris“. Kõigest ideoloogilisest ja põnevuslikust pingsusest hoolimata ei ole see nõukogude näidend vaba silmapaistvaist puudusist, kõigepealt ülepingu-tusest niihästi sentimentaalsuse kui ka kodanliku leeri jõhkruise suunas. Võib-olla tulid need küsitavused ilmsiks just Valter Soosõrva lavastuse teatava loiduse ja viimistlematuse tõttu. Kat-rin Välbe andis küll parimat vanglas vaevleva kommunisti ema osas, ja Hugo Malmsten kehastas kõikuvat ning arga liberaali suure elavusega; Enn Parve oli oma ideele lõpuni truus jääva poliitilise vangina koguni parem kui kunagi varem.

„Draamateater“ saavutas sügis-hooajal täie menu ühe nõukogude ko-möödiaga — A. Bulgakovi „Uue ma-jaga“ August Sunne lavastuses. See on olustikunäidend ja ülemeelik satiir, seejuures vaba tahtlikust ühekülgsusest. Uude majja kolivad üheaegselt kilpkodanlik Zjablokovi perekond, kelle pea on trusti kassameister, ja salkkond noor-kommuniste. Veeuputuse-eelsete vaade-tega ning mustust armastavate Zjablokovi-de ja uut, selget ning puhast maailma esindavate noorkommunistide vahel are-

neb võitlus ülemvõimu pärast ühisel terri-tooriumil — ühise korteri salongis, köö-gis jne., ja häälte pärast korteri üldkoos-olekul. Ei puudu kavalaid intriige, üle-jooksmisi, reetmisi. Meelde jääb nais-noorkommunist, kes algul hiilgab oma sünge dogmaatilise poosiga, et hiljem seda kergemini langeda väikekodanlike meelituste ja hilpude ohvriks. Kuid pea-kujuks jääb veidralt ja hasartselt väik-lane vana Zjablokov, keda Arno Suur-org kehastas võrratu koomikaga. Ta kä-ratseva ja kokkumatu naise, tüüpilist perekonna-egoismi esindava tulehargi osas oli peaaegu sama hea Valentine Kask; vana tööliste osas, kes esindab lihtsat inimlikku soojust, paistis silma Johannes Kaljola. Noorkommunisti-dest olid mänguliselt head, kuigi eluli-selt ehtsuselt vahest mõnevõrra küsita-vad, Aino Talvi, Oskar Liigand, Elmar Kivilo, Salme Reek.

Põhilisi puudusi ilmes „Draamatea-teris“ Viktor Gussevi värssnäidendi „Kuul-sus“ tõlgitsuses. Kui autor seab siin vastamisi kuulsusjanulise, kangelaslik-kusega poseerima kippuva lenduri Ma-jaki ja „lihtsa inimese“, tagasihoidliku insener Motõlkovi, kes ei häbene tun-nistamast ka oma argust ja kellele ko-mandör usaldabki ohtlikema ülesande, siis oli Eduard Türk lavastajana ja Motõlkovi osa täitjana selle vahekorra peagu ümber pööranud. Tema Motõlkov kaldus tihtigi andma „mundrimängu“ ja kõmistama kangelaslikult häält, nagu seda nõukogude teater oma isamaakait-sjate realistlikul esitamisel vaevalt lubaks. Teistest tegelastest täitsid mitmedki oma ülesanded väga hästi — nii Maria Türk liigutava töölislesena, Motõlkovide pere-konna emana, Frants Malmsten sü-damliku vana näitlejana, Arno Suur-org toriseva kirurgiaprofessorina jne.

Suurima hulga nõukogude lavateo-seid on, nagu võib ennakultki oletada, publiku ette toonud Punalipulise Balti Mere Laevastiku Teater, ja saavutanud mõnegagi neist meelde-jäävat ja eeskujuvandvat mõju. Esikohal võiks nimetada J. Hermani tõsisisulist näidendit „Õed“ Mihhail Pärna la-vastuses. Teos käsitleb kuulsa arsti Pi-rogovi tegevust rahva sõbrana ja abista-jana ning oma kaastöölise veenjana ja vaimustajana. Peaosas andis väga läbi-tuntud ja väliselt viimistletud kuju noor näitleja A. D. Kutjin. Kuulus teadlane, taimefüsioloog, on peategelaseks ka Leo-nid Rahmanovi näidendis „Rahutu va-

nadus", mille esietendusega S. E. Rapoport'i juhatusel Punalaevastiku teater tähistas suure Oktoobrirevolutsiooni aastapäeva. Teisel poolt on sel teosel veel enam ühist B. Lavrenevi juba puudutatud „Murranguga": ka siin näeme „paremlaste" perekonda, õige elatanud inimesi, kes oma avara silmaringi ja andumise tõttu oma elu-ülesandele siiski suudavad loobuda senisest kodanlikust, kahjuriteks muutuvast kaaskonnast ja lähevad kaasa revolutsiooniga, uue maailmaga. Professor Poležajevi osas oli väga huvitav L. A. Golovko, kuigi ta oma virtuoslikkuses mõnikord pani enam rõhku välisele rahutule „professorlikkusele", kui seda oleks olnud tarvis. Ta südamlikkus, hoolitsevat naist mängis suure soojuse ja karakterisusega J. A. Grigorjeva.

Nõukogude näitekirjanduses on teadlane, inimsoo üks olulisimaid edasviijaid, üldse võrdlematult sagedamini kangelaseks kui kapitalistlike maade lavateostes. Kolmaski Punalaevastiku teatris nähtud „tsiviilnäidend", N. A. Venksterni „Tuisk", tegeleb teadlasega-leitajaga. Seekord on see maa-arst kaugel kolkas, kus ta on kaotanud usu oma saavutussisse ja langenud pauraisse kompleksidesse. Ta päästjaks osutub rivaal noore naisarsti näol, kes on komandeeritud ta abiliseks, ja käitub mõnikord muide veidi liiga naiivselt, et saaks põnevaid situatsioone. L. A. Golovko lavastuses läks see asi üldiselt väga hubaselt. Arsti osas oli huvitavalt karakterne G. B. Kartsev, ta rivaalina sarmikas A. P. Popeko, velskerina väga humoristlik M. K. Belov, hakkaja maaneiuna üliehtne V. A. Popova.

Tunduv osa Punalipulise Balti Mere Laevastiku Teatri repertuaarist kuulub loomulikult erialalisse liiki, kujutades Punaarmee ja Punalaevastiku elu-olu ning arendades sotsialistliku kodumaa kaitsmise ja seltsimeheliku, kollektivistliku kasvatusse mõtet. Kunstiliselt ei tarvitse see aine kindlam piiratus lavateoseid kahjustada, kuid üldiselt annab end siiski tunda autorite teatav ebakodusus spetsiifilisel alal. Usna huvitava mulje A. V. Pergamenti lavastuses, millega avati hooaeg. Punaarmeealaste-piirivalvurite ohtlik elu Kaug-Idas, jaapani sõjaväelastüüpide meisterlik esitus, avarad maastikudekoratsioonid — see kõik mõ-

jus värskelt ja uudset, kuigi teose int-riig pole just tugev. Väga õpetlik oli aga konstateerida, kuivõrd loomulikult ja sundimatult mängib teatri ansambli punaarmeealasi-komandöre kui ka rivimehi. Siin ei ole jälgegi lootmisest mundrile ja „mehisele toonile"; siin ei näe ka statiste, vaid ühesuguse andumusega mängivaid näitlejaid. Tegelasist paistsid silma eriti A. Kutjin kordonit-ülemana, L. Golovko jaapani majorina ja M. Ladõgin valgekaartlasest spioonina. — Lõbus, otse pool-operetlik puna-laevastiku-komöödia on I. Zeltseri ja M. Jankovski „Kui õitseb sirel", kevadiste armusekelduste lugu Kroonlin-nast. Meelde jäid tegelasist lopsakas J. A. Grigorjeva, üleemeelik M. A. Ma-majev ja oma hädades väga loomul-lik ning sundimatu miinilaeva-masinist G. I. Aleksandrov. — Parim asi sel-lest repertuaariliigist oli aga lühike dra-matiseering „Neljakümne esimene" B. Lavrenevi teose järgi M. M. Koro-levi lavastuses, muide veidi formalist-liku miniatuuride-õhtu kavast nimetusega „Viis armastuse katsumist". See terav ja omapärane armastus-lugu kodusõja peadpöörilavastuses olukorda-des mõjus väga tugevasti ka mänguliselt küljelt. Ei saa niipea unustada V. A. Popov'at punase naispartisani osas; väga hea oli ka I. P. Dmitrijev valgekaardi ohvitseri osas.

Eesti algupärast repertuaari ka-sutasid Tallinna teatrid sel sügishooajal liigagi kasinalt. Kuna murrangulisel ajal ei osatud seisukohta võtta meie uue-ma näitekirjanduse sotsiaalselt vastuvõetava osa suhtes, siis haarati meie lavaklassi-kute Vilde ja Kitzbergi järele. See ei olnud sugugi halb mõte, ja halb pol-nud ka see, et mõlemalt valiti teosed, mis väärivad täit hindamist oma kriiti-lise realismi ning sotsiaalse eetose poo-lest, kuid olid vahepeal osalt pälvimatult sattunud kehavõitu kuulsusse. Need näidendid on Vilde „Side" ja Kitzbergi „Laurits". „Estonia" trupp näitas Andres Särevi juhatusel, mida võib psühholoogilise süvenemise ja tööhoo-lega teha „keskmisegi" lõõgivõimega la-vateosest. 1. imperialistliku sõja eelne „eesti Tallinn", s. t. tema eesti kodan-luse-tõusikluse õhkkond oli siin väga hästi edasi antud ühes selle purutagur-like kui ka demokraatlike ja idealistlike eritendentsidega. Haruldasetl iseloomu-liku ja sugestiivse kaju andis kiskjali-kult rahaahne raamatukaupmehe Ilvese

osas Ants Lauter; ta poja ning vastase rasket osa mängis Teet Koppel täiesti rahuldavalt. Arnold Vaino oli enesege kohta erakordselt lopsakas elurõõmsa, kombineerijatüüpi äritegelase osas; Marje Parikas mängis suure kultuursuse ning vaikse süvenemisega äriteenijata, noore Ilvese armsamat. Ansamblist kukkus välja kadakliku, edvistava lese osas Mari Möldre: esmakordselt „Estonia“ trupi koosseisus esinedes tarvitas ta liiga „särtsakaid“ toone.

Kahjuks ei kohelnud „Töölister“ „Lauritsat“ kaugeltki säärase hoole ja armastusega. Tagajärjeks oli peagu läbikukkumine. Tõsi küll, „Lauritsa“ ülesehituslikud puudused oleksid teinud raskusi vilunumalegi näitejuhile, kui seda on Valter Soosõrv. Kuid seda enam oleks pidanud rõhku panema näiteks tagurlike tõusikute ja tegeliskite koosviibimise väljatöötamise majadeomaniku Luige „salongis“; oleks pidanud Peterburist saabunud naisdoktorit, keda mängis Lisl Lindau, enam kontrastima provintsliku rahameeste-seltskonnaga, jne. Igatahes olid paljude osatäitjate saamatused koosviibimisel, kus mitmed pidid esinema „seltskonnalõvidena“, otse talumatud. Tunnustust pälvis siiski Hilda Sooperi ja Alfred Rebase mäng Luiked abielupaarina; Aleksander Teetsov oli musta tegelinski ja tulesüütaja Kүүлslaugu osas kohati vägagi ilmekas.

Enam-vähem kaasaegse välismaise näitekirjanduse osatähtsus, mis meil on aina kippunud esikohal olema, langes möödunud poolaastal Tallinna teatrite repertuaaris tunduvalt. See-eest on valik olnud parem tavalisest. On vabanenud väikekodanlikele vaistudele vastavaist ajaviitekomöödiaist, mis viisalt ilmusid ikka jälle meie lavadele viimaselgi ajal; on püütud seski liigis pakkuuda ühiskondlikku mõtet edasiviivaid teoseid, mis veenavad kapitalistliku ühiskonna vastuokstuste paljastamise teel ühiskonna ja inimese muutmise, arendamise vajaduses, nagu seda muide taotleb peaaegu igasugune hea näitekirjandus. Parima lavastuse andis ka selles liigis „Estonia“ Andres Särevi juhatusel: Marcel Pagnoli „Eluaabits“, ülemeelikult kodanlikku korruptsiooni ning rakkumardamist paljastav, teravalt konstrueeritud pariislik komöödia saavutas siin täie mõju ja menu. Tegelasist hüil-

gasid eriti Ants Lauter naiivikust suliks areneva Topaze'i osas, ja Paul Pinna linnanõunikust suurkelmina. Pinna virtuooslikkus, milles polnud midagi kunstlikku, viis selle kuju teatriajalukku. Kahjuks ei aidanud oma tänulikus osas neile meistritele küllaldaselt kaasa uus jõud Agnes Lepp, kuid ansamblist ta ei häirinud. — Väga kunstiväertuslik ja sisukas on iiri vabadusvõitleja O'Casey näidend „Juno ja paabulind“, mille lavastas „Draamateatris“ Ruut Tarmo. Ettevalmistus oli — vist ka kestuselt — olnud aga niivõrd puudulik, et see eht-iirilik, kummalisist meeleoludest ja valusaist tõsielu-vastuoludest põimitud teos näis esietendusel trupile täiesti üle jõu käivat, kuigi mitmed tegelased, nagu Frants Malmsten töötuna allakäiva töölise osas, püüdsid anda oma parimat. Puudus aga ansambliilik kooskõla, atmosfäär, kandvus... Arvatavasti on lavastus pärast uuesti „tõesseandmist“ nüüd siiski parenenud. — Pühholoogiliselt ja kunstiliselt võrdlemisi keskpärane on Georg Turneri „Vett Canitogale!“, näidend Metsiku Lääne tsiviliseerimise ja mõrvarliku korruptsiooni vastu võitlemise ainetel. Ruut Tarmo oli selle põneva, ent jämedakoelise asja „Draamateatris“ lavale toonud rahuldavalt; rohkem paistis ta silma insenerist peakangelase osa mängijana. Hea oli Linda Tubin kriminaalsete asjadega tegeleva, „vampliku“ kõrtsipere-naise osas; midagi ei jätnud soovida Voldemar Alev peainsenerina. Helmut Vaag oli selge reeturitüüp ja Erna Korjus diskreetne armastaja — kahjuks vaid veidi liiga diskreetne.

Siirdudes klassika-lavastuste vaatlusele alustame A. N. Ostrovski komöödiaga „Talendid ja austajad“. Ostrovskist ei lahuta meid küll sajan did, kuid vene teatritele on ta klassik — nimelt 19. sajandi keskmise kolmandiku vene elu võistlematu kujutajana ja arvustajana. Punalipulise Balti Mere Laevastiku Teater esitas mainitud teose M. M. Korolevi lavastuses väga hoolikalt, suure realistliku täpsusega, mis näiteks raudteejaama-vaatustes vist ületas välise seadelduse poolest meil seni nähtu. Ka pühholoogiliselt küljelt oli lavastus tihe. Nägime rea lopsakalt omapäraseid ja lõbustavaid, ent siiski tõseliselt tüüpe, eesotsas J. A. Grigorjevaga provintsinäitlejanna ema osas. Head olid ka A. D. Kutjin idealistliku üliõpilasena, M. D. Ladõgin

soliidse kosilasena ja miljonärina, S. M. Mamõrev heasüdamliku kaupmehena jne. Paraku ei või ütelda, nagu oleks A. J. Zaržitskaja „talendi“ enese, s. o. näitlejanna osas kasutanud täiel määral võimalusi. Ta esines üldiselt sümpaatselt, kuid vähese kandvusega. Ka mõnes muus osas oleks tahtnud näha enam loomulikku mahlakust, mis on just Ostrovski tegelastele omane. — Täielikumagi menu saavutas sama teater „Itaalia Molière'i“ Carlo Goldoni rokokooliku komöödiaga „Valetaja“. Siin pääses täielikule mõjule vene näitleja liikuvus, sujuvus, kergus, kus seda vaja, ja koolitatud graatsia. Härrasmehest valetajat ennast mängis vähimalt rahuldavalt A. M. Knjažetski, ta arvustushimulise ja lõbuse teenri Harlekiini osas aga otse hiilgas virtuoos L. A. Golovko. Veetlev armastav noormees oli N. I. Anufrijev, hea commedia dell'arte'lik doktor A. V. Trussov.

„Shakespeare'i enesega“ tuli möödunud poolaastal järjekordselt välja „Estonia“ teater. Komöödia „Tõrksa taltsutus“ läks Andres Särevi lavastuses esietendusel säärase menuga, publiku säärase kaasaelamisega, et seda võib pidada sünnimuseks eesti teatrielus. Iseenesest pole sugugi kerge täita selle pika komöödia kõiki pilte niivõrd pin-

gelise eluga, et meieaegse sisuõudliku teatrikülastaja huvi kohati ei raugeks. Ometi sai „Estonia“ draamatrupp selle ülesandega hakkama — tänu oma koolitusele ja tehtud töö hoolsusele. Lavastuses oli alla kriipsutatud teose teatavaid realistlikke, arvustavaid momente, mis aga sugugi ei häirinud Shakespeare'ile põhimiselt omast „inimlikku teat-raalsust“. Taltsutaja-peigmehe osas esines väga ilmekalt Kaarel Karm ja Marje Parikas oli ülitemperamentne ning ehtne tõrges „Kadri“. Head olid ka Mare Leet, Ants Eskola, Juhan Tõnopa, ning koomilis-realistlike teenrite osades löid elevust Hugo Laur ja Reet Aarma. Selle lavastuse täieline kordaminek igatahes annab teatrile küpsusetunnistuse.

Seega lõpetaksimegi ülevaate, piirdudes õhtut täitvate sõnalavastustega täiskasvanud publikule. Nägime, et kolm ENSV pealinna eesti teatrit ja ta noorim teater, Punalipulise Balti Mere Laevastiku Teater, on tähelepanavat ning väärtuslikku saavutanud iga repertuaari-liigi alal. See võimete avarus ja mitmekesisus on parimaks tagatiseks teatri edule. Erilise huviga ootame aga uudse nõukogude eesti repertuaari lavale-tulekut, mis algab juba käesoleval pool-aastal.

H. PARREST

U. MELLIK

Kaevur

„PIONEERI“ ESIMISE AASTAKAIGU PUHUL

„Ja kui me kõneleme kommunistlikust kasvatusesest, siis tähendab see eelkõige, et iga töölise teadvusse tuleb sisendada kas või algelinegi kohusetruudus tema töö suhtes. Peame sisendama temale: kui sa pead end bolševikuks või kas või ainult ausaks Nõukogude kodanikuks, siis võta ka vaevaks oma saadused valmistada algeliseltki kohusetruult, et nende väärtus oleks hea.“

M. I. Kalinin.

Noorsookirjandus on väärtuslik kasvatusegur, suuresti vajalik ja nõudlik ala. Eriti nõudlik tuleb olla perioodiliste väljaannete, laste- ja noorsoo-ajakirjade suhtes, sest nende mõju noortesse lugejatesse on vahetum ja mitmekülgsem kui üksikul raamatul.

Toimetada ja välja anda kõigiti õnnestunud noorsoo-ajakirja on seetõttu raske ülesanne. Noorsooleht tugineb tavaliselt 6- kuni 16-aastasile kasvavale kodanikele, kelle huvid, arusaamad ja kalduvused on äärmiselt kõikumavad. Rahuldada seda käärivat, kontuuritut hulka, olla talle tarvilik, omane ja huvitav suudab ainult säärane ajakiri, mille koostajaiks on noorte eluavaldusi tundvad ning sotsialistliku kasvatuses ülesannetes teadlikud isikud.

Kodanliku Eesti noortelehtedes puudus hoog, värskus, ideeline rakendus, neil oli vähe ütelda sisuliselt uut, nende kasvatuslikud printsiibid olid niisama kõdunenud kui ühiskondlik süsteemgi, mis neid kandis. Nad kiritsesid, tegid eksisamme, kadusid, ega olnud neist kellelgi eriti kahju. Soov tõelise, täisväärtusliku, edasiviiva noorsoo-ajakirja järele jäi ja tugevnes.

Sotsialismi võidulepääs löi võimaluse selle soovi täitumiseks. Nõukogude maa teeb kõik, et kujundada noortest kõrge vaimse ja kõlbelise väärtusega kodanikke, noorsoo kasvatus on tehtud tähtsaks ühiskondlikuks ülesandeks, õppeasutustele ja noorsoole määratud trükisõnaliste väljaannete eest kantakse suurimat hoolt.

1. oktoobril 1940 ilmus Nõukogude Eesti esimene noorsoo-ajakiri — ENSV Pioneeride Organisatsiooni häälekandja „Pioneer“. Ajakiri võeti noorte poolt vastu vaimustusega. Temas loodeti leida kõike seda, mida tuleb nõuda nõukogude noorsoolehelt. Ei olnud ime, et ajakiri saavutas üsna märkimisväärse leviku.

Kas „Pioneer“ õigustas temale asetatud lootusi?

Mõningal määral küll. 6 numbrit, mis ilmusid 1940. aasta jooksul, sisaldavad mõndagi head ja hindamisväärset. Märkigem siin instrueerivaid kirjutusi pioneeride organisatsiooni tööks, mõningaid noorsoopäraseid jutustusi (M. Zoštšenko palad, T. Braksi „Kärnipoisid“, A. Menjailovi „Tegeva vulkaani kraateri juures“ jt.), kirjutusi töötava rahva suurtest juhtidest ja Nõukogude tähtpäevadest, lennuasjandust käsitlevat osa, osalisel määral ka kehakultuuri-, male-, kabe- ja ajaviitenurka. Huvitav kroonika pioneeride tegevusest oleks võinud olla täielikum.

Agas esineb ka puudusi, seda just üldkasvatuslikus osas. Jutustuste valik on juhuslik ega anna tunnustust valijate kuigi teravast kriitikavõimest. E. Borissovi „Vanaema armastuse“ (nr. 1) koht ei ole noorsoolehes, Gert Helbemäe „Vasar, alasi ja sepalõõts“ (nr. 2) on küsitava väärtusega, Ed. Nuki „Arne päästab olukorra“ (nr. 5) on sündmustikult võlts ja ebatõenäoline. Üheks ajakirja puuduseks tuleb pidada sedagi, et arvukail juhtumel ei ole märgitud kirjutuste autoreid ega artiklite päritolu.

Üsna paha on lugu luuletustega, mida on toodud päris tihedalt. Peale paari J. Kärneri värsi ei leidu nende seas kuigi palju sääraseid, mis aitaksid hoida pioneeride ajakirja nõudlikku taset. Liiga tihti esineb värsikujulisi sõnasegaid, mis on otseki näited, milline ei tohi olla luuletuse nimele pretendeeriv noorsoopala. Toome ilmekaks illustratsiooniks mõned väljavõtted:

„Kui meid, noori, pettepillides hoi,
Isamaa-armastusest ainult rääkida võidi.
Kuni suveõös puhkes punane moon.¹
Rahva armastatuim värvide toon.
... Koidiku saabudes silm näha võis uut.
Rahval — andisel, nukral, — nüüd hõis-
[kasid suud.

Kõrgel hoidsid vabaduse lippu-punast,
Kuulutades vanale lõpu.
Nüüd armastame suurt kodumaad,
Mille piiride algul Läänemere vood,
Kaugel seal säravad Volga kõrged h o o d
Ja laiuvad Siberi metsad ja sood.“

(Laine Rohtla, „Ahelate kõlinsas“.)

¹ Kõik sõrõndused minu. T.

„Hüplevad, karglevad pilvede ruunad, öudne nii... hämar on...

Elu nüüd võtnud uued suunad
— hävinud võimutse draakon!

... Torm tuleb. Ta võimuses sinav laht,
tä tuiskab lainetest reel,
kordkorralt muulile kuhjub vaht
ja vahus ka tormil on keel!
Õotsumas muulil on inimvarje,
— keegi taaruvalt kõnnib kui karu.
Korraga! Jube... öudne on karje
Inimohvri on saanud too maru.”

(Kaljola Pein, „Laastavas tuules“.)

Luuletused on toodud ühel-samal leheküljel kõrvuti. Ei ole neil sisu ega vormi, riimist, rütmist ja lauseehitusest rääkimata. Esimese laulu ebaselge sõnastus võib tekitada noortes väärtõlgitsusi geograafiliste kohtade õige asendi suhtes. Teises esineb jäme vääratus revolutsiooniliste sümbolite, tormi ja maru kasutamisel motiivis, mis lahendatakse „inimohvriga“. Kui ajakirja koostajad tahtsid pioneeridele esitada algajate katsetusi, oleks võidud seda teha vastavas omaloomingu nurgas, mitte aga kvaliteetinõudvas üldises tekstis. Hoidugem rikkumast kasvavate noorte maitset ja segamast nende arusaamist heast ja halvast luulest.

„Pioneer“ värsimeistrite seast leiame ka ajakirja tehnilise toimetaja R. Parve laule. Neis on kübeke kunstihõngu, kuid sületäis ebamäärasust ja tühje sõnu. Avanimbris toodud luuletuse „Tõusvale noorusele“ puuduste kohta on M. Raud teisel avaldanud üsna paikapidavaid mõtteid. Asja ei tee paremaks seik, et ajakiri ilmutab nagu vastukaaluks sama laulu veel teiskordselt „Pioneeris“ nr. 3, nüüd juba mass-deklamatsioonina.

Luuletuses „Maailma noorusele“ („Pioneer“ nr. 4) esineb kordriim:

„Igavesti kestku ahel
maailma noorte vahel.“

Ahel on proletariaadile kujunenud orjuse võrdkujuks. Miks peaks just ahel ühendama maailma noori? Kas ei ole võimalik leida teine ja sobivam väljendus?

Märkimist nõuab ajakirja nõrk keelepuhtuse hoidmine. Üsna sageli tabab silm väänatud vorme ja raskeid ortograafilisi eksimusi:

„...on keegi poris jalgel käinud
ümber maja ...“ (A. Palm-Mäeotsa „Sügisene öö“, „P.“ nr. 3).

„...Aga teda ei huvitanud rikkus ja mammona (!) kogumine.“ (Artikkel „Friedrich Engels“, „P.“ nr. 4).

„...Me pühime ära siit sompase öö...“ (E. Koppelmaa „Ilus on elada noorena!“ „P.“ nr. 6).

„Meid tervitakse (!) Moskvast
ja Volga kallastelt.

Meil ödesid ja vendi
on ilmalõp mata (!)

„...kui käsn saab hingest lõigatud...“
(K. Valge, „Nüüd lipud kõrgemale!“
Samas.)

„Pioneer“ nr. 1 spordivestest „Viimne võit“ on sportlast võrreldud heleda planeediga!

Nüüd vaadeldagem lühidalt „Pioneer“ tehnilist külge ja öelgem avameelselt, et see on ajakirja halvim. Niipalju juhuslikkust ja ülekuhjatust on raske leida kuskilt mujalt. „Pioneer“ nr. 1 tekstides on kasutatud üle tosina erineva kirjatüübi ja -kraadi, sama nähtus kordub ka järgmistest numbrites. Ajakiri muutub trükikoja kirjaproovi raamatuks! Leheküljed on murtud läbisegi ühte, kahte ja kolme veergu. Üldpilt on rahutu, tarbetult edev ja silmale raske jälgida. Loodetavasti paraneb see viga käesoleval aastal lõplikult „Pioneer“ toimetuse ületoomisega kirjastuse tehniliste ja kunstiliste nõuandjate mõjupiirkonda. Rahutust omakorda aitavad suurendada trükitehnilised ülepakkumised üksiklugude peakirjade kundamisel ja lehekülgede äärestamisel.

Tekstis esinevad illustratsioonid on üldiselt õnnestunud, fotode reproduktsioonides, väljatöötuses, paigutuses ja värvis esineb aga ebaühtlusi (nr. 2, lk. 48/49, nr. 4, lk. 111, nr. 6, lk. 178).

„Pioneer“ nr. 5 lennuasjanduse nurgas on joonkliiseed viidud välja teksti üldisest pinnast. Piltide väljaviimist ärteleteleks üldse teostada ettevaatlikult, muidu ei jää ajakirja köitmisel nende teraviklusest ja mõjust kuigi palju järele. Vaadeldagu näiteks lk. 178 ülemist pilti sellelt seisukohalt!

Lennuasjandust selgitavad joonised on sageli õige algelised ja juuresolevad tekstid vigased („proppeller“ — „P.“ nr. 6). Nende ümberjoonistamine enne klišeerimist ei tohiks tekitada raskusi.

Ajakirja kaaneillustratsioonid on muutunud kordkorralt paremaks, esialgne liigne kirevus on asendunud tagasihoidlikumate toonidega.

UUT ILUKIRJANDUST

P. Krusten: Purustatud pesa.
214 lk. Hind 8 rubla.

V. Uibopuu: Viljatu puu.
204 lk. Hind 8 rubla.

Need on esimesed novellikogud Nõukogude Eesti riiklikult kirjastuselt. Nad on väliselt kuidagi sarnased. Neil on ühtne kaust ja maht. Ka kaantes on sugulust — mõlemad on kunstnik M. Roosmaalt, heamaitseelised ja oskuslikult kujundatud.

Erinevust on tekstipildis ja jutustuste arvus. Peamine lahkuminek avaldub kunstilises väärtuses, milles märgatavalt kõrgemale tõuseb vanem ja kogenum autor — Krusten.

Kõige ülalmärgitu kokkuvõte näitab, et „Pioneeri“ sisuline, keeleline ja tehniline tase ei ole seni tõusnud vajalikule kõrgusele. Vastutavad koostajad on võtnud oma ülesannet pisut kergelt. Nad ei ole palju hoolinud kohusetruudusest töö vastu, millest kõneleb M. I. Kalinin.

Eelnevad read ei taha sihilikult lõhkuda tehtud töö väärtusi. Nad ainult mainivad puudusi, mis tuleksid kõrvaldada. Ajakirja vastutav toimetaja E. Vallak ise tunnistab aasta viimases numbris, et „Pioneeri“ kohta on olnud palju „ütlemisi“. Aga „ütlemiseks“ on olnud tõesti põhjust. Toetuda ajakirja väärtuse hindamisel peamiselt noorte eneste seisukohtadele, nagu tahab E. Vallak, oleks ettevaatamatu. Noorte nõudlikkus on enamasti kindlaks kujunemata, ta lepib hõlpsasti rahuldavaga hea asemel. Aga arvamused, et hea, sisuliselt ja tehniliselt küps ajakiri noortele vähem meeldiks, ei ole küll millegagi õigustatud. Me usume meeeldi koos vastutava toimetajaga, et „Pioneer“ muutub üha täiuslikumaks, et uuest aastast teostuvate muutustega võidab ajakiri palju juurde oma ilmelt ja nägususest. Toonitasin juba alguses, et noorsooajakirja toimetamine on nõudlik ja raske ülesanne, mis nõuab suuri kogemusi. Leidku senised kogemused nüüd edukat rakendamist.

A. TULIK

„Purustatud pesas“ näib Krusteni tugev anne olevat jõudnud teatava meisterlikkuseni. Tema lihtsust, siirust ja ainelahedust võiksid eeskujuks võtta nii meie vanemad kui nooremad novellistid. Ta on rahvalik jutustaja parimas mõttes. Tal on oskust üsna sageli tarvitada väljendusviisi, mille meeeldi tunnistasime labaseks, kui see esineks teisiti või poleks nii paikapidav. Nüüd aga oleme rõõmsalt üllatatud ja veendume, et mõjuva, kaasakiskuva sõnastuse saamiseks ei olegi vaja otsida sikusarvelisi lauseid ja atribuutide liigliha. Suurim mõju on lihtsuses.

Raamatu alguses on toodud kaks fragmenti — „Lapsepõlv“ ja „Maapoiss“. Aga need fragmentid, pikast mälestuste kangast juhuslikult lõigatud osakesed, on sääraseid, mida jälgid hinge hoides, otseku külge-külje kõrval jutustuste tegelastega. Me saame suureks sõbraks väikese Aalaga, keda veetleb ja hirmutab ühtlasi mängukaasiase Jussu ulakusele kalduv agarus. Ja maapoiss Jaagupi vastu tunneme lausa hellust. Me jälgime tähelepanelikult tema ahistatud meeleolu esimesel linnakooli-päeval, näeme, kuidas võõras keskkonnas võib muutuda häbenemisvääreks kõik, mis seni oli armas ja austamisväärne. Ja ühtlasi on siit võimalik teha kaugele-ulatuvaid järeldusi, miks tekivad kuristikud sugupõlvede vahel, kuidas on toimunud haritlaskonna irdumine rahvast.

Krusteni kirjanduslik küpsus avaldub selgemini kogu viimastes jutustustes. Novellid „Kaunis kingitus“ ja „Abi vaelele“ on põhiliselt rööbikud. Neis on valgustatud egoismi mitmetahulisi avaidusi, näidatud, kuidas kodanlikus ühiskonnas võlts ja oskamatu heasoovlus toob ainult tüli ja kannatust. Ka pehmelt meeleolustatud „Tühi varesepesa“ ja lõppnovell „Sääre eit ja suvitaja“ on teataval määral ühtelangevad. Mõlemate keskseiks kujudeks on elatanud eidekesed, kes elupõlve on vaadelnud „saksu“ kui imeloomi ja on südamepõhjani nõrkinud, kui värsked kogemused õpetavad, et rikas ja saks võivad olla suuremad sulid ja äpardid kui ükski seni nähtud lihtsarahva liige.

Omalaadne maailm avaneb novellis „Vanaduse üksinduses“, mis on kogu parim saavutus. Siin on keskkujuks erustatud kooliõpetaja, kes tuleb talviseks valvuriks oma tütre suvilasse. Vana mehe mõtted ja teotsemised, tema kiindumus üksindusse, tema armastus loo-

made ja lindude vastu on esile toodud äärmise usutavusega. Me ei kahtle hetkekski, et ta oma koera kadumisel nukrutseb otse lapse kombel. Küll aga hakkame kahtlema koera tapjas — vanamehe rikkas tütre. Autori käsitlustest ei selgu julma teo psühholoogiline tõukejõud, tütre kuju ei ole ehtne.

Hea novelli väikesest puudusest selgub, et Krusten on tugev igapäevaste, lihtsate inimeste kujutamisel, väikekodanlik-tõusikliku „parema seltskonna“ tõepärane esitamine ei vasta tema laadile. Tema eidekesi „Tühjast varesepesast“ ja selle rööbiknovellist võime maoludes päris elusana kohata, ka „Kaunima kingituse“ joomar-usuhullustaja lesknaine ei ole meie agulites päris tundmatu. Krusteni peenemat liiki naised, kooliõpetaja tütar ja majaomanik Mare (novellis „Abi vaesele“), jäävad aga paratamatult paberlikeks.

Kogu kolmas ja neljas novell — „Väejooksik“ ja „Pärast püssipauku“ olgu siin vaadeldud viimastena, sest ebaõnnestumisest ei maksa kõnelda ülearu. Märkigem lühidalt, et „Väejooksikus“ on täiesti kaduma läinud autori lihtsus ja usutavus, sündmustiku arenemine on hüppeline ja raskesti jälgitav, motiivides tundub otsitust ja ülepingutust. Novelli „Pärast püssipauku“ rikub sootuks rohke punkteerimine, otse hingeldav esitusviis, mis mõjub esialgu küll üllatavalt, kuid juba teisel leheküljel tüütab ja kolmandal muutub üsna talumatuks, tões-tades ilmekalt, et puhttehnilised stiilivõtted ei sobi Krustenile. Novelli kangelase, mahalaskmiselt põgenenud jälitatava mehe kuju jääb ähmaseks, ta mõt- ted ja teod põhjendamatuks.

Krusten nimetab oma lugusid „jutus- tusteks“, Uibopuu kogu kannab märksa pretensioonikamat alatiitlit — „novellid“. Õigustatum oleks vastupidine paigutus, kuigi Uibopuu tööd arvestavad tundu- valt enam klassikalise novelli reegleid kui Krusteni omad. Komistuskiviks saab aga kunstiline kujunematus. Uibopuu jutus- tustes ei ole küll midagi lausa võltsi, kuid sündmustiku ülekuhjatuse ja motiiv- inde puudulik valgustamine viivad esi- tatu mõnigi kord ebausutavuse piirile.

Ka Uibopuu eelistatud tegelasteks on väikesed, unustatud inimesed, kodanliku ühiskonna mitmesuguste eksploateerimis- vormide ohvrid. Aga tegelaste karakteri- seerimine, sisuline kujundus ja sõnastus ei osuta kuskil seda ladusust ja kodu- sust, mis on omane Krustenile.

„Viljatu puu“ parimaiks osadeks on niminovell ja „Vend“. Esimeses on käsi- teldud veriwaese orvu elukäiku. Ta on tänutundest ja häda sunnil abiellunud igivana mehega ja jäänud lasteta leseks. Reljeefselt on esile toodud naise vaiki- kannatus, kui juhuslikult tulnud maan- teehulkur pärast lühikest kooselu lelega põgeneb uuesti teadmata kuhu. Vilja- tuse traagika on esitatud küllaldase ilmekusega, jutustus on terviklik ja loo- giliselt ehitatud.

„Vennas“ võib kinnistada samu voo- rusi. Siin on antud kujutus mehest, kelle eksploateerimine on viidud viimse pii- rini, kes aga ise kunagi ei saa täiesti teadlikuks oma põlastusväärsest seisun- dist. Poolvaistuline põgenemine orja- pidaja-venna katuse alt toob kaasa ai- nult pettumusi ja hirmutavalt uusi olu- kordi ning lõpeb uue alistumisega.

Ulejäänud novellide ainekäsitus on märksa ebaühtlasem, kuigi neis esineb omakordselt kauneid meeoleu- ja loo- duspilte. Konfliktide lahendused ei kasva välja olukordade paratamatusest, vaid juhuslikest kokkussattumisist („Vana tüd- ruk“). Kohati on traagilisele elemendile antud liiga valdav ja varjutav voli („Jõe ääres“, „Rahakott“).

Väikesist vääratusist hoolimata ei saa ühtki Uibopuu novelli lugeda nõrgaks. Need on kirjutatud küllaldase oskuse ja loetavusega. Uibopuu raamat on esik- koguna täiesti küps saavutus, mis nõuab autorile täit tähelepanu ja arvestatavat kohta meie novellistide seas.

Mõlema ülalvaadeldud novellikogu peamiseks nõrkuseks tuleb aga pidada dünaamika ja võitlusmeeleolu puudu- mist. Liiga rohkesti on neis esile tõs- tetud inimesi, kes kannatavad ääretut sotsiaalset ülekohtu, ei tee aga ise vähi- matki ahelate purustamiseks. Ühiskonna arenemisele on sedalaadi indiviidid nii- sama kahjulikud kui kestahes ligimesi nülgiv kapitalist või maanteeröovel.

Mõlemad autorid tuginevad veel suu- rel määral kapitalismiaegsele kirjandus- likele arusaamadele. Protest kodanlise maailma ülekohtu vastu õigustab siiski nende teoste avaldamist. Sotsialistliku kirjanduse kõiki nõudeid uued teosed ei rahulda.

Me vajame teost, mille kangelane olgu võitlev, ründav, loov, edasiviiv, vankumatult kindel revolutsioonilistes tõdedes. Vajame sellist teost ehitus- kiviks uue ühiskonna rajamisel.

T.

ILUKIRJANDUSLIKUST OMALOOMINGUST

Möödunud aastalõpu kirjandusturgu iseloomustas ilukirjanduslike algupärandite tagasihoidlik arv. See on mõistev, sest paljud autorid on tugevasti seotud otseste ülesannetega sotsialismi ülesehitustöös, teised aga ei ole veel suutnud täiesti süveneda pöördeliste muutuste olemusse, mis nõuab sootuks teissugust lähenemist vaadeldavale ainele kui oli kombeks varem.

RK „Ilukirjanduse ja Kunsti“ väljaandel on seni ilmunud O. Lutsu „Kogutud teosed“ VIII ja XV ning üks köide mälestusi, J. Kärneri „Võitluslaule“, F. Tuglase „Noorusemälestusi“, V. Uibopuu novellikogu „Viljatu puu“, P. Krusteni jutustuste valimik „Purustatud pesa“, K. Ristikivi romaan „Võõras majas“ ja Ed. Vilde valitud teoste teine köide „Kui Anija mehed Tallinnas käisid“. Teoste vastuvõtt lugejate poolt on olnud soodus: Tuglase „Noorusemälestusi“ on juba ammu müügil lõppenud, J. Kärneri „Võitluslaule“ ilmus äsja teises trükkis.

Algaval aastal on RK „Ilukirjanduse ja Kunsti“ toodangukava märgatavalt avar-
dunud. Lähematel kuudel ilmuvate algupäraste teoste hulgas leidub mõndagi, mis väärib esiletõstmist. Ilmumas on M. Raua näidend „Möök väravas“, R. Rohu novellikogu „Minevikust olevikku“, A. Jakobsoni „See, kes käib tõusuteed“. Ettevalmistusel on O. Lutsu kogutud teoste ja Ed. Vilde valitud teoste järjekordsed köited. Märtsikuus kavatses kirjastus valmistada erandliku üllatuse H. Raudsepa romaani näol, mis kannab pealkirja „Viimne europlane“. Ilmunud tõlked:

Pearl S. Buck: Hea maa.

W. M. Thackeray: Henri Edmond I.

E. T. A. Hoffmann: Fantastilisi lugusid.

M. Gorki: Inimeste seas.

M. Gorki: Tarbetu inimese elu.

S. Lagerlöf: Anna Svärd.

Ilmuvad lähematel kuudel:

A. Serafimovitš: Raudne vool.

S. Salminen: Pikk kevad.

W. H. Hudson: Sinimaa.

A. Fadejev: Kaotus.

N. Ostrovski: Kuidas karastus teras.

A. Arbuzov: Tanja (näidend).

M. Gorki: Vassa Železnov (näidend).

A. Novikov-Priboi: Soolavee-ristsed.

M. Saltõkov-Štšedrin: Härrased Golvjevvid.

S. Sergejev-Tsenski: Sevastopoli kannatuspäevad I.

L. Sobolev: Kapitaalne remont.

NOORED, ÕPPIGE VENE KEELTI

Kodanliku Eesti koolides ei olnud vene keele õpetust. Seetõttu nooremad kodanikud ei oska vene keelt, mis teeb nende tegelikus elus raskusi ja takistab osa saamises Nõukogude Liidu suurtest kultuurivaradest. Et täita seda lünka, on arusaadavalt viimasel ajal ilmnenud üldiselt suur huvi vene keele õppimise järele.

Eriline tarvidus on vene keele õppimiseks sõjaväeteenistuskohuslikele noortel.

Hariduse Rahvakomissariaat on teinud vajalised eeltööd ja korraldused sõjaväeteenistuskohuslikele kodanikele laiaulatusliku vene keele õpetuse korraldamiseks. Selleks organiseeritakse maakondade ja linnade rahvahariduse osakondade poolt kogu ENSV territooriumil vastav kursuspunktide võrk, nii et kursustest osavõtt oleks võimalik kõigil asjaosalistel. Kursuse ruumidena kasutatakse peamiselt koole ja õppejõududena rakendatakse vene keelt oskajaid õpetajaid. Korralduste kohaselt õpetus kõigis kursusrühmades algas esmaspäeval, 27. jaan. 1941 ja kestab aasta esimesel poolel kuni maikuu lõpuni. Sõjaväekohuslikele kodanikel tuleks nimetatud kursustest osavõttu pidada kohuslikuks, kusjuures õpetus, õpikud ja õppetarbed on neile kindlustatud tasuta. Et ergutada kursuste edukamat tööd, korraldatakse vene keele õpetuse teostamise suhtes ka sotsialistlik võistlus 1) kõigi kursusrühmade vahel, 2) kõigi valdade, linnade ja maakondade vahel.

Peale vene keele õpetuse korraldatakse veel vähese kirjaoskusega sõjaväeteenistuskohuslikele kodanikele täiendavat üldhariduslikku õpetust, milleks kasutatakse kursuste ja õpiringide tööviisi.

RAHVAMAJADES ÕPITI VALIMISKAMPAANIA AJAL KONSTITUTSIOONI

Peale üldiste selgituskoosolekute ja loengute korraldati rahvamajades üle riigi laialdast Konstitutsiooni ja Ulemnõukogu valimise määrustiku õppimist õpingides. Ametiühingute õpinge arvestamata töötas maakondades ja lin-

nades 307 õpiringi üle 6000 liikmega, kus õpiti Konstitutsiooni ja valimismäärustikku. Enamikus õpiringides jätkatakse Konstitutsiooni õpinguid ka pärast valimisi. Kokkuvõtete järgi maakondadest on jaanuari alguseks organiseeritud kohtadel üldse 437 õpiringi.

HRK POLIITHARIDUSE OSAKONNA POOLAASTA TÕOPLAAN

Hariduse Rahvakomissariaadi Poliithariduse Osakonnas on koostatud 1941. a. esimese poolaasta tööplaan. Terve rida ülesandeid poliitharidustöö asutuste ellukutsumise, uue süsteemi rakendamise ja jooksvate päevaküsimuste alal leiab eeloleval poolaastal lahendamist. Lisaks neile, mis käesolevas „Nõuk. Kultuuri“ numbris leiavad eraldi puudutamist, olgu nimetatud mõned tööd selle plaani alusel:

Poliithariduse kool Kundas on koosseisude osas komplekteeritud ja avatakse jaanuari lõpul. Samuti jaanuari lõpul korraldatakse kursus naistetöö juhatajatele. Kuu aega hiljem toimub niisamasugune kursus rahvamajade noortetöö juhatajaile. Teiste tähtsate poliithariduse asutustena on avamisel — veel käesoleva kuu lõpul — Noorsoo Kommunistliku Kasvatuse Keskmaja Tallinnas ja Rahvamaja Narvas. Eeskujuliku lugemisaali peab saama Tallinn keskraamatukogu juures veebruari alguseks. Samuti veebruari alguses teostatakse Rahva Kunstilise Isetegevuse Keskmaja vormiline avamine, kuna faktiliselt Keskmaja juba tegutseb. Uue asutusena organiseeritakse lektorite büroo või lektorium Tallinnas ja selle osakond Tartus. Kaalumisel on ka isetegevusliku ooperiteatri ning kannelde orkestri asutamine. Maal pannakse tegevusse ja kinnitatakse maakondlikud rahvamajad, vallarahvamajad, raamatukogud jne. Peale loeteldud asutuste pannakse linnades käima tantsukoolid.

Selle uusi institutsioone loova ja kaadreid valmistava töö kõrval on plaanis ette nähtud terve rea teoste väljaandmine ja kirjalike kavade trükkimine. Nii antakse kava EK (b) P IV Kongressi otsuste õppimiseks ja organiseeritakse vastavat õppetööd, koostatakse ning levitatakse

maateaduse tööringide õppekavad ja samad kavad NSVL rahvaste ajaloo õpiringidele. Usuvastaste õpiringide töö edukuse tagamiseks antakse välja rida allik- ja juhiismaterjale. Vene keele õpetamine vastavates ringides ja kursustel on toonud kaasa vajaduse eeskujuliku õpiku järgi isetegevaile ringidele; õpiku kirjastaminegi on plaanis.

Punases kalendris esinevate tähtpäevade ja pühade ettevalmistamine ja läbiviimine kogu poliitharidustöö aparaadiga on enesestmõistetav.

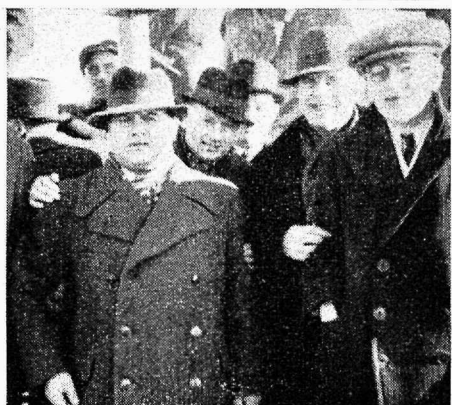
Poliithariduse osakonna tööplaan hõlmab peale selle veel temale alluva RKIK tööplaani, sisaldades luuletajate ja heliloojate võistluse parima masslaulu saamiseks ja lavakirjanike võistluse hea repertuaari hankimiseks isetegevale teatrile jpm., millest on juttu käesolevas nr-is teisel.

PÕHJA-EESTI POLIITHARIDUS- TÖO KOOL ALUSTAS TÖÖD

23. jaanuaril alustas tööd Põhja-Eesti Poliitharidustöö kool Kundas. Kooli ülesanne on anda õpilastele marksistlik-leninistliku kasvatus ja vastava praktika alusel põhjalikum ettevalmistus tööks poliitharidustöö juhtimise alal. Kooli eriülesandeks on ette valmistada rahvamajade juhatajaid ja poliitharidustöö organisatooreid. Õppetöö koolis toimub kommunistliku kasvatus põhimõttel õpetajate-kasvatajate vahetult juhtimisel, kusjuures koolikorra teostamisel õpilaste kollektiiv on organiseeritud isetegevuse põhimõttel omavalitsuse alusel.

Kooli õpilaskond on komplekteeritud üle riigi kõigist maakondadest ja nimelt järgmiselt: Harjumaalt 10, Virumaalt 9, Järvamaalt 5, Läänemaalt 4, Saaremaalt 2, Pärnumaalt 8, Viljandimaalt 3, Tartumaalt 10, Võrumaalt 5, Valgamaalt 2, Põlva maalt 2 ja Läti NSV-st (Aluksest) 1; kokku 61 õpilast. Õpilaste koosseis on pärit töötava rahva ridadest — töölistest, maatöolistest, talupoegadest ja nende noortest, kel on eeldusi poliitharidustöökäitajateks rahvamajades jne. Õpilasi on P.-Eesti poliitharidustöö koolis 17- kuni 34-aastasteni.

Kooli juhatajaks on sms Karl Vares, end. Lõve algk. juhataja Valgamaalt. Teisteks õppejõududeks on kinnitatud seltsimehed Jaan Ruus, Leida Vares, Hilda Soome ja Heino Näks.

Töölismuusika Klubi muusikaansambl Vormsit külastamas
Ülal: rahvatantsu- ja lauluansambl N. Goldschmidti juhatusel. Keskel vasakul: tšellosoolist Laine Siim ja viuldaja Sanda Klassen vormsilasest „vooimehega“. Keskel paremal: N. Goldschmidt orkestrantide keskel. All: orkestrandid teel

*Pärnu Keskraamatukogu, mille kasutamine on tunduvalt tõusnud
Esiplaamil land bolševistliku kirjandusega*

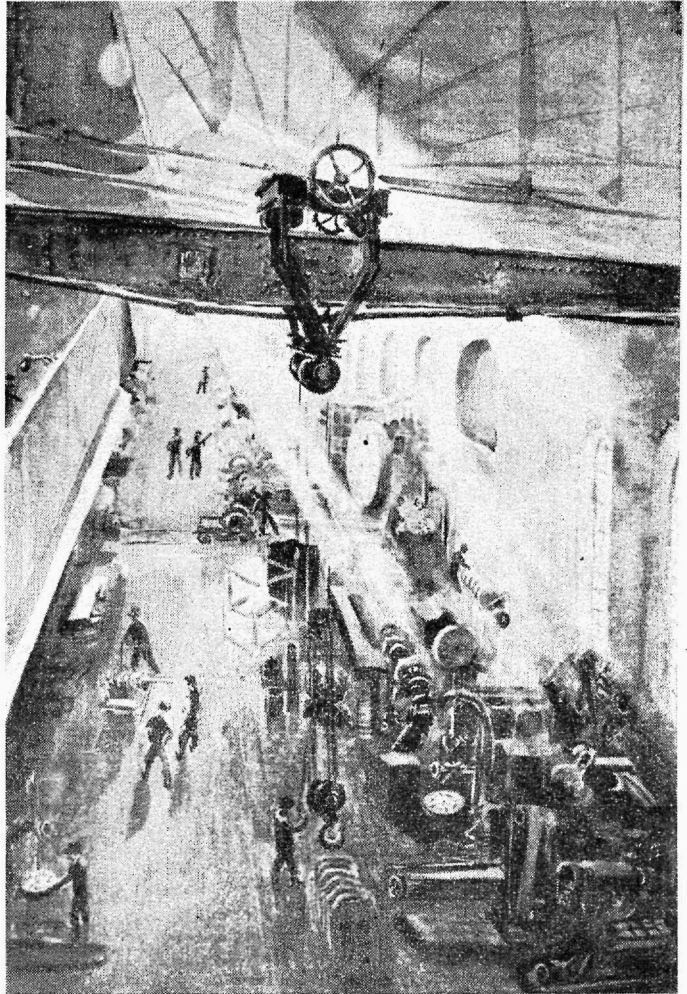
EMANUEL LASKER SURNUD

10. jaanuaril suri New Yorgis 72 aasta vanuses male eksmaailmameister Emanuel Lasker, kes 27 aasta jooksul kandis maailmameistri tiitlit. Juba 1889. a. saavutas ta Saksa meistri tiitli. 1894. a. võitis ta matši maailmameister Steinitz'i vastu tulemusega $+10-2=4$. Võites 1896. a. Moskvast ka revanš-matši tulemusega $+10-2=5$ sai E. Lasker maailmameistri tiitli. Selle tiitli Emanuel Lasker loovutas võistluseta noorele kuubalasele Raoul Capablankale 1921. a. Kuid ka oma elu viimaste aastate jooksul on ta mänginud mõningatel turniiridel ning osa võtnud, Nõukogude Liidu maletšempionaatidestki.

E. Lasker ei olnud ainult oma aja parim mängija, vaid ka parim teoreetik. Laskeri ajastu on toonud mõningaidki uuendusi avanguteooriasse ning esmakordselt rõhutanud analüüsi sügavuse tähtsust.

UUS NAIDEND A. KORNEITŠUKILT

Riiklik akadeemiline Väike teater asus tegema ettevalmistusi ukraina näitekirjaniku ordenikandja Aleksander Korneitšuki uue näidendi „Ukraina stepides“ lavaletoomiseks. Esietendus on määratud kevadeks.

K. BURMAN (noor)
Üolta tehaste interjäär
Akvarell

TÖOLISMUUSIKA VALIMISKAMPAANIAS

Tallinna Töölismuusika Klubi võttis valimiskampaaniast osa väga aktiivselt. Juba esimestel valimiseelsetel koosolekutel üksikuis valimisjaoskondades esinesid TTK solistid, orkestrid ja laulukoorid. Suurtel koosolekutel „Estonias“ esines kogu klubi tegelaskond. Tallinnas esines klubi kokku 14 korda.

Klubi tegevus ei piirdunud üksnes Tallinnaga. Ansambliid ja kollektiivid teostasid kaks agitatsiooni-kontsert-

reisi — ühe Narva ja Rakverre, teise Tartusse. Klubi meeskoor ning solistid esitasid Haapsalus head laulu, kasutasid kahjuks aga väga sobimatut repertuaari. Kohalikud parteid ja nõukogude inimesed loodavad igatahes, et järgmised esinemised võivad toimuda selletaolisteks nurinateks põhjust andmata. Haapsalu matka puhul külastati ka Vormsi saart. Üldiselt leidsid koorid ja ansambliid head vastuvõttu.

POLIITHARIDUSTOO PBL LAEVAREMONTTEHASES

PBL Laevaremonttehas on poliitharidusliku töö poolest üks erksamaid tehaseid Tallinnas.

Meie käitise tööliskonna elus sündis põhjalik pööre pärast üleminekut sotsialistlikule tootmisele. See avaldus isegi välispidiselt — tehase õu muutus puhataks, auklikud ja sopsed teed asfalditi, pimedad tööruumid tehti valgeks, tolmused ja õhuvaesed töökojad said ventilatsiooniga, töölised vastava tööriistuse ja uued, paremad tööriistad.

Agaa väliste muudatuste eel ja kõrvaltoimus niisamasugune sisemine puhastamine ning korrastamine. Tehase poliitharidustöö tuli suunata eelkõige raudse ja teadliku distsipliini kasvatamisele kogu tehase kollektiivis. Tööliste seas leidis esialgu mõningaid, kes püüdsid osutada vastupanu uuele ja visalt kinni pidada vanust harjumusist. Need inimesed püüdsid mõneti isegi halvustada teostatavat ülesehitamist.

Nüüd ei leidu selliseid töölisi enam. Poliitharidusliku teadvuse kasvatamine on vilja kandnud, partei alorganisationsiooni ja ametiühingu ühised pingutused on tulemusi andnud. Need, kes ei taibanud aluses sotsialistliku ülesehitustöö vajadust, on nüüd tunnustanud, et nende eksitus johtus ainult eelteadmiste puudumisest.

Niisugune alus rajatud, võidi asuda poliitharidustöö süvendamisele ja laiendamisele. Isiklikult veenmiselt võis asuda üldisemate poliitharidustöö vormide juurde, mis haaravad juba kogu kollektiivi. Loengud Nõukogude Liidu konstitutsioonist, töödistsipliinist, sotsialistlikust võistlusest jne. on kasvatanud hulga eesrindlike loõktöölisi ja stahhanovlasi. Kõrvaltulemuseks sellele tööle on asjaolu, et enam ei esine juhtumeid, kus tööline tuleks tööle viinas-tunult, puuduks või hilineks mõjuva põhjuseta.

Tagajärjeks oli see, et käitise tööplaani ületati 1. jaanuariks 15% ja üksikuis osakondades isegi 100%.

300 töölise võtsid aktiivselt osa valimiskampaania puhul korraldatud konstitutsiooni õpiringidest. Nende seast kerkis esile hulk tublisid organisatoreid, agitaatoreid ja valimisjaoskondade tööjõude.

Kodanliku valitsuse ajal korraldasid meie töölised koosolekuid ja kultuurilisi üritusi väga harva ja siis ka mõnes rüüspäses laoruumis, kus tuli seista püstitajalu. Nüüd oleme siustanud oma mugavalt seadistatud klubi, kus vabal ajal iga tööline võib ennast hariduslikult täiendada ja poliitiliselt arendada raamatukogu ja lugemislaua kasutamise või loengute kuulamise teel. Klubi juures töötab tehase laulukoor enam kui 80 lauljaga. Spordihuvilistele on korraldatud rühmatunnid Tallinna parimais võimlais. Omaaegne „eliidi“ harrastus veeremäng, millest tööline undki ei mõistnud näha, leiab nüüd rohkesti osavõtjaid isegi kahes grupis. Meile on esialgu veel teatud uudsuse lõbu pakkuvaks vaatepildiks see, kuidas insener mängib malet õpipoisiga ja peab pahatihti isegi alla jääma! Intelligendi ja töölise eraldumine on ajaloo — nad elavad kõrvuti mitte ainult töö juures, vaid ka vabal ajal.

Organiseeritavas tantsu- ja näiteringis hakkavad samuti tegutsema kõik töötajad käsikäes. Seltsimeheliikkus sõna tõsisel mõttes saab selleks aluspõhjaks, mis aitab meid tõsta toodangu kvaliteeti ja kvantiteeti, aga ka arendada hariduslikku taset ning kommunistlikku teadvust vastastikusel toetusel.

Usun, et sel viisil edasi töötades PBL Tallinna Laevaremonttehase töölised ületavad käesoleval aastal kõik senised normid ja rekordid nii toodangu kui poliitharidustöö alal.

REEDS

VÄLISPOLIITIKA RAAMATUKOGU

Nõukogude Liidu riiklik sotsiaalökonomilise kirjanduse kirjastus annab välja rea tähtsaid raamatuid, mis moodustavad „välispoliitika raamatukogu“.

Esimeseks teoseks sellest seeriast on marksistlik „Diplomaatia ajalugu“ V. P. Potjemkini toimetusel. Kaasautoriteks on Bahrušin, Jefimov, Kosminski, Narotšnitski, Sergejev, Skazkin, Tarle ja Hvostov.

Lähemal ajal ilmub O. Bismarcki „Mõtete ja mälestuste“ teine köide.

Järgmise raamatuna ilmub inglise diplomaadi Nicholsoni teos „Diplomaatia“ ja siis jaapani diplomaadi Issii raamat „Diplomaatlikud kommentaarid“. Selles teoses on eriti huvitav osa, mis käsitleb Kaug-Ida probleeme ja Jaapani

suhtumise Hiinasse, N. Liidusse, samuti Sahhalini saare küsimusse.

Kaugemas töökas on prantsuse poliitiku ja Clemenceau lähedama kaastöölise Tardieu raamatu „Rahu“, itaalia diplomaadi Aldrovani Marescotti raamatu „Diplomaatlik sõda“, ameerika ajakirjaniku Desmondi raamatu „Ajakirjandus ja maailmapoliitika“ ja veel rea teoste väljaandmine.

RAHVA KUNSTILISE ISETEGEVUSE KESKMAYA ALUSTAS TOOD

Rahva Kunstilise Isetegevuse Keskmaya koosseisude komplekteerimine ja tegevusserakendamine on oluliselt juba teostunud ning Keskmaya on asunud temale määratud ülesannete täitmisele, s. o. kogu meie rahva kunstilise isetegevuse — väikelavade, laulukooride, orkestrite, rahvamängude, muusika ja -tantsude, kujutava kunsti, ansamblite jne. — arendamisele.

Juba oma organiseerimisperioodil aitas Keskmaya jõudumööda kaasa üldiste ürituste, nagu valimiskampaania ja 22. jaanuaril k. a. toimunud Lenini mälestuspäeva korraldamisele. Viimasel juhul korraldati aktustel ettekandmiseks sobivate laulude ja deklamatsioonide valimik, millest osa saadeti rahvamajadele tasuta kätte.

Käsil on kunstilise isetegevuse ringidele repertuaari soetamine. Selleks on koostamisel koorilaulude, muusikapalade ja deklamatsiooniks ning kõnekoorile sobivate palade valimik. Täiendamisel on ka väikelavadele lubatud lavateoste nimestik nii uute ajakohaste kui ka klassiliste näidenditega.

Nende valimike ilmumine on rahvamajadele, klubidele ja punastele nurkadele suureks abiks tegevuse sisustamisel kunstiliselt väärtusliku ning poliitiliselt sobiva repertuaariga.

RKIK keskmaks ülesandeks lähemas tulevikus on isetegeva kunsti ringide, kooride, orkestrite, lavatruppide, ansamblite jne. ettevalmistamine käesoleva aasta sügisel Moskvas toimuvale üleliidulisele kunstidekaadile. Kogu kunstiline isetegevus maal ja linnades rakendatakse, aktiveeritakse ja organiseeritakse kunstidekaadile ettevalmistamise tähe all. Kogu rahvas haaratakse kaasa isetegevusliku kunstiloomingu ulatuslikule arendamisele.

Ühenduses kunstidekaadile ettevalmistamisega peeti 20. jaanuaril Tallinnas suurem nõupidamine, millest võtsid osa EK(b) Partei esindajad, meie hariduselu juhid, nimekamad kirjanikud-lavakirjanikud, luuletajad ja heliloojad ning teised asjatundjad — kokku ligi sada inimest. Nõupidamisel kuulutati välja võistlus 1) parima lavateose ja 2) parima massilaulu saamiseks ning avaldati ühtlasi võistlustingimused.

Kõrvuti dekaadile sisulise ettevalmistamisega jätkub ka rahva kunstilise isetegevuse ringide võrgu väljaarendamine. Miinimumkavaks on, et iga rahvamaja, klubi või punase nurga juures töötaks vähemalt kolm isetegeva kunsti üksust: lavatrupp, laulukoor ja rahvantsu-rühm. Perekamates ja aktiivsemates rahvamajades ja klubides lisanduvad kolmele eespool märgitule loomulikult veel teised üksused: ansambel, kujutava kunsti ring, mitmet liiki solistid, kohati ka rahvapillimehed jne. Nii loodetakse isetegeva kunsti üksuste arvu käesoleva aasta lõpuks tõsta ligikaudu 1900-le.

Kunstilise isetegevuse ringide rakendamisele aitavad kohtadel kaasa Keskmaya koosseisu kuuluvad vastavad erialade konsultandid: väikelavade alal 4, muusika alal 3, rahvantsu alal 1 ja kujutava kunsti alal 1. Peale nende 2 väikelavade dekoratorit.

Kujutava kunsti konsultandi rakendamine meie oludes on täiesti uudne: tema ülesandeks on rahva kujutavkunstilise maitse üldine arendamine ja ka vastavate harrastusringide organiseerimine.

Erilist rõhku tahab Keskmaya panna meie vana rahvamuusika elustamisele, milleks on juba astunud ettevalmistavaid samme.

Lõpuks tuleb märkida, et Rahva Kunstilise Isetegevuse Keskmaya ülesandeks ei ole mitte ainult isetegeva kunsti ringidele avaramate tegevusvõimaluste loomine, nende tööle kõigiti kaasaaitamine ning laiade rahvahulkade kunstitarvete teenimine, vaid kõige selle kaudu ka noorte andekate kunstiinimeste avastamine ja kaasaaitamine nende võimete täiuslikule väljaarendamisele. Keskmaya aitab nii tõhusalt kaasa meie kunstikaadrite hoogsale kasvule ning meie kunstitaseme tõusule üldse.

Oleme veendunud, et isetegeva kunsti ringid kasutavad uusi avaraid olusid oma tegevuse hoogsaks arendamiseks.

Haanja rahvamaja seinaleht

PUNANE KALENDER

VEEBRUAR 1941

1. 15 aastat Kirgiisi Autonomse NSV moodustamisest. Kirgiisia on liiduvabariik 1936. aastast saadik.
4. 60-aastaseks saab Nõukogude Liidu esimene marssal, NSVL RKN abiesimees, UK(b)P KK Poliitbüroo liige K. E. Vorosilov (sünd. 1881).
5. Algab EK(b)P IV kongress Tallinnas. 105 aastat kriitik ja publitsist N. A. Dobroljubovi sünnist (1836). Dekreet riigi ja kiriku lahutamisest (1918).
9. 60 aastat F. M. Dostojevski surmast (1881).
15. Algab UK(b)P XVIII konverents Moskvast.
17. 85 aastat Heinrich Heine surmast (1856).
23. PUNAARMEE JA SÕJA-MERELAEVASTIKU PÄEV.
25. 20 aastat Gruusia NSV väljakuulutamist.
26. 45. aastaseks saab UK(b)P KK sekretär ja Poliitbüroo liige A. A. Ždanov (sünd. 1896).
27. 5 aastat füsioloog akadeemik J. P. Pavlovi surmast.
2 aastat N. K. Krupskaja surmast.

ELLA MÄTIK Üüikesed töölised liivakastis Puugravüür

MILJON AJALOOLIST RAAMATUT

Tähelepanuväärivamaid eriraamatukogusid kogu maailmas on Moskva riiklik avalik ajalooline raamatukogu, mille avamisest möödus neil päevil kaks aastat. Raamatukogus on miljon köidet, peale kõigi euroopa keelte ka hiina, jaapani, pärsia, türgi ja teistes hommikumaa keeltes.

Raamatukogu organiseerimisel paigutati sinna kuulsa ajaloolase Zabelini isiklik haruldaste raamatute kogu, arheoloog krahv Uvarovi raamatukogu, Kaukaasia omaaegse asevalitseja vürst Barjatinski suur ja haruldaselt väärtuslik raamatukogu (60 tuhat köidet), tuntud ajaloolase ja bibliofiili Ššapovi raamatud jm.

Haruldaste raamatute osakonnas on 30 tuhat köidet, nende hulgas 52 raamatut, mis on välja antud enne 1500. aastat, 240 raamatut XVI sajandi teisest poolest ja enam kui 300 raamatut Peeter I ajast. Suure Prantsuse Revolutsiooni ajast leidub 900 raamatut. Rikkalik kogu, üle 2000 köite, on haruldasi raamatuid uuemast ajast, näiteks eksemplare tsaarivalitsuse tsensuuri poolt keelatud, ärakorjatud ja hävitamisele määratud väljaandeist.

Raamatukogu viiekordne hoone jääb kitsaks ja Nõukogude valitsus määras summad 5-kordse lisahoone ehitamiseks, mille maht on 40 tuhat ruumimeetrit.

Kahe aasta jooksul on raamatukogu külastanud pool miljonit inimest, kellele on välja antud üle 1,5 miljoni köite.

NÕUKOGUDE LASTETEATER

Lasteteater Nõukogude Liidus võib tagasi vaadata 20-aastasele kunstilisele tegevusele ja arenemisteele. Rasketel kodusõjapäevadel pandi lasteteatrile alus ja nüüd on see kujunenud tähtsaks kasvatuslikuks teguriks.

Nõukogude Liidu rahvakomissaride nõukogu juures asuv kunstikomitee korraldas Moskvast üleliidulise lasteteatrite juhtivate töötajate konverentsi, kus anti ülevaade nõukogude lasteteatri praegusest tasemest ja määrati tegevusesihtjooni.

NSVL-s on üle 40 miljoni koolialise noore. Nõukogude kunst üldiselt ja teater esmajoones on kutsutud etendama suurt osa nõukogude noorte inimeste kommunistliku teadvuse kujundamises.

Praegu töötavad lasteteatrid NSVL kõigis suuremates linnades.

Lasteteatrite repertuaari täiendamiseks organiseerib kunstikomitee näidenditevõistluse. Peale üldisi nõukogude teemasid käsitlevate lastenäidendite on lasteteatrite repertuaaris 80 näidendit Nõuk. Liidu eri rahvuste kirjanikelt.

Lasteteatrite juhtimises valitseb põhimõte, et nad peavad olema abiks koolile, kodule, pioneeride organisatsioonile ja komsomolile noorsoo vaadete ja esteetilise maitse kujundamises.

Fotod Nõukogude Liidu filmidest „Kaks sõpra“ ja „Arinka“

NÕUKOGUDE STEREOSKOOBILINE FILM

Moskvas „Sojuzdetfilmi“ stuudios sai valmis esimene nõukogude stereoskoobiline film „Nooruse maa“, mis üles võeti Moskvas ja Krimmis.

„Nooruse maas“, mis osaliselt on värviline, kantakse ette Tšaikovski, Glinka, Liszti, Chopin'i ja Straussi helitöid.

Filmimisel tuli võita hulk raskusi. Ülesvõtteid tehti harilikult filmikaameraga, mida täiendatud kahe peegluga, mis paigutatud kaamera objektiivile ette 180-kraadilise kallakuga. Peeglid andsid filmi negatiivlindile korraga kaks pilti ülesvõetavast kaadrist, mis vajalik stereoskoobilise filmi saamiseks.

Esimene stereoskoobiline film tuleb näitamisele Moskvas kinos „Moskva“, kus on üles seatud nõukogude leiduri S. P. Ivanovi poolt leiutatud stereoskoobiline ekraan. Valgustugev ekraan ste-

reoskoobilise filmi jaoks valmistatakse klaasist, samal ajal kui harilik kinoekraan on lõuendist.

RAHVAS LAHEB ÜLE UUELE ALFABEEDILE

Kazahhi NSV kultuurielus muutub tänavune aasta pöördeliseks, sest veebruarikuust peale võetakse tarvitusele uus alfabeet, vene tähestik, mis on täiendatud uute märkidega vastavalt keele nõudeile. Veebruarikuust peale ilmuvad kogu Kazahhi NSV-s kõik ajalehed ja ajakirjad uues tähestikus, samuti võetakse see tarvitusele ka ametiasutustes ja organisatsioonides. Algkoolides võetakse uus alfabeet tarvitusele alates septembrikuust 1941. a.

Üleminek vene tähestikule toob määratu suuri kergendusi eriti kirjutamises, kuid samuti kergendab ka trükitoodete väljaandmist.

Väljaandjad: ENSV Hariduse Rahvakomissariaat ja ENSV Ametiühingute Kesknõukogu. Kirjastus: RK „Pedagoogiline Kirjandus“ Tallinnas. Ilmub 12 korda aastas.

Vastutav peatoimetaja HANS PIILMANN. Tegevtoimetaja H. TARAND. Toimetuse kolleegium: A. JAANUS, A. PIHT ja N. TIMSON. Korrektor M. KURES. Toimetuse Pärnu maantee 10-1, Tallinn. Telefon 421-18. Talitus: Pärnu maantee 10-2, Tallinn. Telefon 412-13. TELLIMISHIND: aastakäik rbl. 17.—, poolaastakäik rbl. 8.50. Tellimisi võtavad vastu RKK Müügiosakond, Tallinn, Pärnu 10-24, kõik raamatukauplused, ajalehtede kontorid, postiasutused-sidekontorid ja RKK kollektiivmüügi usaldusmehed.

Ladumisele antud 9. I 1941. Trükk antud 28. I 1941. Trükipoognate arv: 4½. Trükiarv 10.000. Kaust B5. Paber 73:108 cm ½/2. Trükkikoja tellimise nr. 57, MB 1682. Trükkikoja „Ühiselu“ Tallinn, Pikk 42.

Печатано на эстонском языке. Журнал «Советская Культура». Издат. «Педагогическая Литература», Таллин. Типография «Южиселу», Таллин, улица Пикк 42.

S I S U

TOIMETUS: 1941 ● ENSV saadikud NSVL Ülemnõukogu Liidunõukogus ja Rahvustenõukogus ● E. JAROSLAVSKI: Bolševismi leninlik-stalinlike organisatsooni-printsiipide triumf — Artikkel ● „Verine pühapäev“ ja Lenini leinapäev — Kirjutus ● K. FEDIN: Joonistus Leninist — Jutustus ● P. JUDIN: Ühiskondlik olu ja ühiskondlik teadvus — Artikkel ● K. JUHANSON: Kas Kristus elas? — Artikkel ● M. GORKI: Kaksikümmend kuus ja üks ainus — Poeem ● N. K. KRUPSKAJA: Ringide tööst — Kirjutus ● PEN: Buržuaaslik ja bolševistlik ajakirjandus — Artikkel ● F. EISEN: Uus kultuuritöö maal — Kirjutus ● A. TOOM: Raamatukogude korrastamisest — Kirjutus ● VARIA: Nõukogude suurimaid ehitusi — Kirjutus. ● FAKTE MINEVIKUST ● H. PARREST: Esimene poolaasta nõukogude Tallinna teatrites — Kriitiline ülevaade ● A. TULIK: „Pioneerid“ esimese aastakäigu puhul — Arvustus ● T: Uut ilukirjandust — Retsensioon ● Poliitharidustööst keskuses ja kohtadel — pilte ja kroonikat. ● Kultuurkroonikat NSV Liidust.

Hind 1 rbl. 50 kop.